

«Også begynte jeg å se på meg selv som ikke bare en godt integrert [...] mann, men en ressurs for nordmenn og for min familie og for mine venner»

En kvalitativ studie om tidligere flyktninger og deres anvendte ressurser for å oppnå suksess innen det norske arbeidslivet

Sølvi Løland Tunge

Masteroppgave

Masterprogram for helsefremmende arbeid og helsepsykologi

Det psykologiske fakultet

HEMIL-Senteret

Universitetet i Bergen

Vår 2022

Forord

Denne masteroppgaven ga meg mulighet til å fordype meg i hvordan personer har håndtert motgang og gjort utfordringene om til det bedre. Håndtering av motgang og se muligheter er noe som har fasinert meg både faglig og personlig, hvor denne masteroppgaven gav meg en dypere faglig forståelse.

Prosessen for å skrive denne masteroppgaven har vært utfordrende, men også læringsrik og givende. Det har vært en periode som innebar stor innsats, mye arbeid og til tider var altoppslukende. Videre var det utrolig lærerikt, givende og ga meg muligheten til å høre historiene til mine inspirerende deltakere.

Jeg vil takke mine deltakere som ga meg en del av sin tid, og som fortalte meg sine historier. Dere har hjulpet meg med å besvare problemstillingen min, og deres historier har vist meg ulike måter en kan handle for å oppnå sine ønsker og mål. Deres historier er noe som jeg kommer til å ta med meg videre i livet. Videre vil jeg takke min veileder Fungisai Puleng Gwanzura Ottemöller for gode refleksjoner, innspill på nye vinklinger og konstruktive tilbakemeldinger. Jeg vil takke mine klassekamerater, spesielt Ingvild med dine gode refleksjoner og ditt blide nærvær. Takk til veiledningsgruppa for gode innspill og god konstruktiv tilbakemelding. I tillegg vil jeg rette en takk til Ole, Caroline og min mor for korrekturlesing. Til slutt vil jeg takke mine venner, kjæreste og familie for deres støtte og oppmuntrende ord.

Bergen, mai 2022,
Sølvi Løland Tunge

Innholdsfortegnelse

Forord.....	I
Abstrakt.....	V
Abstract.....	VI
1. Introduksjon	1
<i>1.1. Tidligere flyktninger i det norske arbeidslivet.....</i>	<i>1</i>
<i>1.2. Helsefremmende arbeid</i>	<i>5</i>
<i>1.3. Oppgavens oppbygging.....</i>	<i>6</i>
2. Teoretisk rammeverk.....	7
<i>2.1. Salutogenese</i>	<i>7</i>
2.1.1. Den salutogene helsemodellen	8
2.1.1.1. Generelle motstandsressurser	8
2.1.1.2. Opplevelse av sammenheng.....	9
2.1.2. Teoriens relevans for studien	10
<i>2.2. Akkultureringssteori</i>	<i>10</i>
2.2.1 Berrys teoretiske rammeverk.....	10
2.2.2 Akkulturasjonsstrategiene.....	12
2.2.3. Den interaktive akkulturasjonsmodellen	13
<i>2.3. Oppsummering</i>	<i>15</i>
3. Litteraturgjennomgang	16
<i>3.1. Søkestrategi.....</i>	<i>16</i>
<i>3.2. Tidligere forskning</i>	<i>17</i>
3.2.1. Språk	17
3.2.2. Sosialt nettverk	19
3.2.3. Deltakelse i samfunnet	21
3.2.4. Holdninger og ambisjoner	23
<i>3.3. Oppsummering av litteraturgjennomgang</i>	<i>24</i>
<i>3.4. Forskningsspørsmål og hensikt med studien</i>	<i>24</i>
4. Metodologi.....	25
<i>4.1. Vitenskapsteori</i>	<i>25</i>
<i>4.2. Forskningsdesign</i>	<i>26</i>
4.2.1 Narrativ tilnærming.....	26
<i>4.3. Datainnsamling</i>	<i>27</i>

4.3.1. Utvalg.....	27
4.3.2. Rekruttering av deltakere	28
4.3.3. Narrativ intervju	29
4.3.4. Intervjuguide	30
4.3.5. Pilotintervju	31
4.3.6. Intervju utførelse.....	31
4.3.7. Diktafon.....	34
4.4. <i>Bearbeiding av datamaterialet</i>	34
4.4.1. Transkribering	34
4.4.2. Analyse	35
4.4.2.1. Tematisk nettverksanalyse	36
4.5. <i>Kvalitetssikring</i>	38
4.5.1. Troverdighet	38
4.5.2. Refleksivitet, forforståelse og forskerens rolle	40
4.5.3. Overførbarhet.....	41
4.6. <i>Etiske betraktninger</i>	41
4.6.1. Konfidensialitet og anonymitet	42
4.6.2. Godkjennelse.....	42
4.6.3. Informert samtykke	42
5. Studiens funn	44
5.1. <i>Deltakerne</i>	45
5.2. <i>Veien inn til det norske arbeidslivet</i>	45
5.2.1. Personlige egenskaper som ressurser	46
5.2.1.1. Tilpasse seg etter muligheter	46
5.2.1.2. Språk som en inngang til samfunnet	52
5.2.1.3. Drevet av ambisjoner og behov	53
5.2.1.4. Pågangsmot og mestringsforventning	54
5.2.1.5. Ta initiativ	57
5.2.2. Resurser i det norske samfunnet	58
5.2.2.1. Språkkurs.....	59
5.2.2.2. Høyere utdanning og folkehøyskole.....	59
5.2.2.3. Nettverk former veien videre	60
5.2.2.4. Tilbud i samfunnet	63
5.2.3. Utfordringer i det norske samfunnet.....	64
5.2.3.1. Et rigid system	64
5.2.3.2. Bortkastet tid på asylmottak	65
5.2.3.3. Diskriminasjon i det norske samfunnet	66
6. Diskusjon.....	68
6.1. <i>Studiens sentrale funn</i>	68
6.2. <i>Personlige egenskaper som ressurser</i>	68

6.2.1. Akkulturasjon og tilpasningsevne.....	69
6.2.2. Språkferdigheter som en inngang til samfunnet	71
6.2.3. Pågangsmot for sysselsetting	74
6.3. <i>Ressurser i det norske samfunnet</i>	75
6.3.1. Nettverk former veien videre	75
6.4. <i>Studiens implikasjoner for helsefremmende arbeid</i>	77
6.5. <i>Studiens begrensinger</i>	81
6.6. <i>Videre forskning</i>	83
7. Avslutning	85
Referanseliste	86
Vedlegg 1: Kvittering for godkjent søknad fra NSD	I
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	III
Vedlegg 3: Samtykkeskjema	V
Vedlegg 4: Intervjuguide	VI
Vedlegg 5: Oversikt av utdrag fra den tematiske nettverksanalysen.....	VIII

Abstrakt

Bakgrunn: Arbeid er en viktig faktor for å utjevne sosiale ulikheter, fremme selvstendighet, integrering og utvikle tilhørighet. Likevel er en stor del av tidligere flyktninger i Norge utenfor arbeidsmarkedet, og sysselsettes ofte i arbeid under deres kvalifikasjoner og utdanning. Formålet med denne studien var å se nærmere på tidligere flyktninger som har oppnådd suksess i det norske arbeidslivet, og hvilke ressurser de har anvendt. Studiens funn er diskutert opp mot salutogene helsemodell, i tillegg til akkulturasjonsteorier. Funnene vil også knyttes opp mot helsefremmende arbeid.

Metode: Studien innhentet data gjennom fem narrative intervjuer med tre menn og to kvinner på Vestlandet. Datamaterialet ble analysert gjennom en tematisk nettverksanalyse.

Funn: Studien funn indikerer at språkferdigheter, tilpasningsevne, pågangsmot, sosiale nettverk, deltakelse og mulighet til deltakelse i samfunnet kan fremme suksess innen arbeidslivet. Ressursene ble anvendt ulikt, og det kom frem at samspillet mellom ressursene formet deltakernes suksessfulle karriere. Blant annet skapte språkferdigheter mulighet for å jobbe frivillig og utvikle sosiale nettverk. Sosiale nettverk skapte tilgang til referanser, tilhørighet, kunnskap om kulturer og normer og fremmet språkferdigheter. Studien indikerer også at ressurser mellom fritid og arbeid påvirker hverandre, som understreker viktigheten av å utføre helsefremmende politiske føringer på alle livsarenaer.

Konklusjon: For å fremme tidligere flyktnings suksess innen arbeidslivet kan det være hensiktsmessig å iverksette tiltak som øker tilgangen til ressurser. Videre bør det også stimuleres holdningsendringer blant befolkningen for å fremme åpenhet og verdsettelse av ressursen med mangfold.

Nøkkelord: Tidligere flyktninger, ressurser, suksessfull karriere, salutogene helsemodellen, akkulturasjon, helsefremmende arbeid

Abstract

Background: Work is an important factor in levelling social inequality, enabling independence, influencing integration and developing belonging. Nevertheless, many of the former refugees are either unemployed, or often employed in lower skilled work. The purpose of this study was to increase the knowledge about former refugees who have achieved success in the Norwegian labor market and resources they used. The findings have been discussed in the theoretical framework of the Salutogenic model of health and acculturation theories. The findings are also connected to health promotion actions.

Method: The study collected data through narrative interviews with three men and two women. Data was analyzed through thematic networks analysis.

Results: The findings indicate that language, adaptability, drive, social networks, participation, and the ability to participate in the society can promote success. Participants used the resources differently, and the resources influenced each other and shaped the participants' successful careers. Language created opportunities for volunteer work and social networks. Social networks provided access to references, belonging, knowledge about culture and norms and helped with the language. The study shows that resources in the workplace and leisure influence each other, which emphasizes the importance of implementing health promotion actions within the settings of everyday life.

Conclusion: To promote the success of former refugee' careers, it may be beneficial to implement actions that increases access to resources. Furthermore, the majority population's attitudes can be stimulated to promote openness and appreciation of diversity as a resource.

Keywords: former refugees, resources, successful career, salutogenic model, acculturation, health promotion

1.Introduksjon

Tidligere flyktninger opplever vansker med å oppnå sysselsettelse i Norge, hvor tall fra Statistisk sentralbyrå viser at 52,7% av tidligere flyktninger i 2019 var sysselsatt (Olsen & Askvik, 2021, s. 31). Stor andel av denne sysselsettingen kjennetegnes med ingen eller lave krav til utdanning, lav lønn og færre fulltidsstillinger. I 2019 jobbet færre enn 40% av tidligere flyktninger med høyere utdanning innen yrker med krav til høyere utdanning (Olsen & Askvik, 2021, s. 44). Dette kan indikere deres utfordring for å oppnå suksess innen arbeidslivet i Norge. Jobb er en del av hverdagslivet og påvirker personers helse (WHO, 1986). Det kan derfor anses som et folkehelseproblem at tidligere flyktninger ikke sysselsettes, eller sysselsettes innen yrker med lavere krav enn deres kompetanser. Sysselsetting bidrar til selvstendighet, selvrealisering i tillegg skaper det mulighet for å utvikle nettverk (IMDI, 2021, s. 4). Det å være i arbeid bidrar også til å fremme tilhørighet til samfunnet, utjevne sosiale forskjeller og motvirke fattigdom. Skjev sysselsetting kan være med på å skape og opprettholde sosiale forskjeller mellom tidligere flyktninger og den øvrige befolkningen. Et av prinsippene til helsefremmende arbeid er å utjevne sosiale ulikheter (Folkehelseloven, 2011; WHO, 1986). Videre formes samfunnet av den norske velferdsmodellen som blant annet målsetter høy yrkesdeltakelse, hvor lav sysselsettelse kan føre til samfunnsøkonomiske utfordringer (NOU 2021:2, s. 24). Lavt sysselsetting av tidligere flyktninger og lav anvendelse av deres kompetanse kan vurderes som svak benyttelse av tilgjengelige samfunnsressurser.

1.1. Tidligere flyktninger i det norske arbeidslivet

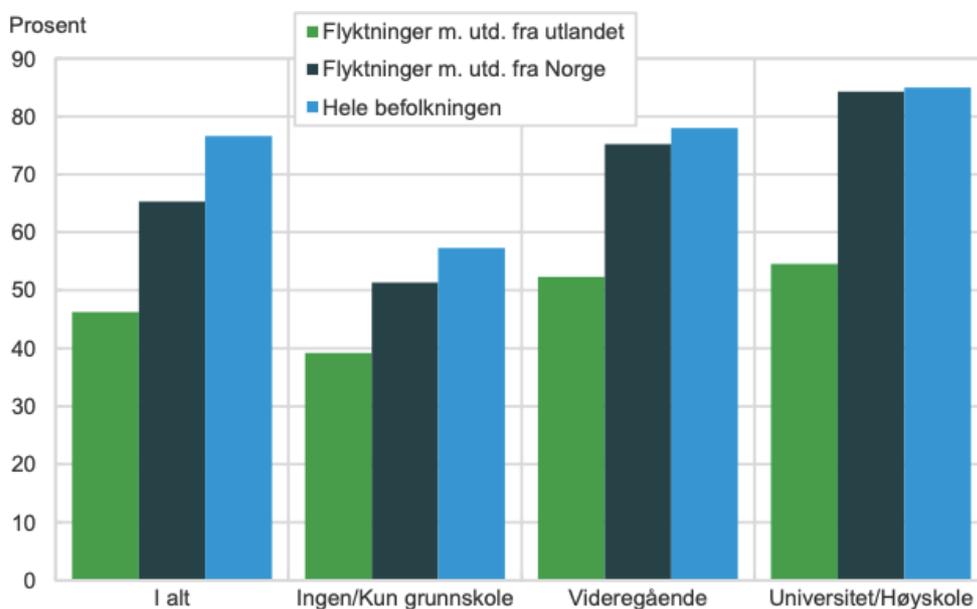
Ifølge FN flyktningkonvensjon er flyktning en person som har flyktet fra sitt hjemland med berettiget frykt for forfølgelse på bakgrunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en sosial gruppe (FN-Sambandet, 2022). I norsk utlendingslov gis det flyktningstatus til personer som kommer innenfor definisjonen til flyktningkonvensjonen, og personer som står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller andre umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet (Utlendingsloven, 2008, §28). I denne oppgaven vil jeg se nærmere på personer som kom til Norge som asylsøker og er innenfor den nevnte definisjonen for flyktning ifølge norsk lov. Fordi det ikke er et fasitsvar på når en person går fra å være flyktning til ikke flyktning kommer jeg til å anvende betegnelsen tidligere flyktninger. Det å være flyktning er som nevnt basert på at oppholdet i landet er grunnet flukt fra sitt hjemland. For etablerte personer kan

årsaken til oppholdet endres fra å være på flukt til at oppholdslandet er blitt deres hjemland. Det kan på den måten vurderes som upassende å omtale disse personene som flyktninger. Ved å fortsatt definere dem som flyktning kan det skape distanse mellom tidligere flyktninger og den øvrige befolkningen i form av oss og dem. Videre har personer som har vært på flukt ulik relasjon til betegnelsen flyktning, hvor noen identifiserer seg selv som en flyktning, mens andre ønsker å ta avstand fra denne betegnelsen.

Regjeringen har integrering som et av hovedsatsingsområdene (kunnskapsdepartementet, 2018, s. 7). Formålet med integreringsstrategien er å øke deltakelsen i samfunns- og arbeidslivet med en helhetlig og samordnet innsats. Det er utformet flere ulike tiltak for å fremme integrering blant tidligere flyktninger og andre innvandrere med samfunnet. Et av tiltakene i Norge er introduksjonsordningen, som er et program med opplæring i norsk og samfunnskunnskap, kurs i livsmestring og karriereveiledning (Integreringsloven, 2020). Dette er et tilbud som nyankomne flyktninger har rett og plikt til å delta i. Deltakerne i dette programmet får utdelt økonomisk stønad på to ganger folketrygdens grunnbeløp per år (introduksjonsloven, 2020, §8). Formålet med introduksjonsprogrammet er at nyankomne flyktninger tidlig integreres i det norske samfunnet i tillegg til å bli økonomisk selvstendig (Integreringsloven, 2020). Programmet skal fremme tidligere norskferdigheter, kunnskaper om norsk samfunnsnivå, skape formelle kvalifikasjoner og en varig tilknytning til arbeidslivet.

Sysselsetting er av stor betydning for integrering og inkludering av tidligere flyktninger. Arbeid tillegges dermed stor vekt i integreringsprosessen (Kunnskapsdepartementet, 2018). Sysselsetting kan skape mulighet for å fremme selvstendighet, selvrealisering og bygge sosiale nettverk (IMDI, 2021). Det å være en del av arbeidslivet kan også skape økt tilhørighet til samfunnet, motvirke fattigdom og utjevne forskjeller. Sysselsetting av tidligere flyktninger har mange fordeler. Det kan blant annet være viktig for å utvikle og opprettholde personlige ressurser, samtidig som det har en samfunnsøkonomisk betydning. Dette innebærer at sysselsetting av flyktninger er en forutsetning for bærekraften til den norske velferdsstaten over tid (NOU 2021:2, s. 21). Det er derfor et av regjeringens hovedmål ved integreringsstrategien å fremme at flere innvandrere får et godt og stabilt fotfeste innen arbeidslivet (Kunnskapsdepartementet, 2018). For å nå dette målet var et av hovedgrepene å stimulere arbeidsgivere til økt bevissthet om mangfold som ressurs. Det er viktig at arbeidslivet ser potensialet og ressursene i å fremme mangfold, og legger til rette for at innvandrere får brukt sin kompetanse og arbeidskraft.

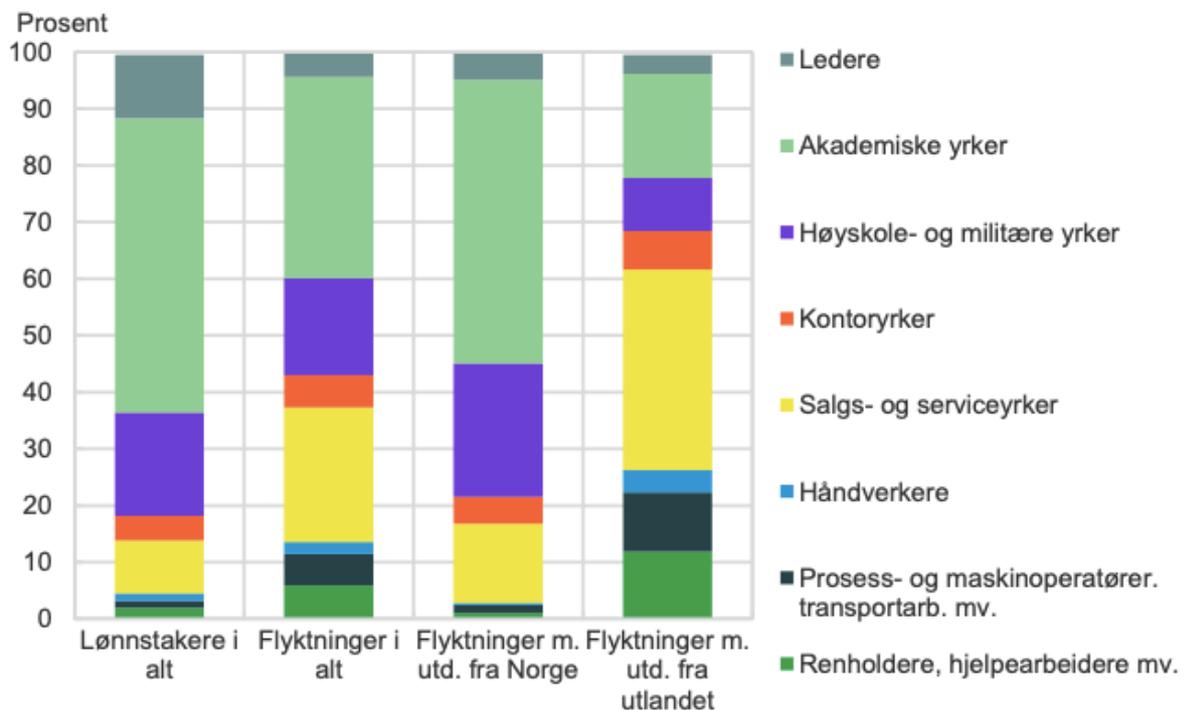
Som nevnt har tidligere flyktninger utfordringer for å oppnå sysselsettelse (Midtbøen & Rogstad, 2012). Dette innebærer også tidligere flyktninger med høyere utdanning. Videre er det lavere sysselsetting av tidligere flyktninger med høyere utdanning fra utlandet enn blant tidligere flyktninger med utdanning fra Norge (se figur 1.1.). Sysselsettingsgapet mellom tidligere flyktninger med høyere utdanning fra utlandet og befolkningen totalt er på 30,5 %. En mulig påvirkende faktor er at tidligere flyktninger med høyere utdanning fra utlandet ofte hadde kortere botid i Norge enn de med høyere utdanning fra Norge (Olsen & Askvik, 2021, s. 32). Ifølge rapporten til Olsen og Askvik (2021, s. 18) gir lengre botid i Norge økt sysselsetting.

Figur 1.1. Sysselsatte blant hele befolkningen og flyktninger 20-66 år, etter fullføringsland og utdanningsnivå. I prosent av personer i alt i hver gruppe i 2019 (Olsen & Askvik, 2021, s. 32)

Tidligere flyktninger med høyere utdanning fra utlandet får i liten grad anvendt utdanningen sin på arbeidsmarkedet i Norge (Olsen & Askvik, 2021, s. 43). Dette illustreres i figur 1.2. hvor tidligere flyktninger med høyere utdanning fra utlandet sysselsettes i størst grad innen salgs- og serviceyrker i stedet for høyskole-, militære- eller akademiske yrker. Det kommer også frem at høyere utdanning fra Norge øker sysselsettingen innen de nevnte yrkene. Det er viktig å informere at flere av de med utdanning fra utlandet har kortere botid i Norge, og dermed ikke rukket å opparbeide seg de språkferdighetene som det ofte kreves i disse yrkene (Olsen & Askvik, 2021, s. 43). Samtidig opplever flere tidligere flyktninger at det er vanskelig å få medbrakt utdanning godkjent i Norge (Kunnskapsdepartementet, 2018). Hvilket yrke tidligere flyktninger sysselsettes i påvirker videre lønn, hvor ledere, akademiske-

høyskole- og militære yrker har høyere lønn enn de andre yrkene (Olsen & Askvik, 2021, s. 57). Skille mellom sysselsetting basert på landet utdannelsen utføres i kan være med på å skape og opprettholde ulike lønnsinntekter, som kan ha en innvirkning på sosiale ulikheter. Sosiale ulikheter innen helse er systematiske ulikheter i helsetilstanden som er et følge av sosiale og økonomiske kategorier, som yrke, utdanning og inntekt (Helsedirektoratet, 2018). Videre kan det vurderes som lav anvendelse av tilgjengelige samfunnsressurser ved å ikke benytte deres kompetanse.

Figur 1.2. Lønnstakere 20-66 år med høyskole-/ universitetsutdanning etter yrkesområde. 4. kvartal 2019 (Olsen & Askvik, 2021, s. 44)

Denne oppgaven rettes mot tidligere flyktninger som har oppnådd «suksess» innen arbeidslivet i Norge. Det er viktig å understreke at suksess er et vanskelig begrep å definere, hvor blant annet det å oppnå oppholdstillatelse, sysselsetting, danne familie eller skaffe en rolig og trygg hverdag kan betraktes som suksess. Jeg vektlegger arbeidslivet, og definerer suksess som sysselsetting innen yrker relatert til høyere utdanning, lederstilling eller startet egen virksomhet. Jeg valgte å definere det slik ettersom at det er et mindre tall av tidligere flyktninger som oppnår sysselsettelse innen disse yrkene (se figur 1.2). Sysselsetting er utfordrende i seg selv, og det å oppnå sysselsettelse i disse yrkene kan basert på figur 1.2. vurderes som ekstra krevende. Ulikheten mellom mulighetene til tidligere flyktninger og den øvrige befolkningen skaper et gap mellom disse gruppene. Kunnskap om hvilke ressurser og

hvordan disse ressursene anvendes kan øke forståelse over hvordan tidligere flyktninger kan oppnå suksess innen arbeidslivet. Det kan også skape kunnskap om hva samfunnet kan gjøre for å tilrettelegge tilgang til og utvikling av disse ressursene. Kunnskapen kan brukes for å tette dette gapet og sosiale ulikhetene mellom tidligere flyktninger og den øvrige befolkningen.

1.2. Helsefremmende arbeid

Denne studien bygger på et helsefremmende perspektiv med en ressursbasert tilnærming og vektlegger salutogenese og akkulturasjon. Med et slikt perspektiv legges det vekt på tidligere flyktningsressurser, og ikke et patogent og mangelperspektiv som ofte blir anvendt når fokuset er på tidligere flyktninger. Ofte når tidligere flyktnings blir omtalt, fremstilles de som en svakere stilt gruppe med behov for tilrettelegging, noe som er en begrensende tilnærming. I denne oppgaven vil jeg vektlegge tidligere flyktningsressurser i form av kompetanse, egenskaper, verdier, ambisjoner og muligheter i samfunnet. Samtidig vil jeg inkludere utfordringer de møter på i det norske samfunnet for å danne et helhetlig perspektiv.

Helsefremmende arbeid innebærer å gjøre personer i stand til å kunne ta kontroll over egen helse og eget liv (WHO, 1986). Helsebegrepet står sentralt og anses som en ressurs for hverdagslivet (WHO, 1986). Ifølge WHO (1986) skapes helse innen hverdagslivet hvor mennesket lærer, jobber, leker og elsker. Helsefremmende arbeid innebærer å skape et støttende miljø, med tilgjengelig informasjon, utvikle egenskaper og muligheter for å kunne ta helsefremmende valg. Helse er i alt vi gjør, og på den måten er det ikke bare helsesektorens ansvar, men er et ansvar blant alle sektorene. I Norge er Folkehelseloven (2011) innført som forankrer og setter krav til folkehelsearbeidet. Videre er det et politisk og kollektivt ansvar å utvikle et samfunn som fremme folkehelsen, i tillegg er det et individuelt ansvar å ta de helsefremmende valgene (WHO, 1986).

Ottawa Charteret er grunnlaget til det helsefremmende arbeidet og definerer fem hovedstrategier (WHO, 1986). Strategiene er å skape en sunn helsepolitikk, skape støttende miljø, styrke lokalmiljøenes mulighet for handling, styrke personlige ferdigheter og reorientere helsetjenester i en mer helsefremmende retning. Strategiene innebærer omsorg i tillegg til en helhetlig og økologisk tilnærming som er sentrale verdier innen det helsefremmende arbeidet. Arbeidet har en intensjon om å gjøre individer i stand til å

identifisere eller realisere ambisjoner, tilfredsstill behov, og endre eller håndtere omgivelsene (WHO, 1986).

Et av de grunnleggende behovene som påvirker helsen er sosial rettferdighet og likhet (WHO, 1986). Dette innebærer blant annet like muligheter og lik tilgang til ressurser for å kunne oppnå sitt fulle potensiale. Et av FNs bærekraftsmål er å redusere ulikheter i og mellom land, hvor et av delmålene er å sikre like muligheter og å vedta lover mot diskriminerende praksis (Meld. St. 40 (2020–2021), s. 99). I Norge er det lovforbud mot diskriminering (Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017), samtidig er det utfordringer med rasisme i samfunnet, blant annet ved arbeidsmarkedet (Kunnskapsdepartementet, 2018). De diskriminerende hendelsene er en av flere grunner til at tidligere flyktnings suksess innen arbeidslivet ikke bare avhenger av dem selv, men også avhenger av samfunnet.

1.3. Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven består av 7 deler. I kapittel to vil jeg gjøre rede for studiens teoretiske rammeverk som er den salutogene helsemodellen til Aaron Antonovsky, og akkulturasjonsteoriene til Berry og Sam (2016) og Bourhis et al. (1997). Kapittel tre innebærer kunnskapsgrunnet om temaet, hvor jeg vil ta for meg hvordan litteratursøket er utført og presentere relevante studier funnet gjennom søket. Jeg vil også belyse kunnskapshullet som jeg har til intensjon å innsnevre. I kapittel fire vil jeg presentere studiens metodologi. Her vil jeg belyse hvordan jeg har gått frem for å innhente informasjon, redegjøre analyseprosessen, samt informere om etiske betraktninger. Kapittel fem vil presentere studiens funn med bruk av sitater fra deltakerne, og hvor kapitlet er strukturert etter temaene funnet gjennom analysen. I kapittel seks vil jeg diskutere relevante funn opp mot tidligere forskning og det teoretiske rammeverket for å forsøke å besvare mitt forskningsspørsmål. Jeg vil også diskutere studiens funn og mulig implikasjon på helsefremmende arbeid og i tillegg diskutere noen svakheter med studien. Avslutningsvis vil jeg i kapittel syv avrunde med studiens konkluderende refleksjoner.

2. Teoretisk rammeverk

Teoretisk rammeverk kan brukes for å gi en innsikt i studiens funn for å kunne besvare problemstillingen (Malterud, 2011, s. 43). I dette kapitlet vil jeg redegjøre for studiens teoretiske rammeverk. Jeg vil først gjøre rede for den salutogene helsemodellen til Aaron Antonovsky. Deretter vil jeg gjøre rede for akkulturasjonsteoriene til Berry og Sam (2016) før jeg videre presenterer Bourhis et al. (1997) Interaktive akkulturasjonsmodell (IAM).

Avslutningsvis vil jeg oppsummere dette kapitlet i korte trekk. Jeg anvender disse teoriene grunnet deres ulike faglige perspektiver. Jeg brukte den salutogene helsemodellen med intensjon om å øke forståelsen over deltakernes valg og deres ressurser. Videre valgte jeg å anvende akkulturasjonsteoriene med intensjon om å skape et mer overordnet perspektiv, med informasjon om samfunnets rolle, og samspillet mellom den dominerende gruppa og den ikke dominerende gruppa. Sammen skapte disse teoretiske rammeverkene en mer helhetlig forståelse over prosessene og ressursene i individet og samfunnet.

2.1. Salutogenese

Salutogenese handler om helsens opprinnelse og hvordan personer fremmer helsen ved å anvende tilgjengelige ressurser (Lindström & Eriksson, 2005). Aaron Antonovsky utviklet salutogenese som retter fokus på menneskers ressurser og kapasitet til å fremme helse, istedenfor å fokusere på sykdom, dårlig helse og helserisiko (Lindström & Eriksson, 2005). Salutogenese kan benyttes som en tilnærming, en modell eller «opplevelse av sammenheng», som er et nøkkelement i den salutogene helsemodellen. I denne oppgaven vektlegges den salutogene helsemodellen med intensjon om å skape forståelse over deltakernes ressurser.

Ifølge Antonovsky beveges helse på et kontinuum mellom helse og uhelse (Mittelmark & Bauer, 2017, s. 7). Bevegelsene på kontinuumet påvirkes av møte med stressorer, også kjent som stress faktorer, og hvordan personen anvender sine ressurser for å håndtere disse stressorene. Gir individet etter for stressoren kan hen oppleve sammenbrudd og bevegelse mot uhelse. Anvender personen ressurser på en gunstig måte kommer hen gjennom møtet sterkere. Kombinasjonen av ressurser og stressorer kan bidra til at personen utvikler livserfaringer som kan fremme positiv utvikling av helse. Livserfaringer som består av opplevelse av konsekvens, belastningsbalanse, deltakelse som former utfall i tillegg til emosjonell nærhet vurderes som viktige, og kan knyttes til opplevelse av sammenheng (Lindström & Eriksson, 2015, s. 19). Opplevelse av sammenheng vil bli presentert mer utdypende senere i kapitlet (se kapittel 2.1.1.1.)

2.1.1. Den salutogene helsemodellen

Antonovsky utviklet den salutogene helsemodellen for å gjøre det lettere å anvende salutogenese i praksis. Modellen presenterer hvordan kjerneelementene til salutogenese fungerer sammen for å fremme helse (Mittelmark & Bauer, 2017, s. 9). Modellen illustrerer at i et møte med en stressor kan opplevelse av sammenheng hjelpe med å mobilisere generelle motstandsressurser og spesifikke motstandsressurser. Generelle motstandsressurser er karakteristikk til en person, gruppe eller et miljø som håndterer stress eller spenning effektivt (Vinje et al., 2017, s. 29). Spesifikke motstandsressurser er karakteristikk som kan brukes for å håndtere konkrete utfordringer (Vinje et al., 2017, s. 29). Denne mobiliseringen kan hjelpe personen til å håndtere stressoren på en helsefremmende måte, og dermed bevege seg mot helseretningen på kontinuumet (Vinje et al., 2017, s. 10).

Den salutogene helsemodellen vektlegger den kombinerte effekten mellom stressor og ressurser. Kombinasjonen skaper livserfaringer som er konsekvente, innebærer en belastningsbalanse og en opplevelse av å kunne delta og påvirke utfallet (Vinje et al., 2017, s. 35). Erfaringene er knyttet til høy opplevelse av sammenheng, og personen beveges mot helseenden på helsekontinuumet. Modellen demonstrerer at opplevelse av sammenheng og ulike motstandsressurser har et dynamisk samspill. Desto flere motstandsressurser individet er bevist på og er i stand til å anvende desto høyere opplevelse av sammenheng har personen. Høyt nivå av opplevelse av sammenheng vil videre hjelpe personen med å anvende flere ressurser, som kan føre til bedre helse (Vinje et al., 2017, s. 35).

2.1.1.1. Generelle motstandsressurser

Generelle motstandsressurser er et nøkkelbegrep innenfor den salutogene helsemodellen (Lindström & Eriksson, 2015, s. 29). Generelle motstandsressurser er egenskapene til individet, gruppa eller samfunnet som fremmer deres mulighet til å håndtere og mestre stressorer som bidrar til positiv utvikling av opplevelse av sammenheng (Idan et al., 2017, s. 57). En generell motstandsressurs kan være fysiske, kognitive, emosjonelle, verdi- og holdningsrelaterte, mellommenneskelige relasjoner og makrososiokulturelle trekk (Lindström & Eriksson, 2015, s. 29). Ressursene bidrar til å bekjempe eller forebygge møte med et bredt spekter av stressorer som forhindrer at stressorens spenning omdannes til stress. De kan være med på å forme livserfaringene til å oppleves som konsekvente, mulig til å forme utfallet og belastningsbalanse, som igjen er knyttet til opplevelse av sammenheng (Idan et al., 2017, s.

57). På den måten kan generelle motstandsressurser være med på å påvirke styrken til opplevelse av sammenheng, og dermed være rustet til å håndtere stressorer.

Generelle motstandsressurser er sentralt for utviklingen av opplevelse av sammenheng (Lindström & Eriksson, 2015, s. 30). Bruk av generelle motstandsressurser kan gjøre at et møte med stressorer oppleves at det er konsekvent, har en belastningsbalanse og at personen opplever deltakelse i beslutningstakingen, noe som er sentralt for opplevelse av sammenheng (Vinje et al., 2017, s. 35). Generelle motstandsressurser er med på å forme styrken til opplevelse av sammenheng (Idan et al., 2017, s. 57).

2.1.1.2. Opplevelse av sammenheng

Opplevelse av sammenheng anses å være den mest betydningsfulle faktoren for å bevege personer mot den bedre enden av helsekontinuumet (Vinje et al., 2017, s. 35). Det er en innstilling som handler om personen ser på livet som strukturert, forutsigbart og forklarlig, om personen har tilgjengelige ressurser for å møte utfordringen og at det er verdt å engasjere seg i (Vinje et al., 2017, s. 32). Opplevelse av sammenheng består av tre elementer som fremstiller i hvilken grad individet opplever livet som begripelig, håndterbar og meningsfullt (Vinje et al., 2017, s. 32). Begripelighet innebærer at personen oppfatter og forstår utfordringen en står ovenfor, hvor stimuli i det indre og ytre miljøet er strukturert, forutsigbart og forståelig. Videre innebærer håndterbarhet at personen har tilgjengelige ressurser i seg selv eller i miljøet til å håndtere kravene som stimuliene krever. Til slutt innebærer meningsfullhet om det er verdt å engasjere seg i utfordringen (Vinje et al., 2017, s. 32). En sterk opplevelse av sammenheng innebærer at personen opplever å ha tilgjengelige ressurser, og egenskapen til å identifisere og anvende ressursene på en helsefremmende måte (Eriksson, 2017, s. 95; Linström & Eriksson, 2015, s. 28).

Opplevelse av sammenheng er også en livsinnstilling som er en måte å tenke, være og handle på, og er med på å skape mål og mening i livet (Lindström & Eriksson, 2015, s. 28).

Motivasjonsfaktoren som befinner seg i meningsfullhet gjør at personen kan skape struktur samt lete etter ressurser. På den måten er motivasjonsfaktoren med på å styrke de to andre kjernekomponentene til opplevelse av sammenheng: begripelighet og håndterbarhet (Lindström & Eriksson, 2015, s. 29).

2.1.2. Teoriens relevans for studien

Jeg anvendte denne teorien med formål på å skape forståelse over hvordan deltakerne mestret deres oppnåelse av suksess innen arbeidslivet i Norge. Det er kjent at personer som har opplevd flukt har gjennomgått stressfulle situasjoner. I tillegg møter tidligere flyktninger på store utfordringer for å komme ut i arbeidsmarkedet (Midtbøen & Rogstad, 2012). Det kan derfor være av interesse å bruke denne teorien til å skape forståelse av hvordan de har håndtert og brukt tidligere livserfaringer videre som ressurser. I tillegg kan det være av interesse å se nærmere på deltakernes opplevelse av sammenheng og dets innvirkning på deltakernes handlinger. Denne studien har ikke til formål å måle deltakernes opplevelse av sammenheng, men det kan være av interesse å anvende det som et teoretisk rammeverk for deres erfaringer. Videre kan modellen også være med på å integrere det helsefremmende perspektivet i oppgaven ved å understreke betydningen og fokuset på helsefremmende ressurser, i tillegg til å danne en økologisk forståelse (WHO, 1986).

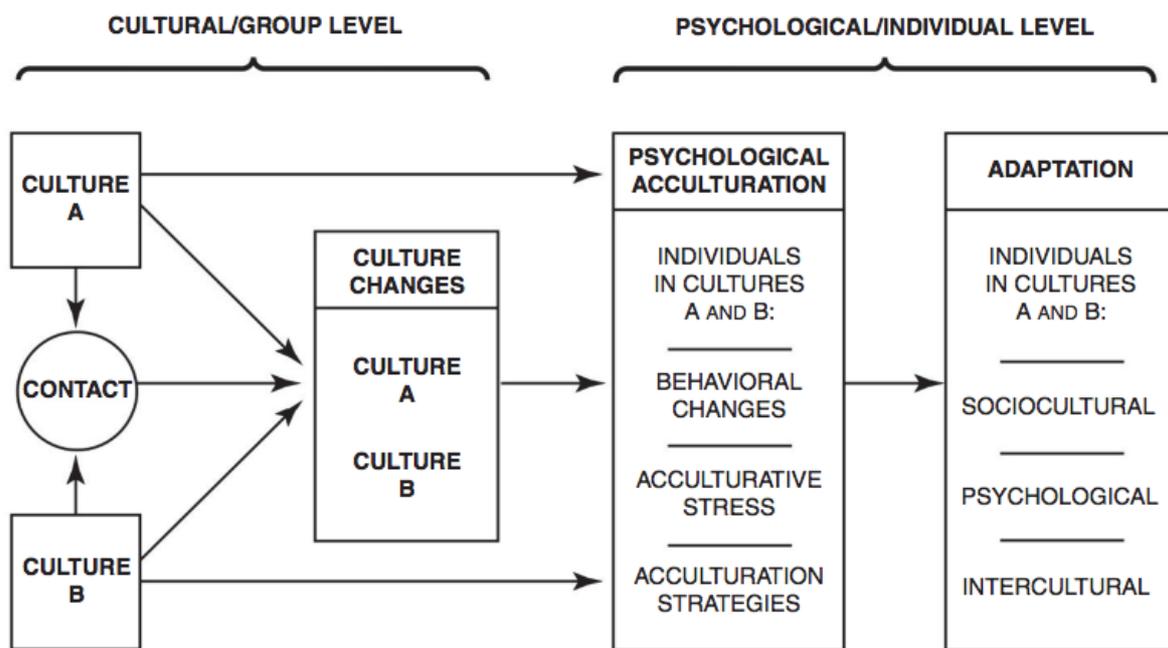
2.2. Akkultureringssteori

Ifølge Sam og Berry (2010) er akkulturasjon prosessen av psykologiske og kulturelle endringer som er forårsaket av møte med ulike kulturer. Det finnes ulike teorier om akkulturasjon, hvor jeg vil i denne oppgaven anvende Berrys teoretiske rammeverk for å danne kunnskap om endringer som kan oppstå hos individet ved akkulturasjon. I tillegg vil jeg anvende Bourhis et al. (1997) sin Interaktive akkulturasjonsmodell (IAM) for å forklare betydningen gruppenes akkulturasjonsorientering har for relasjonen til de ulike gruppene. Jeg vil starte med å presentere Berrys akkulturasjonsteori som består av et teoretisk rammeverk og akkulturasjonsstrategier, før jeg videre vil presentere IAM. I denne oppgaven kan det være relevant med akkulturasjonsteori for å kunne skape forståelse av tidligere flyktnings møter den norske kulturen, og det norske samfunnets tilnærming til tidligere flyktninger. Hvilken strategi og innstilling de tidligere flyktingene hadde til møte med den norske kulturen kan ha påvirket deres ressurser. Videre kan den dominerende gruppa og politiske føringer påvirke de tidligere flyktingenes tilgangen til ressursene i samfunnet. Det vil derfor være av interesse å anvende akkulturasjonsteori i denne studien.

2.2.1 Berrys teoretiske rammeverk

Berry (2003, s. 19) har utviklet et rammeverk for å skape en oversikt over og gjøre det lettere å kunne forske på akkulturasjon (se figur 2.1.). Rammeverket til Berry fokuserer på hvilke endringer som oppstår under akkulturering, hvordan personer akkulturerer og hvor bra

personer tilpasser seg etter akkultureringen (Sam & Berry, 2010). Akkulturasjon er et komplekst fenomen, og har flere innvirkende komponenter (Berry & Sam, 2016, s. 14). Prosessen innebærer kontakt med ulike kulturelle grupper og gruppenes individer. Denne kontakten kan skape både kulturelle endringer og psykologiske endringer blant individene og gruppa som kan føre til ulike former for tilpasning. Selv om pilene i figur 2.1. peker fra gruppa til individet, finnes det forskning som indikerer at individet også kan påvirke gruppa (Berry & Sam, 2016, s. 14).

Figur 2.1. Akkulturasjonsrammeverket, Berry og Sam (2016, s. 14)

Berry (2003, s. 19) dannet et rammeverk som illustrerer hvordan faktorer innenfor kultur/gruppe og individ møtes ved akkulturasjon, (se figur 2.1). Grupper og individer tilfører kulturelle og psykologiske egenskaper i møte med nytt samfunn, hvor det møtende samfunnet også innebærer ulike kulturer og psykologiske egenskaper. I tillegg er det viktig å ha kunnskap om årsaken til møtet mellom de ulike kulturene fordi det kan ha en innflytelse på relasjonen mellom de ulike gruppene (Berry & Sam, 2016, s. 14). Møtet med kulturene kan skape endringer i gruppene (Berry, 2003, s. 21; Berry & Sam, 2016, s. 15). Endringer innen kulturen kan blant annet være politiske, økonomiske og kulturelle endringer (Berry & Sam, 2016, s. 15). Akkulturasjon kan også skape endringer blant individene.

Endringer ved individet under akkulturasjon kan blant annet innebære forandringer av personens atferd, kulturelle identitet og personlighet (Berry & Sam, 2016, s. 15). I tillegg kan personen utvikle stress forbundet med problemer under akkulturasjonen, akkulturasjonsstress, som kjennetegnes med usikkerhet, angst og depresjon. Individene utvikler også en mening og syn om hvordan de ønsker å involvere seg i den nye og sin gamle kultur og samfunn (Berry & Sam, 2016, s. 15). Disse meningene påvirker hvilken akkulturasjonsstrategi de anvender, som vil bli presentert etter neste avsnitt.

Videre tilpasser individet seg situasjonen. Dette innebærer sosiokulturelle, psykologiske og interkulturelle tilpasninger (Sam & Berry, 2010). Psykologisk tilpasning refererer til individets tilfredshet og emosjonell og psykologisk trivsel. Den sosiokulturelle tilpasning refererer til om individet tilegner seg sosiokulturelle ferdigheter for å kunne leve effektivt i det nye sosiokulturelle miljøet (Sam & Berry, 2010). Det kan også føre til interkulturelle tilpasning som innebærer individets evne til å skape harmoniske interkulturelle relasjoner med lite fordommer og diskriminering (Berry & Sam, 2016, s. 15).

2.2.2 Akkulturasjonsstrategiene

Akkulturasjonsstrategi er hvordan personer og grupper akkulturerer (Sam & Berry, 2010). Individets strategi for akkulturasjon formes av personens ønske om å opprettholde sin etniske identitet og kultur, og deres ønske og interesse for å interagere med personer utenfor gruppa. Ifølge Berry (2003, s. 23) er det fire akkultureringsstrategier: assimilasjon, integrasjon, separasjon og marginalisering. Assimilasjon er en strategi hvor individet ikke ønsker å opprettholde sin kulturelle identitet og oppsøker kontakt med andre samfunn eller adopterer andre kulturelle normer og verdier fra det nye samfunnet. Separasjon er når individet holder sterkt på sin originale kultur og unngår interaksjon med medlemmer av det nye samfunnet. Integrasjon er når individet ønsker å opprettholde sin kultur og samtidig ønsker å delta med andre grupper som en del av det større samfunnet. Marginalisering er når individet har lite eller ingen interesse i å bevare kulturen og lite interesse i å være i kontakt med andre kulturer, og er ofte forårsaket av eksklusjon eller diskriminering (Berry, 2003, s. 24; Berry & Sam, 2016, s. 23).

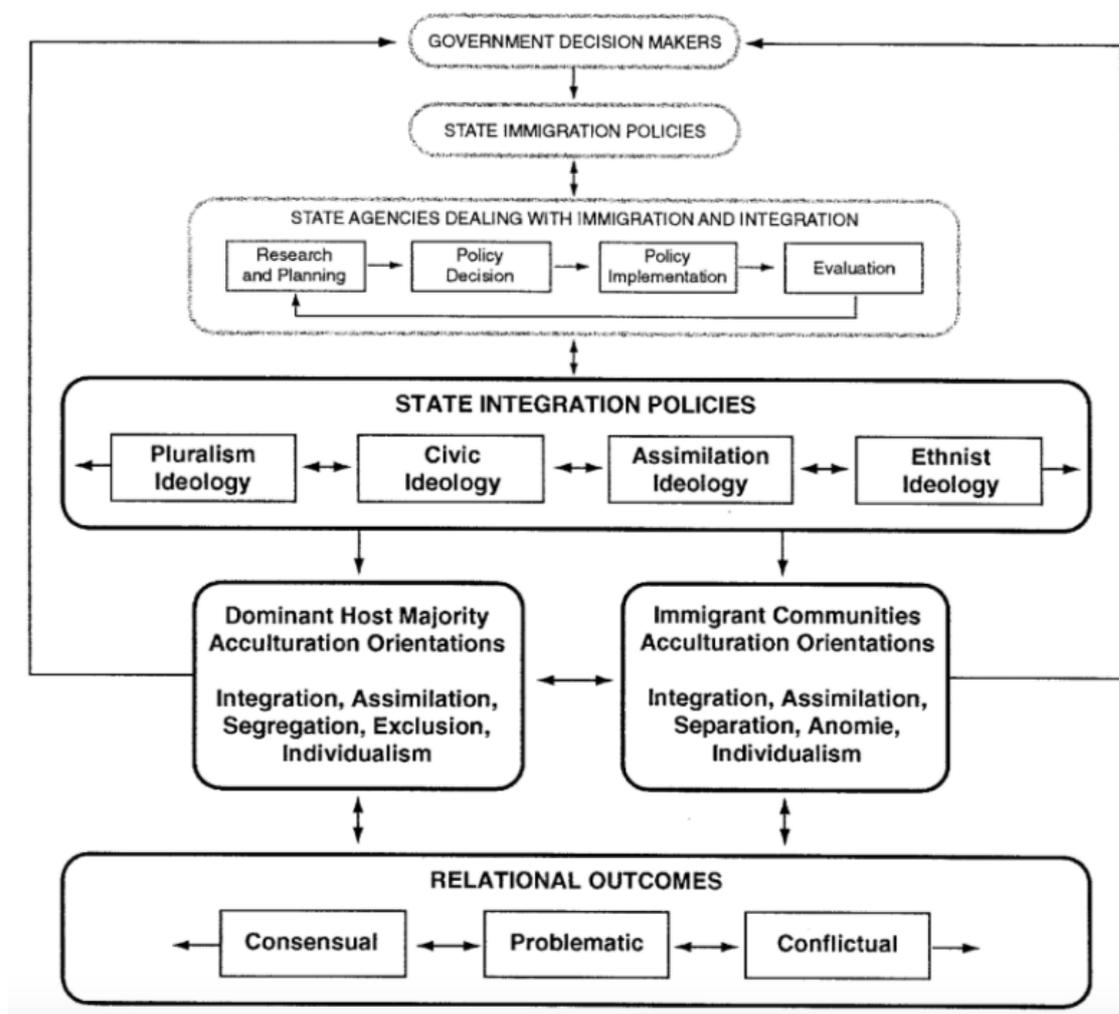
Individets og gruppens akkulturasjonsstrategi formes også av motpartens akkulturasjonsstrategi (Berry & Sam, 2016, s. 23; Bourhis et al., 1997). Ofte er det en differanse når det kommer til makten mellom gruppene. Maktforskjellen kan gjøre at ikke alle

like frivillig kan velge hvordan de vil interagere med den motsatte gruppa. Dette kommer for eksempel frem når en gruppe med innvandrere immigrerer til et land hvor den dominerende gruppa har en segregerende strategi. Strategien til den dominerende gruppa gjør det utfordrende for den ikke dominerende gruppa å integrere seg, og kan føre til en konfliktfylt relasjon. Integrasjon kan ifølge Berry og Sam (2016, s. 23) oppnås hvis den ikke dominerende gruppa fritt velger denne akkulturasjonsstrategien, i tillegg til at den dominerende gruppa har en åpen og inkluderende strategi. Videre understreker Sam og Berry (2010) og Bourhis et al. (1997) at strategiene ikke er statiske eller et sluttresultat.

Ifølge Sam og Berry (2010) og Bourhis et al. (1997) kan vi ikke se på strategiene som et sluttresultat av akkulturasjon. Dette er fordi strategiene kan endres avhengig av ulike hendelser og faktorer som kan oppstå. Selv om en person opplever seg som integrert er det ikke en gitt tilstand, men muligens en midlertidig tilstand. Akkulturasjonsutfallet er en dynamisk og ustabil situasjon, som omhandler at elementer endres. Situasjonen utvikler seg stadig hvor personen må handle for å opprettholde strategien, som å være integrert. Dette kom blant annet frem etter terrorangrepet i USA i 2001. Personer med røtter fra Asia opplevde seg integrert eller på vei til å bli integrert før angrepet, opplevde å bli behandlet annerledes etter angrepet (Sam & Berry, 2010). I tillegg er akkulturasjonsprosessen mer komplekst til at det kan være et sluttresultat. Selv om en person føler seg integrert kan individet fortsatt treffe på situasjoner hvor hen opplever å leve mellom ulike kulturer som kan være stressende og ubehagelig (Berry & Sam, 2016, s. 24).

2.2.3. Den interaktive akkulturasjonsmodellen

Bourhis et al. (1997) utviklet et rammeverk som viser den dynamiske relasjonen mellom statlige beslutningstakers innvirkning på integreringspolitikken og den dominerende gruppa og immigreringsgruppa, som sammen påvirker relasjonsutfallet mellom de involverte gruppene, se figur 2.2. Relasjonsutfallet kan resultere i en samsvarende, problematisk eller en konfliktfylt relasjon. Figur 2.2 illustrerer at individers akkultureringsorientering ikke oppstår i et sosialt eller politisk vakuum, men påvirkes av statens anvendelse av integreringspolitikk som også kan reflektere den dominerende gruppens orientering i ertsamfunnet (Bourhis et al., 1997). Bourhis et al. (1997) understreker at modellen er forenklet og at akkulturasjon er mer komplekst enn illustrert. Eksempel på dette er mulige avvik mellom den offisielle integreringspolitikken og den faktiske utførelsen av politikken.

Figur 2.2. Statens immigrasjons- og integrasjons politikk relatert til akkulturasjonsstrategier til medlemmer til immigrerende gruppa og dominerende gruppa, fra Bourhis et al. (1997).

IAM er en modell som foreslår at relasjonsutfallet mellom grupper er påvirket av akkulturasjonsstrategiene til den dominerende og ikke dominerende gruppa og påvirkes av integreringspolitikken (Bourhis et al., 1997). Som vist i figur 2.2 er det forventet at integreringspolitikken kan påvirke den dominerende gruppas akkulturasjonsstrategi, og motsatt. IAM foreslår kombinasjoner av ulike akkulturasjonsstrategier mellom den dominerende og ikke dominerende gruppa kan føre til samsvarende, problematisk eller konfliktfull relasjon mellom gruppene, (se figur 2.3). Samsvarende relasjon kan innebære positiv og effektiv kommunikasjon på tvers av kulturene, gjensidig positive holdninger, lite spenning mellom gruppene, lav akkulturasjonsstress og fravær av diskriminasjon mellom gruppene. Delvis uenighet når det kommer til akkulturasjonsstrategi mellom gruppene kan føre til problematisk relasjon. Det kan skape dårlig kommunikasjon mellom gruppene, negative stereotyper, diskriminerende atferd, og moderate nivåer av akkulturasjonsstress.

Tydelig uenighet av akkulturasjonsorientering mellom gruppene kan skape konfliktfull relasjon, som kan innebære dårlig kommunikasjon, negative fordommer og diskriminerende og rasistisk atferd i større grad (Bourhis et al., 1997).

Host Community: Low-Medium High vitality group	Immigrant Community: low, medium vitality groups				
	Integration	Assimilation	Separation	Anomie	Individualism
Integration	Consensual	Problematic	Conflictual	Problematic	Problematic
Assimilation	Problematic	Consensual	Conflictual	Problematic	Problematic
Segregation	Conflictual	Conflictual	Conflictual	Conflictual	Conflictual
Exclusion	Conflictual	Conflictual	Conflictual	Conflictual	Conflictual
Individualism	Problematic	Problematic	Problematic	Problematic	Consensual

Figur 2.3. Den interaktive akkulturasjonsmodell (IAM), hentet fra Bourhis et al. (1997).

2.3. Oppsummering

I dette kapittelet har jeg presentert relevante teorier for å danne en forståelse av ressurser som kan påvirke suksess innen arbeidslivet i Norge. Den salutogene helsemodellen kan anvendes for å skape innblikk i deltakernes individuelle ressurser og utviklingen av disse. Jeg har også presentert teorier innen akkulturasjon. Sam og Berrys akkulturasjonsteori kan brukes til å belyse innvirkningen av møte med ulike kulturer kan ha på deltakerne som sosiokulturelle, psykologiske og interkulturelle endringer. Videre kan Bourhis et al. (1997) sin teori tilføre informasjon om politikkens innflytelse på den dominerende gruppas orientering, og motsatt. I tillegg kan teorien tilføre forståelse av samspillet mellom den dominerende og ikke dominerende gruppas akkulturasjonsstrategi, som påvirker relasjonen mellom gruppene. Dette kan være av relevans for å danne forståelse over ulike ressurser på tvers av gruppene, og kunnskap som ressursenes tilgjengelighet eller utfordringer i konteksten. Ved å anvende en teori som tilfører kunnskap om ressurser blant individet, den salutogene helsemodellen, og teorier om samfunnet og politisk innvirkning, akkulturasjonsteoriene, kan det skapes en mer helhetlig forståelse av deltakernes ressurser.

3. Litteraturgjennomgang

I dette kapittelet vil jeg presentere tidligere forskning om tidligere flyktninger og viktige ressurser for å fremme sysselsetting. På grunn av det er begrenset med forskning om dette temaet, har jeg også inkludert studier som omhandler hvordan tidligere flyktninger har reetablert seg i vertslandet. Jeg vil først presentere søkestrategier jeg har anvendt og deretter presenteres relevante funn fra tidligere forskningsartikler.

3.1. Søkestrategi

Jeg startet med søk i google Scholar for å få et raskt overblikk over temafeltet og få innspill til ulike søkeord. I tillegg utførte jeg søk i ulike Mesh-databaser for å innhente gode søkeord. Videre utførte jeg systematiske søk i databasene ProQuest, Oria og Web of Science. Jeg brukte disse søkeordene: Refugee*, "Forced migrants", "Forced migration", "asylum seeker*", "asylum-seeker*", "Displaced people", Career, occupation, vocation, employment, "labor market", Job, "resettlement" og "settlement". Søkeordene var kombinert med "AND" og "OR". Søkene ble begrenset til Scholarly Journals. Videre valgte jeg å begrense søket til innen de siste 10 årene fordi tidligere flyktninger er et tema med stadig ny og oppdatert forskning. På grunn av egne språkferdigheter ble søket begrenset til artikler på engelsk, norsk, svensk og dansk. Jeg har også innhentet relevante artikler ved å orientere meg i litteraturlista til relevante artikler, rapporter og forskningsoppgaver innen samme tema. For å holde kontroll over de ulike søkene og artiklene førte jeg en loggbok på søk og et oversiktsdokument over mulige relevante artikler.

For å vurdere artikkelens relevans leste jeg først tittel og abstrakt. Hvis studien virket relevant skumleste jeg artikkelen før jeg videre vurderte om studien hadde relevante funn og vurderte styrken til studien. Dersom studien var aktuell, leste jeg grundigere gjennom studien og noterte funn og poeng i mitt oversiktsdokument tilknyttet min problemstilling. Det er begrenset med studier angående hvilke ressurser tidligere flyktninger har anvendt for å komme inn på arbeidsmarkedet. Jeg har derfor også inkludert studier innen relevant tematikk som integrering og reetablering i samfunnet ettersom dette er prosesser som kan innebære sysselsetting eller informasjon om relaterte ressurser. Alle artiklene som presenteres er fagfelevurdert, unntatt Eisnecker og Schacht (2016) hvor jeg vurderte deres metode og funn til å være troverdig. Noen av artiklene inneholder forholdsvis få deltakere som kan påvirke studienes overførbarhet (Thagaard, 2018, s. 182). Disse studiene innebar rikelige med detaljer og funn som var av relevans til min studie.

3.2. Tidligere forskning

I forsøk på å skape en tydelig oversikt presenterer jeg de ulike artiklene etter ressurser som kommer frem i de ulike studiene. Noen av studiene kommer frem til flere ressurser, hvor de da vil bli presentert fullt ved første nevning, og mer kortfattet senere i kapittelet. De relevante studiene er utført i Australia, New Zealand, Storbritannia, Tyskland, Østeriket og Sveits. Det er begrenset med studier utført i Skandinavia innenfor hvilke ressurser tidligere flyktninger har anvendt for å komme inn på arbeidsmarkedet og oppnådd suksess. De Skandinaviske studiene vektlegger i stor grad utfordringer istedenfor deres ressurser (Gottvall et al., 2019; Mangrio et al., 2020; Teodorescu et al., 2012).

3.2.1. Språk

Språk- og kommunikasjonsegenskaper kommer frem som en av flere viktige ressurser under ansettelsesfasen. Det å snakke lokalspråket kan være med på å påvirke deres evne til å finne jobbannonser, skrive søknader og delta på jobbintervju. Videre er språk en viktig ressurs for å komme inn i små og store fellesskap i samfunnet, og manglende språkferdigheter kan gjøre at en blir avhengig av andre (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 10).

I studien til Hebbani og Khawaja (2019) fant at tidligere flyktninger opplevde at manglende eller reduserte engelskferdigheter hindret dem i å skaffe jobb eller å starte egen bedrift blant tidligere flyktninger i Australia. Studien fokuserte på ambisjoner til tidligere flyktninger fra Etiopia, Kongo og Myanmar. Det ble innhentet informasjon gjennom spørreundersøkelser av 222 tidligere flyktninger og intervjuer med 47. Flere av informantene hadde erfaring om å drive egne firmaer i sitt tidligere hjemland, men opplevde deres engelskferdigheter som et hinder for å kunne gjøre det samme i Australia. Det kom også frem at noen av informantene opplevde at egne språkferdigheter var til hinder for å ta utdanning og videreutdanning, og som reduserte deres karrieredrevne ambisjoner (Hebbani & Khawaja, 2019).

Smith et al. (2020) utførte kvalitative intervju og fokusgruppeintervju med 31 voksne og unge tidligere flyktninger fra Burma, Bhutan, Sierra Leone, Afghanistan, Iran og Sudan og med sentrale tjenesteytere i Australia. Målet var å undersøke faktorer som påvirket erfaringen for gjenetablering blant tidligere flyktninger i Australia. Det kom frem at engelskferdigheter var viktig for å fremme gjenetablering gjennom utdanning, sysselsetting og helsetjenester, hvor manglende språkferdigheter hindret dette (Smith et al., 2020). Videre kom det frem at deltakerne møtte på barrierer for å lære engelsk, blant annet problemer ved utforming av

engelskkurset. Utformingen skapte utfordringer for deltakelse, noe som svekket muligheten for å lære engelsk. Studien foreslo at et mer fleksibelt engelskprogram kunne redusere dette hinderet og øke livskvaliteten (Smith et al., 2020).

Studien til Hahn et al. (2019) understreker viktigheten av å tilegne seg vertslandets språk og dets betydning for mulig integreringen. Studien ser nærmere på hvilke individuelle karakteristikk som påvirket tidligere flyktningers tilpasning i Tyskland. Dataen ble samlet inn gjennom spørreundersøkelse av 4 527 tidligere flyktninger fra Syria, Irak og Afghanistan. Studien understreker at språket kan være med på å påvirke tidligere flyktningers mulighet for utdanning og sysselsettelse. Videre viser studien at bedre selvrapporterte språkferdigheter var positivt relatert til bedre livskvalitet. I tillegg viste studien at bedre selvrapporterte språkferdigheter var også positivt assosiert med antall venner i det nye samfunnet (Hahn et al., 2019). En svakhet med denne studien er at det ikke kommer frem hvilke jobber informantene fikk i forhold til deres kompetanse i form av utdanning og arbeidserfaring.

Udayar et al. (2021) utførte narrative intervju med 14 asylsøkere og tidligere flyktninger fra Eritrea, Syria og Somalia i den fransktalende delen av Sveits. Deltakerne opplevde franskspråket som hoved barrieren for å oppnå sosial og arbeidsintegrering. Fransk var et nytt språk for dem og de opplevde vansker med å lære det. Alle deltakerne identifiserte å lære fransk var første steget for å komme inn på arbeidsmarkedet. Studien kan være av relevans for min studie ettersom Fransk var et språk de ikke kunne fra før av (Udayar et al., 2021). Dette gjaldt også for mine deltakere når det kom til norskferdigheter.

Gjennom studien til Verwiebe et al. (2019) kom det frem at språkbarrieren var et hinder flyktninger møtte på for å komme ut i arbeid. Studien innhentet data gjennom intervju med 26 flyktninger fra Afghanistan, Irak, Iran og Syria som var i arbeid i Østerrike. Mangel på språk kan skape vansker for å finne og forstå informasjon om ledige stillinger, skrive søknader og å håndtere et jobbintervju med suksess. En måte flykningene i studien løste dette hinderet på var med deres selvdisciplin hvor de studerte tysk flere timer og snakke tysk i ulike situasjoner i hverdagen for å øve og bli bedre. En annen måte de håndterte språkbarrierene var å anvende språkferdighetene til deres sosiale nettverk, som blant annet hjelp fra lærere, frivillighetsarbeidene og venner (Verwiebe et al., 2019). Studien informerer ikke om deltakerne yrke samsvarer med deres kompetanse, noe som kan vurderes som en svakhet.

Samtidig kan studien være av relevans ettersom den kan informere om hvilke ressurser som kan skape en inngang til arbeidsmarkedet.

3.2.2. Sosialt nettverk

Som det kom frem i studien til Verwiebe et al. (2019) kan sosiale nettverk være en ressurs. De sosiale strukturere som nettverket innebærer kan skape tilgang til ulike ressurser (Lin et al., 2001). Tilgjengeligheten til disse ressursene påvirkes av den tidligere flyktingens kjennskap til ulike personer og deres tilknytning. Det kan blant annet skilles mellom sterke og svake bånd. Sterke bånd kan være relasjoner som venner, familie og kjæreste, mens svake bånd kan innebære kolleger, veiledere, lærere og bekjente (Coleman, 1988).

Studien til Eisnecker og Schach (2016) bruker data fra en spørreundersøkelse utført i Tyskland fra 2013 for å undersøke hvilke metoder innvandrere og tidligere flyktinger brukte for å komme inn på arbeidsmarkedet. Spørreundersøkelsen ble blant annet besvart av 283 tidligere flyktinger, men det ble ikke informert hvor de flyktet fra. Funn fra studien viser at ca. halvparten av tidligere flyktingene i Tyskland skaffet arbeid gjennom deres sosiale nettverk som venner, familie eller bekjente. Dette omhandlet både de med og uten høyere utdanning. Ved å søke etter jobber på en formell måte kreves det ofte høyere språkferdigheter for å kunne lese jobbannonser, lese og skrive jobbsøknader og delta på jobbintervjuer (Eisnecker & Schacht, 2016). På den måten kan venner og familie som behersker tysk brukes som en ressurs under jobbsøkningsprosessen. De som fikk arbeid gjennom uformelle kontakter kom raskere ut i arbeid. Det kom også frem at de hadde større sannsynlighet for å få fast ansettelse og fulltidsjobb raskere enn dem gjennom formelle kontakter, som bemanningsbyrå (Eisnecker & Schacht, 2016). Samtidig kom det ikke frem om flyktingene fant arbeid som var relevant til tidligere utdanning og arbeidserfaring. Ifølge tidligere studier kan manglende samsvar mellom utdanning og arbeidserfaring føre til at de er overkvalifisert for arbeidet (Gericke et al., 2018; Olsen & Askvik, 2021).

Gericke et al. (2018) undersøkte hvordan tidligere syriske flyktinger i Tyskland brukte ulike nettverk og hvilken rolle det hadde for jobbansettelse. Dataen ble innhentet gjennom intervju av 36 tidligere syriske flyktinger som var sysselsatt i Tyskland. Studien viser at ulike sosiale nettverk kan bidra til å fremme støtte og sysselsettelse (Gericke et al., 2018). Det ble blant annet brukt som et middel for å overkomme barrierer som språkbarrierer, formelle kvalifikasjoner og kulturelle kunnskaper. Sosiale nettverk informerte om ledige stillinger og

mulige arbeidsplasser. Nettverk på samme sosialt nivå hadde ofte informasjon om arbeid som stilte lavere krav til flykningens evner. Sosialt nivå innebærer blant annet om de har samme etnisk bakgrunn, utdanning, arbeid og liknende. Sosiale nettverk på tvers av nivåer kan være kontakter som for eksempel sosialarbeidere, veiledere, kontakter innen det sosiale systemet og frivillige. Sosiale nettverk på tvers hadde ofte kunnskap om jobbmuligheter som samsvarte i større grad med de tidligere flykningenes egenskaper, som utdanning fra utlandet (Gericke et al., 2018). Studien viser at ulike sosiale nettverk var assosiert med ulike typer sysselsettelse. Kontakter på tvers av sosiale nivåer skapte større tilgang til verdifulle ressurser og kunnskap enn kontakter med samme sosialt nivå. Kontakter på tvers tilførte støtte innen struktur og formaliteter, innen for eksempel jobbsøknader og komplekse administrative prosesser, som var essensielt for å komme inn på arbeidsmarkedet. I tillegg indikerer studiens funn at sosiale kontakter på tvers av sosiale nivå var en verdifull ressurs for å finne arbeid som samsvarer med den tidligere flykningens kvalifikasjoner (Gericke et al., 2018). Videre indikerer funnene at sosiale bånd på samme nivå ofte skaper tilgang til yrker med lave kvalifikasjoner som ofte kan føre til undersysselsetting. Samtidig kom det frem at sosiale bånd på samme nivå var hjelpsomt når det kom til å dele kulturell kunnskap, støtte under prosessen for å lære tysk og fremme sosial integrering (Gericke et al., 2018).

I den tidligere nevnte studien til Udayar et al. (2021) kom det frem at støtte fra venner, familiemedlemmer og formelle kontakter i Sveits var viktige ressurser. Formelle kontakter var blant annet personer tilknyttet integrasjonsprogrammet, jobbveiledere, fransklærere og sosialarbeidere. Støtten kom i tre former: praktisk, informasjon og psykologisk. Praktisk støtte innebar veiledning som å hjelpe tidligere flykninger med å orientere seg i samfunnet som å finne leilighet, praksismuligheter og å lære fransk. Videre tilførte de støtte i form av informasjon, som hvordan det sveitsiske utdanningssystemet fungerte. Psykologisk støtte innebar blant annet å fremme de tidligere flykningenes motivasjon, viste medfølelse, de skapte en opplevelse av å bli hørt i tillegg til å øke deres opplevelse av selvtillit (Udayar et al., 2021). Studien foreslår videre at grunnet bevissthet angående egne ressurser er viktig for integrering, bør karriereveiledere hjelpe tidligere flykninger med å identifisere deres individuelle ressurser. Bevisstgjøring av disse ressursene og hvordan de kan brukes for å håndtere ulike barrierer kan være med på å hjelpe tidligere flykninger til å komme inn på arbeidsmarkedet (Udayar et al., 2021).

I den tidligere nevnte studien til Verwiebe et al. (2019) kommer det frem at sosiale nettverk er viktig for tidligere flyktningers integrering. Sosiale kontakter tilførte en verdifull assistanse for å finne jobb, bo-muligheter, øke språkferdigheter og hjelp med å utfylle og skrive formelle jobbsøknader. Dette sosiale nettverket innebar personer fra lokalsamfunnet. Sosiale kontakter med lokale innbyggere ble sett på som døråpnere til arbeidsmarkedet. De tilegnet seg disse nettverkene på ulike måter gjennom deltakelse i samfunnet, blant annet gjennom asylmottaket, jobbet frivillig, besøkte skoler eller deltok på tyskkurs. Videre kom det frem at det var elementært at det sosiale nettverket var villig til å hjelpe dem (Verwiebe et al., 2019). Flere av det sosiale nettverket hjalp de tidligere flyktingene uten formelle forpliktelser og på eget initiativ. Det var blant annet flere familier i lokalsamfunnet som tok inn tidligere flyktinger slik at de kunne bo hos dem. Disse familiene var ressurssterke og hjalp på ulike måter som økte ressursene til de tidligere flyktingene som fremmet muligheten for å komme inn på arbeidsmarkedet (Verwiebe et al., 2019).

3.2.3. Deltakelse i samfunnet

Det å delta i samfunnet er noe som kommer frem som viktig for å fremme sysselsettelse i flere av studiene (Elliot & Yusuf, 2014; Ganassing & Young, 2020; Smith et al., 2020). Deltakelse i samfunnet kan fremme integrering gjennom å tilegne seg ulike ressurser i tillegg til å skape tilhørighet (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 44). Deltakelse kan utføres på ulike måter, blant annet deltakelse på offentlige arrangement i lokalsamfunnet eller jobbe frivillig.

Studien til Smith et al. (2020) som nevnt tidligere viste at støtte fra samfunnet var en viktig ressurs for tidligere flyktinger. Støtte fra samfunnet hjalp dem med å oppleve trygghet, støtte og tilhørighet til samfunnet, som ble styrket av å bli inkludert i lokalsamfunnet og sosiale aktiviteter. Deltakelse innen egen kulturell gruppe og lokalsamfunnet var med på å skape muligheter til å dele kulturer, fremme sosial inkludering og skape nettverk. De tidligere flyktingenes deltakelse var blant annet påvirket av om deres kultur og sosiale normer gikk overens med det bredere samfunnet. Det var økt deltakelse blant de tidligere flyktingene der kulturene og verdiene gikk overens med det større samfunnet. Videre kom det også frem at flere tidligere flyktinger møtte ulike verdier og diskriminasjon som gjorde det vanskelig å knytte sosiale bånd og delta i samfunnet. Diskriminering var en utfordring for å oppnå sysselsettelse, hvor studien understrekte statens ansvar for å fremme sysselsetting av tidligere flyktinger (Smith et al., 2020). Studien foreslår at staten må normalisere sysselsetting av tidligere flyktinger. Det foreslås å innføre statlige finansieringsordninger som gir lokale

arbeidsgiver økonomisk støtte for å ansette tidligere flyktninger. De understreker at ved slike tiltak er det viktig at det er med intensjon om å redusere fordommer og stimulere til sysselsetting blant lokale arbeidsgivere (Smith et al, 2020).

Elliott og Yusuf (2014) utførte en studie med åtte tidligere flyktninger fra Somalia som hadde bodd i New Zealand i minst 10 år. Det kom frem at deltakelse i samfunnet var med på å utvikle ulik sosial kapital i form av nære bånd og brobygging. De tidligere flyktingenes deltakelse i samfunnet gjorde at de dannet bånd innen somaliske grupper og det bredere samfunnet. Deltakelse med det somaliske samfunnet i New Zealand som møter ved moskeer og deltakelse på arrangementer arrangert av det somaliske samfunnet, gjorde at de knyttet nære bånd hvor de opplevde nærhet og tilknytning til sin kultur. Videre deltok tidligere flyktninger i det bredere samfunnet, som skole, nabolag og jobb, som bygget broer mellom tidligere somaliske flyktninger og andre borgere ved New Zealand (Elliott & Yusuf, 2014). Brobygging førte til at de dannet venner utenfor det somaliske samfunnet. I tillegg var det med på å skape opplevelse av tilhørighet til samfunnet og knyttet kontakter som gjorde at de opplevde at de var en del av New Zealand. Flere opplevde at samfunnet var multikulturelt, som fremmet deres opplevelse av aksept og nytteverdi. Samtidig kom det frem at flere opplevde diskriminasjon som gjorde at de ikke opplevde seg velkomne til samfunnet og opplevde usikkerhet (Elliott & Yusuf, 2014).

Ganassin og Young (2020) gjennomførte en studie i Storbritannia bestående av intervju av fem tidligere flyktninger fra Eritrea, Irak, Syria og «Midtøsten» for å opprettholde anonymiteten. Studien hadde til formål å undersøke utfordringer og faktorer som påvirket suksess innen arbeidslivet blant tidligere flyktninger med høyere utdanning. Alle deltakerne jobbet blant annet frivillig. Dette gav dem mulighet til å fortsette å bruke tidligere erfaringer som skapte en opplevelse av nytte. Frivillig arbeid var også med på å tilføre kunnskap om hvordan «systemer» innen relevant arbeid fungerer, som kunne videre brukes i fremtidig arbeidsliv. Videre var frivillig arbeid med på å skape opplevelse av å gi noe tilbake, som skapte en opplevelse av tilhørighet. Det var med på å bryte isolasjon, hvor de tidligere flyktingene fikk mulighet til å møte og samhandle med andre. På den måten var frivillig arbeid med på å skape mulighet til å utvikle sosiale nettverk (Ganassin & Young, 2020).

3.2.4. Holdninger og ambisjoner

Tidligere flyktningers holdninger og ambisjoner kan påvirke deres deltakelse i samfunnet og hvordan de håndterer motgang og utfordringer i møte med det nye samfunnet. En av utfordringene de kan møte på er manglende overførbarhet av deres utdanning og arbeidserfaring til det nye samfunnet. Hvordan de håndterer dette kan være med på å påvirke deres muligheter i samfunnet.

I studien til Verwiebe et al. (2019) kom det frem at tidligere flyktningers holdninger og ambisjoner for å søke arbeid var med på å påvirke deres inngang til arbeidslivet. De var aktive etter å lete etter muligheter og tok videre nytte av de mulighetene som oppstod. Deltakerne tok initiativ og brukte tilgjengelige ressurser i form av egne egenskaper og ressurser i samfunnet. I tillegg var det viktig å tro på seg selv og strebe etter ambisjoner. Selvdisiplin var viktig, blant annet for å lære norsk, utdanning, tilpasse seg samfunnet og for å skape sosiale nettverk. Det var også viktig å fortsette å prøve og ikke gi opp. De tidligere flyktingene var fleksible og tilpasningsvillig, dette innebar også deres tidligere utdanning og arbeidserfaring. Flere startet ny karriere hvor de enten var overkvalifisert, men kom hurtig ut i arbeid, tok samme utdanning på ny eller startet på en ny utdanning. Det er et kjent problem at tidligere flyktningers høyere utdanning og arbeidserfaring ofte ikke blir godkjent i vertslandet (Olsen & Askvik, 2021; Piętka-Nykaza, 2015).

Piętka-Nykaza (2015) utførte 39 dybdeintervju med tidligere flyktinger som var doktorer eller lærere før de flyktet. Formålet med studien var å undersøke hvordan de kom tilbake til deres yrker i Storbritannia, og vektla deres tilnærming til integrering innen deres yrker. Håndtering av ulike barrierer ble formet av deres yrkesambisjoner og holdninger i tillegg til personlige faktorer som alder, foreldre, kjønn og oppholdstid i Storbritannia. Strategiene for å komme tilbake til yrket som innebar aksept eller kompromiss var blant personer med et håp om å komme tilbake til yrket. Deltakerne med aksept fullførte eller deltok i kurs og utdanning på nytt i Storbritannia (Piętka-Nykaza, 2015). Deres opplevelser av urettferdighet, skuffelse og frustrasjon relatert til manglende annerkjennelse av profesjonelle kvalifikasjoner og manglende muligheter til å fortsette den profesjonelle karrieren ble endret. De utviklet en forståelse over behovet for utdanning etter Storbritannias krav og var villig til å utføre det. De så på det som et steg mot integrering og en måte å øke muligheten for å komme inn på arbeidsmarkedet. Kompromiss strategien innebar holdning og atferd som opprettholdt balansen mellom deres yrkesambisjoner og oppfattelse av muligheten til å jobbe som lærer

eller doktor i Storbritannia (Piętko-Nykaza, 2015). Disse deltakerne hadde barrierer som var knyttet til deres alder, familie forpliktelser og økonomiske begrensninger. Tilbaketrekking var en strategi som innebar at personene hadde stoppet å jobbe mot sine yrkesambisjoner (Piętko-Nykaza, 2015). Denne strategien var hovedsakelig blant tidligere flyktninger med et langt opphold i Storbritannia hvor anvendelse av de andre strategiene ikke hadde lyktes. Studien viser at tidligere flyktnings karriere er blant annet avhengig av egne valg og responsen i møte med barrierer, muligheter og dilemmaer (Piętko-Nykaza, 2015).

3.3. Oppsummering av litteraturgjennomgang

I litteraturgjennomgangen har jeg inkludert studier angående ressurser tidligere flyktninger har anvendt for å komme inn på arbeidsmarkedet. Grunnet manglende forskning på feltet har jeg også sett nærmere på hvilke ressurser tidligere flyktninger har anvendt for å fremme integrering og reetablering i samfunnet. Gjennom litteraturen kommer det frem at språk, sosiale nettverk, holdninger og ambisjoner samt deres deltakelse og mulighet for deltakelse i samfunnet kan ha en innvirkning på tidligere flyktnings inngang til samfunnet og arbeidsmarkedet (Eisnecker & Schacht, 2016; Elliott & Yusuf, 2014; Ganassin & Young, 2020; Gericke et al., 2018; Hahn et al., 2019; Piętko-Nykaza, 2015; Smith et al., 2020; Udayar et al., 2021; Verwiebe et al., 2019). Derimot undersøkes det i liten grad hvilke ressurser tidligere flyktninger anvender for å sysselsettes innen arbeid som samsvarer med deres utdanning eller arbeidserfaring. Basert på dette kunnskapshullet vil jeg videre presentere studiens formål og forskningsspørsmål.

3.4. Forskningsspørsmål og hensikt med studien

Formålet med denne studien er å undersøke hvordan tidligere flyktninger har oppnådd suksess innen arbeidslivet i Norge. Det overordnede målet er å skape en dypere forståelse over hvilke ressurser som anvendes, og hvordan de anvendes av tidligere flyktninger for å oppnå suksess innen arbeidslivet. Forskningsspørsmålene for oppgaven er

- 1. Hvilke ressurser anvender tidligere flyktninger for å oppnå suksess innen det norske arbeidslivet?*
- 2. Hvordan anvender tidligere flyktninger disse ressursene?*

Basert på disse forskningsspørsmålene vil jeg i neste kapittel presentere min metodiske fremgangsmåte for å forsøke å besvare disse forskningsspørsmålene.

4. Metodologi

Metodologi er forskningens metode og filosofiske forankring (Punch, 2014, s. 15). Forskning er med på å besvare spørsmål, løse problemer og utvikle kunnskap (Punch, 2014, s. 4). Felles ved all forskning er at det innebærer organiserte, systematiske og logiske prosesser av innsamling og bruk av empirisk informasjon til å besvare disse spørsmålene. I dette kapitlet vil jeg redegjøre for mine avgjørelser og bakgrunnen for disse avgjørelsene. Jeg starter kapitlet med kort presentasjon av studiens filosofiske forankring før jeg går videre til studiens forskningsdesign som innebærer narrativ tilnærming og narrativt intervju. Videre vil jeg presenteres datainnsamlingen, gjennomførelsen av intervjuet og utførelsen av dataanalysen i detalj. Jeg vil også presentere avgjørelser og hensyn som ble utført for å sikre kvaliteten til studien samt etiske betraktninger.

4.1. Vitenskapsteori

En studie formes av forskerens antagelser, som hva personen vurderer som virkelig og virkelighetens natur (ontologi) og hvordan kunnskap skapes (epistemologi) (Neuman, 2014, s. 94-95). Ontologi omfatter grunnleggende spørsmål om tilværelsen og den ontologiske forutsetningen hevder at det finnes flere tilværelser. Epistemologi er hva som regnes som kunnskap og hvordan kunnskapspåstander blir begrunnet (Creswell & Poth, 2018, s. 19). Forskerens antagelser former hva det søkes informasjon om, og hvordan informasjonen innhentes. Ifølge Creswell og Poth (2018, s. 21) blir kunnskap skapt i møte mellom forsker og informant. I denne oppgaven hentet jeg informasjon fra personers subjektive opplevelser, og på den måten baseres kunnskapen på individuelle meninger og syn.

Oppgaven vil være inspirert av en konstruktivistisk virkelighetsoppfattelse, hvor virkeligheten skapes av individers subjektive oppfattelser i samspill med andre (Neuman, 2014, s. 104). Den sosiale virkelighet er formet av hva individene oppfatter, og formes av personenes opplevelser og deres tildelte meninger. Individers subjektive meninger og oppfattelser skapes gjennom interaksjoner i deres verden som formes av deres samhandling med andre individer, kulturelle normer og settingens historie (Neuman, 2014, s. 104). Fordi menneskers virkelighet er forskjellige grunnet ulike opplevelser er det viktig å stille åpne og brede spørsmål for å innhente deres perspektiv (Creswell og Creswell, 2018, s. 8). Dette vil gi deltakerne mulighet til å formidle ulike meninger og opplevelser. Deltakerne i studien bestod av et bredt mangfold med varierende opplevelser. Denne tilnærmingen vil derfor være av relevans for å skape en bredere virkelighet konstruert av ulike opplevelser.

4.2. Forskningsdesign

Kvalitative studier har til formål å oppnå en forståelse av sosiale fenomener (Thagaard, 2018, s. 11). Det studerer livet fra innsiden og vektlegger hvordan mennesker lever livet. I denne studien valgte jeg å anvende kvalitativ metode, fordi det skaper mulighet til å utvikle kunnskap som beskriver egenskaper ved tidligere flyktninger i arbeidslivet (Malterud, 2011, s. 26). Kvalitative metoder gir mulighet for å presentere mangfold og nyanser, og er egnet i denne studien for å innhente informasjon om ressurser tidligere flyktninger opplever som viktige. Tidligere flyktninger er som nevnt en gruppe som består av bredt mangfold. Det vil derfor være interessant å anvende en kvalitativ metode for å skape mulighet for å tilegne informasjon om varierende opplevelser. I denne studien har jeg valgt å anvende et kvalitativt forskningsdesign med narrativ tilnærming til datainnsamlingen gjennom narrativt intervju.

4.2.1 Narrativ tilnærming

Begrepet «narrativ» har ulike betydninger og anvendes forskjellig avhengig av disiplinen (Riessman, 2008, s. 5). Narrativ metode kan praktiseres ulikt (Riessman, 2008, s. 13). Jeg tok utgangspunkt i Riessman sin teori om narrativ metode (2008), og innhentet i tillegg informasjon fra Kvale & Brinkmann (2015). Begrepet narrativ brukes ofte som et synonym med fortelling og det finnes ikke én bestemt og tydelig definisjon (Riessman, 2008, s. 3). Narrativ kommer i ulike former som skrevet, ytret og visuelt materiale. Riessman presenterer at anvendelsen av narrativ kan plasseres på et kontinuum (2008, s. 5). På den ene enden anvendes restriktive definisjoner fra sociolinguistikken, hvor narrativ refererer til en diskrete enhet av diskurser, en utvidet besvarelse på et forskningsspørsmål fra en informant, med et tematisk fokus og tidsmessig organisert. På den andre enden av kontinuumet anvendes det innen sosialhistorie og antropologi, hvor narrativ refererer til en hel livshistorie, skapt gjennom intervjuer, observasjoner og dokumenter. I midten av dette kontinuumet befinner anvendelsen av narrativ innen psykologi og sosiologi. Her befinner personlige narrativer som omfatter lange seksjoner med samtaler som formidler livshendelser i en kontekst, og utvikles gjennom et enkelt eller flere intervjuer eller terapeutiske samtaler (Riessman, 2008, s. 6).

Min tilnærming befant seg et sted mellom psykologisk og sosiologisk tilnærming, grunnet jeg vektla personens historie om hvordan de skapte deres karriere i Norge. Med bruk av narrativt intervju innhentet jeg data angående deres livshendelser og opplevelser, samt samfunnet og den konkrete konteksten opplevelsene utspilte seg i. Jeg var interessert i deltakernes historie fordi fortelleren kan formidle deres erfaringer. Dette kan skape en forståelse av situasjonen fra

deres perspektiv (Riessman, 2008, s. 9). Med bruk av historiefortelling fortalte deltakerne om hendelser de opplevde som relevant og påvirkende for hendelser og handlinger senere i livet. På den måten innhentet jeg informasjon om ressurser som deltakeren selv opplevde som viktig relatert til å utvikle karriere i Norge, istedenfor å innhente informasjon basert på mine forventninger. I tillegg kan det gjennom historiene komme frem informasjon om den sosiale konteksten (Riessman, 2008, s. 11). På den måten innhentet jeg informasjon om nasjonale lover, kommunale systemer og kulturer som påvirket deltakernes historier.

4.3. Datainnsamling

Ved datainnsamlingen innhentet jeg empirisk data med bruk av narrativt intervju, som videre ble anvendt for å besvare forskningsspørsmålet mitt. Før jeg startet innsamlingen av dataen utførte jeg flere forberedelser. Dette innebar blant annet å bestemme inklusjonskriteriene, rekruttere utvalget, utforme intervjuguiden og teste intervjuguiden før selve utførelsen av intervjuet. Dette arbeidet vil jeg videre presentere i dette kapitlet.

4.3.1. Utvalg

Utvalget var strategisk hvor jeg systematisk valgte deltakere som kunne bidra med relevant informasjon for å kunne svare på mitt forskningsspørsmål (Thagaard, 2018, s. 54). Dette innebar personer som er tidligere flyktninger. Fordi jeg var ute etter personer som hadde opplevd suksess innen arbeidslivet, var det dem jeg var på utkikk etter. Som nevnt i introduksjonen er det vanskelig å definere suksess, men i denne oppgaven innebærer suksess personer som er sysselsatt innen lederstilling, yrker relatert til deres høyere utdanning eller startet egen virksomhet.

Ettersom at jeg ønsket å intervju personer som er i arbeid, var jeg på utkikk etter voksne deltakere. Jeg definerte «voksen alder» som det året en fyller 21 år eller eldre, fordi det kan øke muligheten for å ha erfaring fra arbeidslivet, tatt høyere utdanning eller opplevd voksenerfaringer. Med voksenerfaringer innebar det blant annet erfaringer som giftemål, ansvarlig forsørger eller stiftelse av familie. Det er ulike muligheter og rettigheter når en asylsøker kommer til Norge som barn eller voksen. Barn og unge asylsøkere har i utgangspunkt rett til grunnskoleopplæring og videregående opplæring, med noen unntak som jeg ikke kommer til å gå videre inn på (UDI, u.å.). Voksne som kommer til Norge har rett på opplæring i norsk og samfunnskunnskap gjennom introduksjonskurset. Det skal gjøre dem i stand til å utvikle deres ferdighetsnivå i norsk for å kunne bruke eller bygge videre på sin

kompetanse i utdanning, arbeid og samfunnslivet (Integreringsloven, 2020). De ulike rettighetene kan skape et bredere spekter med ulike ressurser. Jeg valgte derfor å begrense oppgaven ved å inkludere personer som kom til Norge i voksen alder, nærmere bestemt 21 år eller eldre.

Jeg hadde et ønske om mangfold blant deltakerne, samtidig visste jeg det kunne være utfordrende med tanke på tilgjengelighet til deltakere. Jeg valgte å intervjuer både kvinner og menn fordi forskning viser at det er ulike opplevelser blant mannlige og kvinnelige flyktninger angående reetablering i samfunnet (Gottvall et al., 2019; Haj-Younes et al., 2020). Gjennom rapporten til Statistisk sentralbyrå kommer det også frem at det er ulikheter innen sysselsetting mellom kjønnene innen det norske arbeidsmarkedet, i favør for menn (Olsen & Askvik, 2021, s. 4). Videre hadde jeg ingen begrensninger til nasjonalitet, og forsøkte å rekruttere deltakere fra ulike nasjonaliteter. I tillegg hadde jeg en intensjon om å utføre intervjuene fysisk. Dette begrenset rekrutteringen til Vest- og Østlandet grunnet min tilhørighet og tilgang til disse delene av landet.

For å unngå bruk av tolk ble et av inklusjonskravene at deltakerne kunne snakke og uttrykke seg på engelsk eller norsk. Valg av språk ble basert på hvilke språk jeg behersket. Det var viktig at både deltaker og jeg som forsker kunne uttrykke oss på det valgte språket for å unngå tap av informasjon eller skape misforståelser (Thagaard, 2018, s. 173). Fordelen med at deltaker og forsker snakket samme språk var for å ekskludere tredje ledd, som ved bruk av tolk. Tolk kan skape uheldige hendelser som at ytringer ikke blir korrekt formidlet videre (Cheng et al., 2015). I tillegg kan det oppstå etiske bekymringer fra deltakeren, som bekymring angående tolkens taushetsplikt og muligheten for at tolken forteller personlige ytringer til andre i samfunnet (Cheng et al., 2015). Slike bekymringer kunne ført til at deltakeren holdt tilbake informasjon, som ville vært ugunstig for å besvare forskningsspørsmålet med tilstrekkelig informasjon.

4.3.2. Rekruttering av deltakere

Ved rekruttering av deltakere startet jeg med å kontakte personer jeg hadde blitt tipset om av veileder, venner og personer jeg hadde funnet på ulike medier. Jeg kontaktet dem direkte på e-post, med ulik grad av suksess. Noen responderte med høy entusiasme, mens andre responderte ikke. E-posten innebar en kort presentasjon av meg selv, formålet med e-posten, og vedlegg av informasjonsskrivet og samtykkeskjema til min studie. Dette med intensjon om

at mottakeren fikk tilstrekkelig informasjon om studien. Jeg utarbeidet informasjonsskrivet og samtykkeskjemaet basert på Norsk senter for forskningsdata (NSD) sin mal (se vedlegg 2). Videre anvendte jeg en såkalt «snøballrekruttering», hvor jeg benyttet nettverket til mine deltakere. Dette ble gjort ved å spørre deltakerne etter utførelsen av intervjuet om de hadde kjennskap til mulige deltakere, som jeg videre kontaktet. I tillegg kontaktet jeg personer med fremtredende rolle blant minoriteter, men som var utenfor inklusjonskriteriene. Jeg informerte dem om mitt prosjekt og spurte om de hadde kjennskap til noen som kunne være relevante deltakere. Flere responderte og kom med forslag om ulike personer som jeg videre kontaktet.

4.3.3. Narrativ intervju

En av de mest anvendte datainnsamlingsmetodene innen narrative prosjekter er med bruk av narrativt intervju (Riessman, 2008, s. 23). Narrativt intervju vektlegger historiene deltakerne forteller, som historiens handlinger og dens oppbygging (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 182). Formålet med narrativt intervju er å samle detaljerte historier istedenfor korte svar eller generelle ytringer. Ved bruk av narrativt intervju ønsket jeg å innhente detaljerte historier om hvordan deltakerne oppnådde suksess inne arbeidslivet, og gjennom disse historiene oppdage deltakernes anvendte ressurser. Jeg brukte narrativt intervju fordi historiene kunne innebære informasjon om hvilke ressurser som ble anvendt, hvordan deltakerne fikk og utviklet disse ressursene og hvordan de ble anvendt. Narrativt intervjuet ble utført med at jeg ba direkte etter historier, og sammen med deltaker, forsøke vi å strukturere hendelsene deltakerne fortalte til en sammenhengende historie (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 184).

Etter at jeg ba deltakerne fortelle sin historie, var det viktig at jeg lyttet til deres ytringer, ikke avbrøt dem, kom med oppklarende spørsmål og hjalp dem med å fortelle deres historier (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 184). Jeg var en medskaper av fortellingen ved at jeg nikket og kom med responderende ansiktsuttrykk, stilte spørsmål, men også tause perioder for at deltaker kunne tenke seg om. Samtidig passet jeg på å ikke ta for stor rolle ved formingen av deltakernes fortellinger. Dette gjorde jeg ved å stille få spørsmål, og baserte hovedsakelig spørsmålene på deltakernes ytringer for å øke detaljene om disse ytringene der det var behov. Ifølge Riessman (2008, s. 26) formes ofte lengden av deltakernes ytringer basert på hva de opplever intervjueren forventer. Jeg forsøkte å tydeliggjøre for deltakerne at jeg var der for å lytte til deres historier, for å gi dem en opplevelse av å kunne fortelle fritt uten begrensninger.

4.3.4. Intervjuguide

Et av hovedelementene til narrativ metode er at deltakerne skal kunne snakke fritt om sin historie (Riessman, 2008, s. 8). Jeg valgte allikevel å utforme en løs intervjuguide for å kunne veilede meg etter visse temaer som jeg ønsket informasjon om (se vedlegg 4). Intervjuguiden var utformet som en løs skisse med relevante temaer for å kunne besvare forskningsspørsmålet. Formålet med den løse intervjuguiden var å skape mulighet for å stille spørsmål utenfor de noterte temaene. Dette ga deltakerne frihet til å snakke om det de selv opplevde som viktig. Videre ga den løse intervjuguiden tilgang til inspirasjon for spørsmål og temaer som kunne være av relevans hvis deltakeren stoppet opp.

Intervjuguiden baserte seg på forskningsspørsmålet om hvilke ressurser deltakerne brukte for å oppnå suksess innen arbeidslivet, og hvordan de ressursene ble brukt. Kunnskap fra tidligere studier og rapporter ga innspill på mulige utfordringer deltakerne hadde møtt på, og var av relevans knyttet til hvilke ressurser deltakerne anvendte i møte med disse. Guiden ble også inspirert av kunnskap fra tidligere forskning om tidligere flyktningers ressurser og det teoretiske rammeverket. Intervjuguiden innebar to åpningsspørsmål som var åpne og brede med intensjon om at deltakerne kunne fortelle fritt om deres erfaringer og hva de hadde opplevd som viktig. Jeg startet intervjuet med åpningsspørsmål hvor jeg ba deltakerne fortelle om seg selv. Dette ga deltakerne mulighet til å fortelle sin historie på egenhånd. De åpne spørsmålene ga meg mulighet til å innhente informasjon om ressurser som ikke hadde kommet frem gjennom andre kilder som tidligere forskning og teori. Den åpne intervjuguiden ga meg friheten til å stille oppfølgende spørsmål utenfor intervjuguiden, og dermed kunne innhente utdypende informasjon om ytringene fra deltakerne. De fleste spørsmålene i intervjuguiden var åpne og få av spørsmålene var angående bestemte ressurser. Dette med intensjon om at deltakerne selv kunne fortelle om ressurser de opplevde som viktige. Samtidig innebar guiden noen spørsmål om noen konkrete ressurser basert på tidligere forskning, hvis deltakeren ikke kom inn på temaet på eget initiativ. Dette gjorde jeg for å gi deltakerne friheten til å anerkjenne ressurser på egenhånd, samt forhindre tap av relevant informasjon hvis deltakeren ikke skulle husket dem på egenhånd. Intervjuguiden ble derimot lite brukt ettersom at deltakerne snakket fritt og kom naturlig inn på de ulike ressursene.

4.3.5. Pilotintervju

Før jeg startet å intervju deltakerne, utførte jeg et pilotintervju. Dette med et formål å teste ut spørsmålene, og vurdere behovet for å endre eller legge til spørsmål. I tillegg var dette en god mulighet for meg å øve på mine intervjuferdigheter. Jeg utførte pilotintervjuet med en bekjent som flyttet til Norge i voksen alder, og er sysselsatt innen relevant jobb etter hennes høyere utdanning. Hun flyttet til Norge av egen fri vilje og hadde ikke opplevd utfordringer relatert til flukt, som for eksempel asylmottak. Samtidig hadde hun erfaringer knyttet til akkulturasjon og suksess som var av relevans til studien. Intervjuet ble utført på engelsk. Etter intervjuet omformulerte jeg noen av spørsmålene på engelsk for å tydeliggjøre dem.

4.3.6. Intervju utførelse

På forkant av intervjuet hadde jeg hatt kontakt med deltakerne på e-post. Her formidlet jeg informasjonsskrivet slik at de hadde mulighet til å lese hva prosjektet innebar. Dette ble gjort for å vedlikeholde etiske verdier. I tillegg ga dette deltakerne mulighet til å reflektere over temaene og komme med eventuelle spørsmål på forkant av intervjuet hvis noe var utydelig eller mulige innspill. Videre avtalte vi tid og møtested over e-post eller telefon.

For at det ikke skulle være til bry for deltakerne å delta i intervjuet ga jeg dem mulighet til å komme med innspill til hvor intervjuene kunne utføres. På den måten kunne deltakerne velge et sted som de opplevde tilgjengelig og følte seg komfortable. Intervjuet ble utført ulike steder, to ble utført på en kafe, et på et grupperom og to på deltakernes arbeidsplass. De to første intervjuene ble utført på en kafe basert på deltakernes forslag om sted. Jeg var klar over mulige utfordringer tilknyttet dette, men utførte det på en kafe allikevel grunnet deltakernes travle hverdager. Plasseringen på kafe gjorde det lettere for dem å delta. Utførelsen på kafeene var til tider utfordrende ettersom det oppstod noe støy og forstyrrelser under intervjuene. I det ene tilfellet stoppet deltakeren å prate for å vente til en gruppe pratende mennesker hadde passert slik at ytringen ikke forsvant i bakgrunnsstøyen på opptaket. Den andre situasjonen omplasserte vi oss i kafeen på grunn av en gruppe mennesker med høyt lydnivå. Etter disse avbrytende hendelsene kom jeg med forslag til de neste deltakerne om andre steder enn en kafe.

Før utførelsen av intervjuene småpratet vi litt mens jeg rigget opp. Jeg presenterte prosjektet på nytt ved å informere om studiens fokus på hvordan tidligere flyktninger hadde klart seg innen arbeidsmarkedet og hvilke ressurser de hadde anvendt. Jeg forklarte at ressurser kunne

være ulike elementer, personlige egenskaper, verdier, samfunnet, utdanning og mer. Presentasjonen hadde til formål å informere deltakerne om hva intervjuet kom til å handle om og for å sikre informert samtykke. Formidlingen av prosjektet ble tilpasset etter noen utførelser av intervjuene hvor jeg ble bevisst på ulike elementer som kunne tydeliggjøres før utførelsene av intervjuene. Ulik kjennskap til narrativt intervju kan være en av årsakene til at noen forventet flere spørsmål underveis og mindre mulighet til å snakke fritt. I det første tilfellet informerte jeg hva narrativt intervju innebar under intervjuet. Videre informerte jeg tydeligere om narrativt intervju under presentasjonen ved de etterkommende intervjuene. Ved formidling av samtykkeskjemaet spurte jeg også om deltakernes aksept for anvendelse av diktafon, som de samtykke til. Deltakerne signerte samtykkeskjemaet før utførelsen av intervjuet.

Jeg startet intervjuet med å be dem fortelle om seg selv, noe som hadde variert utfall. Noen av deltakerne tok kontroll over samtalen og fortalte sin historie. Andre kom med en kort presentasjon, og hadde som nevnt en forventning til flere spørsmål. Dette løste jeg med å fortelle at de kunne snakke fritt om sin historie, og at jeg ville komme med innspill hvis det var behov. Samtidig informerte jeg at jeg kunne komme med flere spørsmål hvis det var foretrukket. Etter oppklaringen var deltakerne mer fortellende, og jeg spurte etter deres suksesshistorie relatert til arbeidslivet.

Gjennom intervjuet responderte jeg til deltakernes uttalelser hovedsakelig med naturlige ansiktsuttrykk relatert til deres ytringer, som nikk og smil, for å ikke avbryte deres fortellinger. Jeg noterte ned stikkord underveis der det kom frem temaer eller ressurser som jeg ønsket å stille utdypende spørsmål om. Ved bruk av narrativt intervju ga det mulighet for deltakerne å snakke fritt, og de kunne fortelle flere sekvenser uavbrutt. Jeg noterte stikkord underveis som ga meg mulighet til å ha full oppmerksomhet på deltakernes ytringer uten bekymring for å glemme eller miste relevante utfyllelser på ytringene. Videre stilte jeg oppklarende eller bekreftende spørsmål i situasjoner jeg vurderte som passende for å forsikre meg at mine tolkninger var korrekte.

Underveis i intervjuene kom det frem flere ulike historier. Til tider var jeg usikker på historiens relevans i forhold til mitt forskningsspørsmål. I disse situasjonene lot jeg deltakerne fortelle videre, med håp om at det videre førte til relevans eller refleksjoner, som det ofte gjorde. Dette understreker viktigheten av å la deltakerne fortelle sin historie ettersom det er de

som bærer på kunnskapen (Riessman, 2008, s. 9). Ved å gi deltakerne muligheten til å snakke fritt kan det være med på å redusere maktulikhetene mellom deltaker og forsker, og som kan være positivt for informasjonsformidlingen.

Varigheten til intervjuene varierte like mye som at deltakerne er ulike. Intervjuene varte fra 42 minutter til 75 minutter, hvor vi i det sistnevnte tilfellet ble avbrutt av deltakernes planer. Denne deltakeren hadde en travel hverdag og begrenset med tid. Dette intervjuet ble avsluttet uten de avsluttende spørsmålene, men vi hadde snakket om det meste. Årsaken til at noen av intervjuene var korte kan være av ulike årsaker. Det kan være fordi noen av deltakerne var korte og presise i sine fortellinger, eller at deltakerne opplevde at det ikke var mer å fortelle. I den sistnevnte situasjonen kan det ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 32) være til fordel at forsker anvender en intervjuguide med stikkord som kan hjelpe med å sette i gang samtalen eller refleksjoner. Jeg anvendte intervjuguiden i situasjoner hvor intervjuene stoppet opp. Videre var det noen intervju som ikke hadde behov for intervjuguiden ettersom vi naturlig kom inn på de ulike temaene. Alle deltakerne var engasjerte, noe som gjorde det lett å holde en samtale, selv om det til tider stoppet litt opp. Den varierende varigheten til intervjuene gjorde det vanskelig å formidle hvor lang tid intervjuet kom til å ta på forhånd. Dette kan være en av årsakene til at det ene intervjuet ble avbrutt grunnet personens planer. Samtidig var det travle personer jeg intervjuet, hvor det var begrenset med tid de kunne sette av. Alle deltakerne var åpne for at jeg kunne kontakte dem og stille oppfølgende spørsmål i ettertid. Dette er et tilbud jeg hadde anvendt ved behov.

I avslutningen spurte jeg om tips til personer som kom til Norge som flyktning med et ønske om å skape en karriere i Norge. Gjennom dette avsluttende spørsmålet kom det frem noen nye ressurser fra enkelte av deltakerne, som de hadde anvendt i prosessen for å oppnå suksess. Disse ressursene snakket vi videre om. Til slutt spurte jeg om deltakerne hadde noe mer å tilføye. Da deltakerne ytret at de ikke hadde mer å tilføye avsluttet jeg intervjuet og skrudde av diktafonen. Mens jeg pakket sammen snakket vi om intervjuet, hvordan deltakeren opplevde det og om oppgaven. Flere av deltakerne ytret at de syntes at intervjuet var interessant med andre vinklinger enn hva de er vant til når det kom til de ulike ressursene. Dette kom spesielt frem ved spørsmålet om hvilke ressurser de hadde tatt med seg fra landene de flyktet fra. Deltakernes opplevelse av ny vinkling over ressursene kan tyde på et bra intervju med positive opplevelser, og at det narrative intervjuet førte til nye oppdagelser av deres erfaringer og nye sammenhenger.

4.3.7. Diktafon

For å kunne ha full oppmerksomhet mot deltakerne anvendte jeg diktafon. På den måten kunne jeg rette oppmerksomheten på intervjuet og mulige oppfølgingsspørsmål istedenfor å notere deltakernes ytringer. Diktafonen ga meg mulighet til å kunne transkribere intervjuene i etterkant, noe som sikret at jeg fikk med meg alt deltakerne ytret. For å redusere mulige konsekvenser hvis det skulle oppstå teknologisk svikt anvendte jeg to diktafoner samtidig. På den måten forsikret jeg meg muligheten for å sikre opptaket hvis det skulle oppstå teknologisk svikt på en av diktafonene.

4.4. Bearbeiding av datamaterialet

For at kvalitative studier kan formidle kunnskap om fenomener må datamaterialet være analyserbart (Malterud, 2011, s. 82). Det gjorde jeg ved å omgjøre intervjuene til tekst gjennom transkripsjon slik at det kunne analyseres (Malterud, 2011, s. 75).

4.4.1. Transkribering

Etter jeg hadde utført intervjuene transkriberte jeg lydopptakene. Transkribering innebærer alltid ulike former for filtrering hvor mening går tapt eller forvrenges i prosessen (Malterud, 2011, s. 75). Derfor var det viktig at jeg nøye vurderte hvilken transkripsjonsprosedyre som best ville ivareta meningsinnholdet på en pålitelig og gyldig måte, og som var egnet til å få frem det jeg studerte (Malterud, 2011, s. 75). Formålet med transkriberingen er å omforme og fange innholdet til samtalen i en form som best mulig representerer det deltakerne mine hadde til hensikt å fortelle (Malterud, 2011, s. 76). For å være mest mulig lojal og ivareta det opprinnelige materialet transkriberte jeg intervjuene ord for ord.

Jeg valgte å gjennomføre transkriberingen selv fordi egne erfaringer kan brukes hvis det skulle oppstå uklarheter, noe som det oppstod (Malterud, 2011, s. 77). Til tider var det vanskelig å høre hva som ble sagt grunnet bakgrunnsstøy og noen utydelige ytringer. Da var det en fordel at jeg selv utførte intervjuet, noe som ga meg mulighet til å huske hva som ble sagt. For å kunne tyde utydelige ytringer spilte jeg båndet i ulike hastigheter i tillegg knyttet jeg lydopptaket opp med egen hukommelse angående hva vi snakket om. For å øke muligheten for å huske hva som ble sagt startet jeg transkriberingen samme dag eller dagen etter intervjuet.

Etter å ha transkribert hele intervjuet lyttet jeg gjennom opptaket mens jeg leste transkriberingen for å dobbeltsjekke at transkriberingen samsvarte med deltakernes ytringer. Arbeidet som ble lagt i transkriberingen gjorde at jeg ble godt kjent med datamaterialet etter som at jeg lyttet gjennom lydfilene gjentatte ganger og ved at jeg brukte mye tid på å kvalitetssikre transkriberingen. Alle intervjuene ble utført, ferdig transkribert og lest gjennom flere ganger før jeg begynte med analyseringen av dataene.

Deltakerne har ikke norsk eller engelsk som morsmål, og for flere av dem var disse deres tredje eller fjerde språk. Det er forståelig at det oppstod noen formuleringer som ikke samsvarte med meningsinnholdet. For eksempel var det en deltaker som snakket om en kvinne, og av og til brukte «han» i istedenfor «hun». I slike situasjoner transkriberte jeg det deltakeren sa, og førte inn i klammeparentes hva jeg tolket deltakeren mente. Dette gjorde jeg også i situasjoner hvor bøyning av verb ikke samsvarte med hva vi snakket om. Et eksempel på dette er en deltaker med stort nettverk i dag som fortalte om sitt nettverk da han kom til Norge. Deltakeren anvendte bøyningen «ha» da han snakket om hva han hadde ved ankomst til Norge. Her innførte jeg «[hadde]» etter ordet. Dette gjorde jeg for å redusere muligheten for at jeg kunne misforstå meningsinnholdet under analyseringen.

Jeg valgte å ikke oversette det engelske intervjuet under transkriberingen til analyseprosessen for å begrense omgjøringsleddene, som å omgjøre informasjonen fra muntlig til skriftlig, og fra engelsk til norsk (Malterud, 2011, s. 75). Dette gjorde jeg med en intensjon om å bevare meningsinnholdet i det som ble sagt i størst mulig grad. Etter jeg hadde utført den tematiske nettverksanalysen oversatte sitatene jeg brukte i teksten til norsk. Dette gjorde jeg med en intensjon om å skape flyt i teksten og forståelse hvis leserne har reduserte engelskferdigheter.

4.4.2. Analyse

Analysen skal organisere, fortolke og sammenfatte dataen (Malterud, 2011, s. 91). Gjennom systematisk kritisk refleksjon kan det identifiseres og videre gjenfortelle mønstre og kjennetegn. Analyse innenfor kvalitativ forskning kan utføres på ulike måter, hvor jeg valgte å utføre en tematisk nettverksanalyse. Jeg valgte å ikke anvende narrativ analyse ettersom at historiene til deltakerne var varierende, og ressursene ble anvendt ulikt og i ulike livsfaser. Videre vurderte jeg at tematisk nettverksanalyse ville passe bedre til denne studien ved å strukturere funnene basert på de brukte ressursene. I det kommende kapittelet vil jeg

presentere tematisk nettverksanalyse etter Attride-Stirling (2001) og min gjennomgang av den utførte analysen med begrunnelser.

4.4.2.1. Tematisk nettverksanalyse

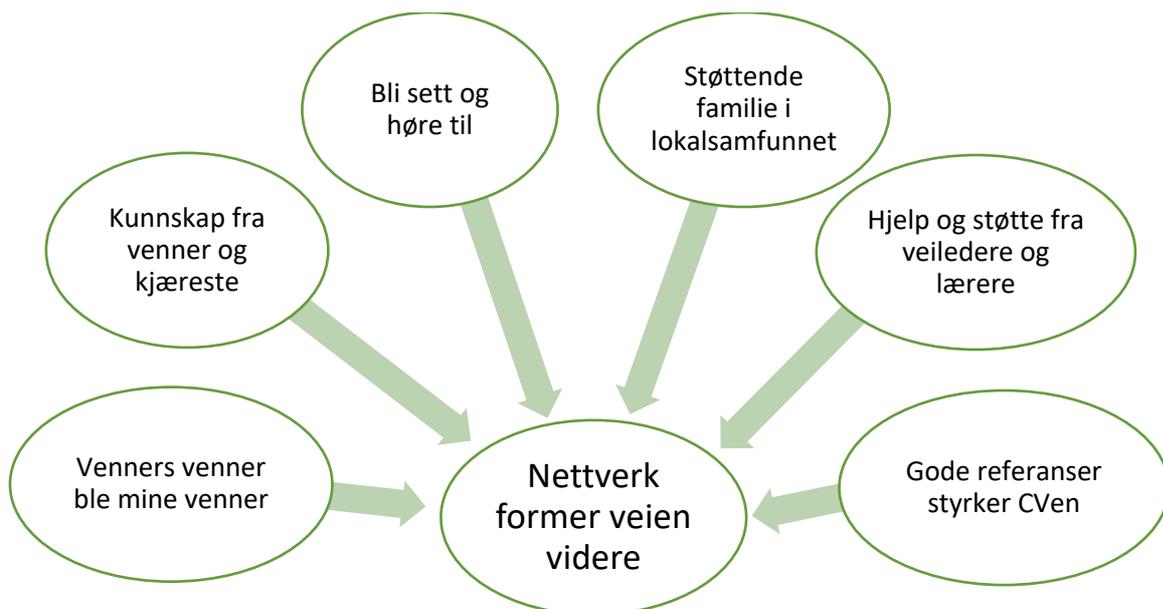
Tematisk nettverksanalyse består av tematisk analyse og tematiske nettverk (Attride-Stirling, 2001). Tematiske analyser forsøker å avdekke temaer som kommer frem i teksten på ulike nivåer, og det tematiske nettverkets formål er å kartlegge strukturere til disse temaene. Analysemetoden presenterer funnene i et tematisk nettverk, som er nettlignende illustrasjoner som oppsummerer hovedtemaene (Attride-Stirling, 2001). Dette nettverket er strukturert etter grunnleggende temaer, organiserte temaer og globale temaer. Grunnleggende temaer er temaet nærmest informasjonen. De består av enkle karakteristikk av dataen, som alene sier lite om teksten. For at grunnleggende tema skal ha betydning må de sees i kontekst med andre grunnleggende temaer, og sammen blir de et organisert tema. Organisert tema er tema på mellomnivå som organiserer de grunnleggende temaene med lignende innhold, og er mer abstrakte og avslørende for hva teksten innebærer. Flere organiserte temaer som grupperes basert på hovedideer fra grunntemaene og danner et globalt tema. Globale temaer er de overordnede temaene, og som innebærer de viktigste metaforene som teksten i en helhet (Attride-Stirling, 2001).

For å holde orden i analyseringen valgte jeg å anvende analyseringsprogrammet NVivo. Dette programmet ga meg mulighet til å laste opp de anonymiserte transkriberingene, skapte en oversikt over sitatene, kodene, temaene og mulighet til å orientere meg mellom disse. Jeg startet forberedelsen til analyseringen ved å laste opp de anonymiserte transkripsjonene i NVivo, og leste igjen gjennom dem for å øke kjennskapen til dataen. Da jeg var trygg på min kjennskap til dataen startet jeg med første steg i analyseringen.

Det første steget for tematisk nettverksanalyse er ifølge Attride-Stirling (2001) å kode datamaterialet. Kodingen innebar korte fraser som representerte innholdet til utdraget fra intervjuene. Under det første steget hadde jeg oppmerksomheten rettet mot et intervju om gangen. Jeg kodet dataen ved å gå gjennom alle transkriberingene og markerte relevante utdrag i forhold til forskningsspørsmålet eller med interessant/relevant informasjon (se vedlegg 5 for eksempler). Dermed hadde jeg en induktiv tilnærming hvor jeg kodet både etter forskningsspørsmålet og meningsinnholdet (Malterud, 2011, s. 176). På den måten jobbet jeg nær dataen og ivaretok informasjonen som kom frem i intervjuene. For å ivareta

meningsinnholdet og historiene under kodingen ble noen av tekstutdragene lange. Ved å skape oversiktlige koder og luke ut irrelevant informasjon reduserte jeg datamengden som gjorde dataen anvendelig videre i analyseprosessen (Attride-Stirling, 2001).

Etter jeg hadde kodet alle intervjuene var neste steg ifølge Attride-Stirling (2001) å finne felles temaer til kodene. Med en induktiv tilnærming trakk jeg ut felles temaer på tvers av kodenens tekstinnhold som ble til de grunnleggende temaene. Grunnleggende temaer formidler lite informasjon alene, men i kontekst med andre grunnleggende temaer skaper det større betydning (Attride-Stirling, 2001). Kodene til de grunnleggende temaene omhandlet det samme, og hadde noe variasjon i ytringer blant deltakerne. Figur 4.1. illustrerer et eksempel på hvordan jeg grupperte kodene til et grunnleggende tema. Videre gikk jeg gjennom temaene og undersøkte om det var behov for justeringer.

Figur 4.1. Illustrasjon av hvordan kodene ble samlet og formet et grunnleggende tema.

Mitt neste steg var å gruppere sammenhengende grunnleggende temaer til organiserte temaer (Attride-Stirling, 2001). Jeg forsøkte å gruppere temaene etter en felles essens blant temaene. Det kom frem at de grunnleggende temaene omhandlet enten personlige egenskaper, ressurser i samfunnet eller utfordringer i samfunnet, og ble de organiserte temaene. Det neste steget var å skape et overordnet globalt tema for de organiserte temaene. Felles med deltakernes ytringer

i de organiserte temaene var at de omhandlet ressurser eller fravær av ressurser som påvirket deres karriere i Norge. Det globale temaet ble dermed «Veien inn til det norske arbeidsliv». De tre ulike typene temaene er tilknyttet hverandre og former et tematisk nettverk, (se figur 5.1).

Det neste steget omhandlet å undersøke og justere det tematiske nettverket (Attride-Stirling, 2001). Dette innebar å undersøke om dataen samsvarte med temaene, som ble gjort ved å lese tekstutdragene til kodene, og vurderte om de passet med de gitte temaene. I gjennomgangen oppdaget jeg noen temaer som ikke tilførte relevant informasjon eller var relevant for å besvare forskningsspørsmålet. De ble ekskludert fra studien.

Det neste steget var å beskrive og utforske det tematiske nettverket (Attride-Stirling, 2001). Basert på rekkefølgen til nettverket gikk jeg gjennom dataen. Jeg startet med utdragene, deretter til kodene, de grunnleggende temaene, de organiserte temaene til det globale temaet. Det tematiske nettverket brukte jeg for å tolke, strukturere og skape en dypere forståelse av funnene (Attride-Stirling, 2001). Videre presenterte jeg funnene til studien strukturert etter dette nettverket (se kapittel 5). Tematisk nettverksanalyse gjorde det mulig å starte nær dataen og jobbe videre opp med å samle temaer som representerte og ivaretok den grunnleggende dataen.

4.5. Kvalitetssikring

For å kvalitetssikre studien anvendte jeg ulike strategier som dokumenterte at studien er av tilstrekkelig kvalitet. Formålet for studien er å tilføre kunnskap om tidligere flyktningers suksess innen arbeidslivet i Norge og deres anvendte ressurser. For å kunne tilføre kunnskap er det viktig at studien er utført med kvalitet. I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for hvordan jeg har forsøkt å sikre studiens kvalitet med å vektlegge troverdighet, refleksivitet og overførbarhet.

4.5.1. Troverdighet

Troverdighet innebærer at studien virker sann, troverdig, overbevisende og pålitelig (Tracy, 2010). Dette er viktig for at leserne opplever at de trygt kan anvende kunnskapen fra studien i beslutningstaking og handle etter denne kunnskapen.

For å fremme studiens troverdighet har jeg anvendt rike beskrivelser av studiens detaljer som utførelsen av intervjuene, ulike beslutninger, min bakgrunn, studiens fremgangsmåte og temaene trukket ut fra dataen. For eksempel presenterer jeg sitater fra intervjuene ved presentasjon av studiens funn for at leserne kan se tilknytningen mellom deltakernes ytringer og min tolkning av resultatenes temaer. Formålet med å bruke rik beskrivelse er å formidle informasjon i den grad at leseren kan få en opplevelse av hendelsene som blir beskrevet (Creswell & Miller, 2000; Tracy, 2010). Beskrivelsene skal gjøre leserne i stand til å vurdere studiens troverdighet.

Rike beskrivelse er også med på å fremme gjennomsiktighet, hvor jeg formidlet ærlig informasjon om hvordan jeg utførte studien (Tracy, 2010). Ved å være ærlig og åpen kommer det frem tydelig dokumentasjon om utførelsen, beslutningene og handlingene. Den utdypende informasjonen gir også mulighet for at leseren kan oppdage mulige svakheter og styrker med studien. I tillegg har jeg informert om mulige svakheter og årsaken til disse. En av måtene jeg forsøkte å fremme gjennomsiktighet var ved å gi utdypende beskrivelse av analyseprosessen. I tillegg la jeg ved utdrag fra analysen som viser hvordan jeg arbeidet fra kodene og frem til de bestemte temaene (se vedlegg 5). Utdraget fra dataanalysen sammen med tidligere informasjon som min forforståelse, teori og forskning, kan hjelpe leserne til å forstå min tolkning av temaene. Formålet med å være gjennomsiktig er at leserne får nødvendig og relevant informasjon til å bedømme mine beslutninger og min utførelse (Tracy, 2010).

Antall deltakere ble valgt underveis i prosessen basert på datamengden for å sikre studiens troverdighet. For å kunne besvare forskningsspørsmålet er det viktig med tilstrekkelig mengde data fra deltakere med relevante erfaringer (Malterud, 2001). Jeg avsluttet rekrutteringen av deltakere da jeg opplevde det var tilstrekkelig og overkommelig mengde med data for å besvare forskningsspørsmålet. Flere deltakere kunne skapt vansker ved å gjennomføre en grundig analyse grunnet uoverkommelig mengde med data, som kunne svekket troverdigheten til studiens funn. Studiens overkommelige mengde data ga meg grundig kunnskap om deltakernes ytringer og meninger, og kjennskap til hva som var relevant for å besvare forskningsspørsmålet (Malterud, 2001).

4.5.2. Refleksivitet, forforståelse og forskerens rolle

Innen kvalitativ forskning er forskeren et nøkkelinstrument og har en innvirkning på alle ledd i forskningen (Creswell & Creswell, 2018, s. 8). Derfor er det viktig at jeg presenterer for leserne min forforståelse og mulig innvirkning, samtidig som jeg selv erkjenner egen medvirkningen på kunnskapsutviklingen. Refleksivitet handler om dette og innebærer at jeg informerer mine antakelser, overbevisninger, fordommer og verdier som kan påvirke studien i form av valg av teoretisk rammeverk, hvilke temaer som fremmes, hvordan jeg oppfattes av deltakerne og videre tolkninger (Creswell & Miller, 2000).

For å skape et bilde av meg som intervjuer for deltakerne og meg som forsker, kan det være til hjelp for leserne med en presentasjon av min posisjon og min bakgrunn. Jeg er en kvinne på 25 år og er født og oppvokst i Norge i en kommune på Vestlandet. Der har familien min bodd i flere generasjoner. Min oppvekst har vært formet av norsk kultur, norske normer og verdier, som har påvirket mitt syn på verden og mine referanserammer. Personer med annen bakgrunn har andre referanserammer, som gjør at vi kan ha ulikt perspektiv og oppfattelse av verden (Carter & Little, 2016). Det at jeg er nordmann og kvinne kan påvirke deltakernes ytringer, for eksempel angående spørsmål om deres opplevelse av den norske kulturen. Noen deltakere vil muligens holde tilbake informasjon for å unngå å støte meg med kritikk om Norges kultur og samfunn. Jeg forsøkte å fremstå som en åpen person som kunne se svakheter ved det norske samfunnet for å fremme ærlighet og trygghet til fri ytring. Gjennom min faglige bakgrunn som ergoterapeut har jeg lite erfaring fra arbeid med migrasjon, men jeg har kunnskap om viktigheten deltakelse har på personers utvikling og livskvalitet. Denne kunnskapen kan ha påvirket vektleggingen av funnene og intervju spørsmålene, som kan være passende ettersom jeg ser på hvordan deltakerne handlet og deltok på arbeidsmarkedet og i samfunnet.

Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 51) har relasjonen mellom meg som forsker og deltakerne i intervjuet betydning for studien, hvor blant annet maktbalanse kan spille en rolle. Kvalitative forskningsintervju kan innebære noen asymmetriske maktforhold mellom intervjuer og deltakere. Som intervjuer bestemte jeg temaet for intervjuene, stilte spørsmål, avgjorde hvilke svar jeg fulgte opp og avsluttet samtalene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 52). Videre kan språk påvirke maktbalansen. Ordforrådet på eget morsmål er ofte bredere enn ved fremmedspråk, noe som kan ha skapt en ubalanse under intervjuene utført på norsk. Det kan vurderes at intervjuet som ble utført på engelsk hadde en jevnere maktbalanse ettersom begge

anvendte sitt fremmedspråk. Videre forsøkte jeg å redusere den asymmetriske maktbalansen med å åpne opp for samarbeid mellom meg og deltakerne. Dette gjorde jeg ved å gi deltakerne frihet til å snakke om hendelsene de selv opplevde som relevant, istedenfor at jeg stilte spørsmål om konkrete hendelser. Jeg forsøkte å gi dem en opplevelse hvor de kunne snakke fritt. Samarbeidet innebar også at vi avsluttet intervjuet sammen når deltakeren selv opplevde at hen ikke hadde mer å tilføye eller når deltakeren ikke hadde mer tid.

4.5.3. Overførbarhet

Overførbarhet innebærer i hvilken grad funnene til min studie kan være relevant og anvendes i andre sammenhenger og individer (Thagaard, 2018, s. 182). Formålet med kvalitativ forskning er at tolkninger og funn fra et prosjekt skal kunne ha relevans og betydning i andre situasjoner. Ytringene fra min studie med mine fem deltakere er neppe lik blant alle i samme situasjon, og kan ikke brukes som en mal for hvordan en lykkes innen arbeidslivet. Derimot gir studien innblikk i hvilke ressurser deltakere opplevde som viktige og hvordan ressursene ble anvendt. Det kan skape økt kunnskap om de nevnte ressursene i prosessen for å komme ut i arbeid.

Det er leserne som avgjør om funnene til studien er overførbar, som de vurderer blant annet basert på informasjonen om studiens formål, utvalg og kontekst (Malterud, 2001). I denne oppgaven forsøkte jeg å gi leserne rikelig med informasjon for å kunne avgjøre studiens overførbarhet. Dette forsøkte jeg å gjøre ved å formidle rik beskrivelse av studiens fremgangsmåte, begrunnelser, rekrutteringen av deltakerne, studiens kontekst, studiens begrensninger og min forforståelse.

4.6. Etske betraktninger

Ved gjennomføring og offentliggjøring av studien var det viktig at jeg var bevisst og ivaretok etiske prinsipper og retningslinjer, både til deltakerne og forskningsmiljøet (Thagaard, 2018, s. 205). Studien innebar direkte kontakt med deltakere som studeres. Ved slike studier er det blitt utviklet særskilte etiske retningslinjer som definerer forskerens forhold til deltakerne (Thagaard, 2018, s. 20). Disse etiske retningslinjene innebar blant annet at jeg skulle presentere forskningsresultatene med ærlighet, oppriktighet og nøyaktighet (Thagaard, 2018, s. 21). Jeg skulle arbeide med en grunnleggende respekt for menneskeverdet og respektere deltakernes autonomi, integritet, frihet og medbestemmelse.

4.6.1. Konfidensialitet og anonymitet

Konfidensialitet er et grunnprinsipp innen etisk forskningspraksis og innebærer at jeg som forsker skal innhente og behandle datamaterialet på en fortrolig måte (Thagaard, 2018, s. 205). Dette innebærer å lagre informasjonen på en forsvarlig måte for å beskytte deltakernes privatliv og identitet. For å ivareta konfidensialitetsprinsippet oppbevarte jeg de transkriberte anonymiserte intervjuene på Onedrive. Onedrive er en databehandler som krever tofaktor-pålogging, som er et sikkerhetstiltak og gjør at dataen er mindre utsatt hvis det skulle oppstått identitetstyveri. Videre forsøkte jeg å beskytte deltakernes privatliv ved å anonymisere dataene for å redusere identifiserbar informasjon (Thagaard, 2018, s. 205). Dette innebar blant annet tildeling av fiktive navn til deltakerne uten tilknytning til deres konkrete land, for å opprettholde anonymitet angående opphavslandet. Videre begrenset jeg deltakernes alder til det tiåret de befant seg i, og formidlet kontinentet deltakerne flyktet fra istedenfor landet. Studien hadde til interesse å innhente informasjon om deltakernes livshistorier. Her vurderte jeg hvilken informasjon som var identifiserbar og dermed måtte anonymiseres, og hvilken informasjon som var mer generelle. Dette var til tider utfordrende ved informasjon som omhandlet deres arbeidserfaringer. Noen av deltakernes arbeidserfaringer var generelle og ble ikke vurdert som identifiserbar informasjon. Dette var blant annet yrker som tolk. Arbeidserfaringer direkte knyttet til deltakernes suksess ble anonymisert ettersom dette kunne være identifiserbar informasjon. Erfaringene var ofte med på å utvikle deltakernes ressurser knyttet til deres suksess. Det var viktig å redusere gjenkjennerbarheten til de erfaringene, men samtidig bevare meningsinnholdet for å kunne svare på forskningsspørsmålet.

4.6.2. Godkjennelse

Mitt forskningsprosjekt innebærer behandling av personopplysninger, noe som betyr at prosjektet er meldepliktig. Jeg meldte prosjektet inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og fikk en etisk godkjennelse (se vedlegg 1).

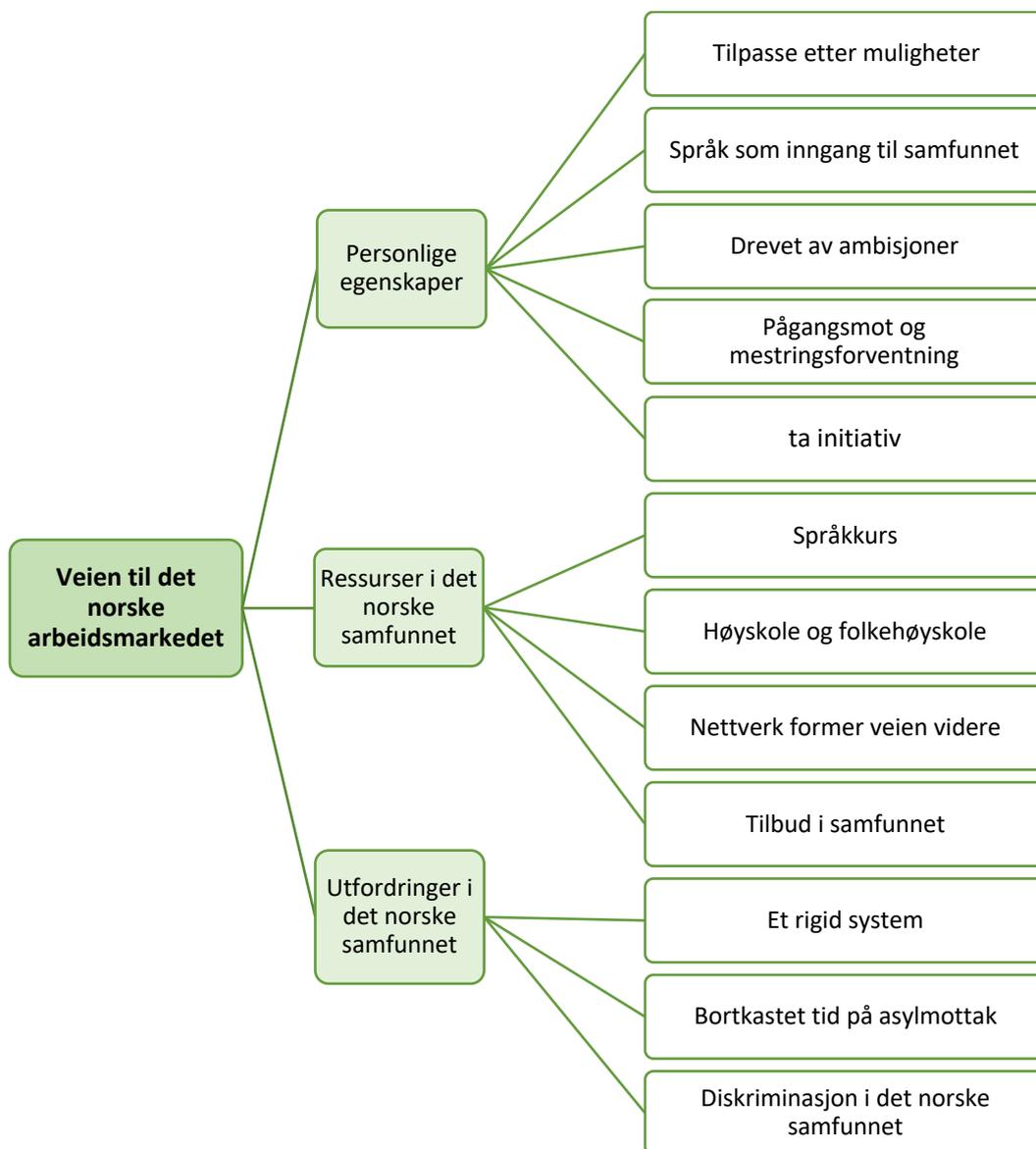
4.6.3. Informert samtykke

For å kunne utføre studien var det essensielt å ha deltakernes informerte samtykke. Dette innebar at deltakerne hadde tilstrekkelig med informasjon for å kunne ta en avgjørelse om ønsket deltakelse i prosjektet eller ikke. Informasjonen omhandlet forskningsfeltet, forskningens formål, hvem som hadde tilgang til informasjonen og hvordan jeg tenkte å bruke resultatene (Thagaard, 2018, s. 23). Jeg formidlet denne informasjonen gjennom et informasjonsskriv som jeg sendte til dem via e-post da jeg spurte etter deres interesse i å delta

(se vedlegg 2). Dette ga deltakerne mulighet til å lese gjennom og sette seg inn i prosjektet før de ytret interesse og eventuelt avtalte et møte. Før utførelsen av intervjuet repeterte jeg kort denne informasjonen i tillegg til at de signerte et samtykkeskjema (se vedlegg 3). Informert samtykke innebærer også at samtykket er fritt, som betyr at deltakerne blir med uten ytre press. Jeg informerte deltakerne om at det var frivillig deltakelse, og at de kunne når som helst trekke seg fra studien uten å måtte komme med en begrunnelse. Dette ville ikke innebære noen negative konsekvenser for dem og at informasjonen deres ville blitt fjernet fra studien.

5. Studiens funn

I dette kapitlet vil jeg prestere studiens funn. Formålet med studien var å utforske hvilke ressurser tidligere flyktinger hadde anvendt for å oppnå suksess innen det norske arbeidslivet. Jeg starter med å beskrive deltakerne, før jeg videre presenterer funnene fra intervjuene. Funnene er strukturert etter temaene fra den tematiske nettverksanalysen som er presentert i kapittel 4.3. og illustrert i figur 5.1. Temaene som presenteres er ressurser deltakerne opplevde var betydningsfulle for å komme i arbeid og fremmet deres karriere.

Figur 5.1. Tematisk nettverk over veien til det norske arbeidsmarkedet

5.1. Deltakerne

Utvalget bestod av tre menn og to kvinner i alderen 30-40årene. Alle deltakerne kom til Norge som flyktning etter fylt 21 år. En av deltakerne kom fra Afrika og fire fra Asia. Alle deltakerne hadde fullført eller var i prosessen til å ta høyere utdanning da de måtte flykte. Deltakerne med fullført utdanning fikk ikke godkjent sin fulle utdanning i Norge. Fire av deltakerne har fullført eller er i prosessen med å fullføre høyere utdanning i Norge. En deltaker oppfylte ikke norskkravet og kan dermed ikke studere i Norge (Samordna opptak, 2021). Alle er sysselsatt, hvor tre er i jobber relatert til deres høyere utdanning, en har startet egen virksomhet og en er leder. For å ivareta deltakernes anonymitet vil jeg ikke presentere hvem og hvilke typer yrker deltakerne har tilegnet seg. Alle deltakerne kom til Norge alene med unntak av Cassandra som kom med sin ektefelle. Ingen hadde barn før ankomst. Nedenfor er det en tabell som viser oversikt over deltakerne med fiktive navn ¹ (se tabell 5.1.).

Tabell 5.1. Presentasjon av deltakerne

Fiktivnavn	Alder	Kjønn	Opphav	Opphold i Norge
Daniel	30-årene	Mann	Asia	Mellom 5-10år
Thomas	40-årene	Mann	Asia	Mellom 20-25
Kassandra	30-årene	Kvinne	Asia	Mellom 5-10år
Laila	30-årene	Kvinne	Asia	Mellom 5-10år
Eric	30-årene	Mann	Afrika	Mellom 10-15år

5.2. Veien inn til det norske arbeidslivet

Hovedfunnene til det globale temaet «Veien inn til det norske arbeidslivet» består av hvordan de tidligere flyktingene anvendte samt betydning av ressurser og fravær av ressursers innvirkning på videre sysselsettelse. Deltakerne var forskjellige i forhold til hverandre med ulike verdier og mål i livet. Dette var med på å påvirke deltakernes atferd og hvordan de oppnådde sine prestasjoner. Ulikhetene innebar for eksempel deres syn på arbeid og fritid. Noen hadde tilknytninger mellom deres arbeidsmiljø, ambisjoner og deres fritid, mens andre prioriterte og foretrakk å bruke tiden på arbeid og karriere, med lite behov for fritid. Selv om deltakerne er ulike, kom det frem noen felles ressurser på tvers av deltakerne. Disse ressursene tilegnet de seg på varierende måter og anvendte dem ulikt.

¹ Ved presentasjon av funn omtales deltakerne i generelle betegnelser. Jeg anvender «alle» hvis jeg skriver om alle deltakerne eller alle med unntak av en. Videre bruker jeg «de fleste» når det omhandler tre eller flere, og «noen» når det gjelder to. Jeg anvender «[...]» i sitatene hvis jeg utelater noe fra teksten. Det utelatte vil ikke være av betydning for meningsinnholdet, men utelates for å korte ned noen av utsagnene. Ved anonymisering av byer vil «(by)» være by i Norge, og presisere hvilket kontinent når det er snakk om byer utenfor Norge. «(Land i Europa)» er et annet land enn Norge i Europa.

5.2.1. Personlige egenskaper som ressurser

Deltakernes personlige egenskaper kom frem som ressurser de brukte for å komme seg ut i arbeidslivet og for å oppnå deres suksess. Deres tilpasningsevne og språkferdigheter ga dem ulike muligheter i samfunnet som de tok nytte av. De var drevet av deres motivasjoner og jobbet hardt for å nå sine ambisjoner. I tillegg kom det frem at deltakerne tok initiativ og kontroll over sin situasjon og sitt liv, som var med på å forme deres videre muligheter.

5.2.1.1. Tilpasse seg etter muligheter

Gjennom alle intervjuene kom det tydelig frem at deltakernes tilpasningsevne var sentral for å sysselsettes i Norge. Temaet tilpasningsevne omhandler hvordan deltakerne tilpasset seg ulike situasjoner, hvordan de løste ulike utfordringer og tok nytte av muligheter. Deltakerne fortalte om deres evne til å ta lærdom av tidligere erfaringer, det å være fleksibel og evne til å tenke nytt eller «utenfor boksen» ifølge Thomas.

Deltakerne fortalte flere historier hvor de ble nødt til å være fleksible og tilpasset seg etter mulighetene. Flere av deltakerne startet i jobber med ingen krav til utdanning og flere endte opp med å studere noe annet enn hva de hadde studert tidligere. For å komme ut i arbeid understreket Daniel at det var viktig å være fleksibel og ikke låse seg til sin tidligere tittel. Samtidig hadde han forståelse for at det kunne være vanskelig å gå fra å bli sett på som gud i sitt tidligere hjemland til et yrke med mindre anerkjennelse.

Men selv om at jeg var for eksempel i (land i Asia) som (yrke) folk behandlet meg som gud i samfunnet. Folk bare stoler på meg, ser opp til meg, også plutselig i Norge kom jeg hit jeg kan ikke jobbe med noe, så jeg begynte å jobbe på sykehjem som hjelpepleier. Også jeg søkte jobb som vask og slikt, så jeg bare tenkte at jeg må være veldig fleksibel. (Daniel)

Lailas plan for å integreres og bli selvstendig innebar blant annet å studere. Hun ble nødt til å tilpasse planen ettersom hun ikke oppnådde språkkravet, og valgte dermed å gå på folkehøgskole isteden.

Så jeg startet å jobbe og jobbet så hardt med min norsk fordi jeg ville oppnå nivået slik at jeg kan studere og få lånekasse og leve som andre studenter. Men det var så vanskelig for meg å nå B2, som er det krevde nivået. Som er vilt høyt. Jeg forstår ikke,

liksom det er veldig høyt [...] Så etter jeg strøk 3 ganger på eksamen for å nå B2, det var liksom min siste mulighet, min siste mulighet til å bli en student. Fordi folkehøyskole har ikke språkrav eller noe slikt [...] Så jeg søkte og skrev til fem folkehøyskoler tror jeg. Jeg trodde ikke at det skulle gå, men det bare, jeg ville forsøke. Bare for å komme ut av systemet. (Laila)

Gleden var derimot kortvarig for Laila ettersom korona inntraff og stengte ned alle høyskoler og samfunnet kort tid etter. Nedstengingen gjorde at Laila ble nødt til å motta støtte fra staten igjen. Hun fant da en annen løsning for å bli selvstendig, denne gang gjennom hennes stilling innenfor en organisasjon.

Skolen var snill nok til å la meg bli på skolen alene, gjennom pandemien. Men selvfølgelig det var veldig vanskelig fordi jeg hadde ikke penger, og det er ikke noe sosial hjelp eller andre ting. Men det er noe i systemet som kalles sekundær bosetting for flyktninger. Så siden jeg startet her i (organisasjon) som frivillig så hadde jeg en større grunn til å bli her. Fordi jeg har nettverket jeg trenger [...]. Så jeg søkte til Nav for sekundær bosetting og jeg fikk det. Så jeg fikk flyttet min sak fra (kommune) til (by). Så jeg søkte igjen på sosial hjelp og fikk det for to måneder. Jeg fikk støtte for to måneder også startet jeg å jobbe igjen og sluttet på sosialhjelpen. (Laila)

Likedan måtte Daniel tilpasse sine planer da korona rammet Norge. Daniel og partneren innså at de ikke kunne vente med å starte prosjektet til sommeren, og satte i gang arbeidet med å produsere dette produktet. Eric var også fleksibel for å nå sine mål. Han hadde et sterkt mål om å utdanne seg videre etter mastergraden, men opplevde vanskeligheter for å oppnå dette i Norge. Han ønsket å bli i Norge med intensjon om å bli norsk statsborger, men var han villig til å risikere statsborgerskapet for å ta høyere utdanning i utlandet. Eric var i prosessen med å flytte fra Norge da en mulighet åpnet seg i Norge og dermed ble værende. Hadde det ikke vært for den muligheten hadde Eric vært fleksibel med å flytte for å nå målet om å ta høyere utdanning.

Så egentlig tok jeg kontakt med en (yrkesperson) i annet land, fordi jeg ikke kunne komme meg videre her i Norge når det gjelder (utdanning). Så jeg var i prosess med å forlate Norge egentlig for (utdanning). Men plutselig kom det utlysningen, også søkte

jeg, fikk jeg mulighet, også måtte jeg sende beklagelse til den (yrkesperson) i et land, fordi jeg fikk muligheten her. (Eric).

For Thomas var det viktig å ha en fleksibel plan med en ide om hvor han ville være om et vist antall år. Med en fleksibel plan tilpasse han karriereutviklingen etter mulighetene i samfunnet underveis, og på den måten skape han flaks.

Fordi det er det er veldig viktig å ikke tenke på din utvikling som en lineær utvikling, jeg skal gjøre det, så gjør jeg det, også gjør jeg det, plutselig kommer det en pandemi. Du må være fleksibel. Flexibel også må du være aktiv og forberedt. Og hvis du ganger å være aktiv, det vil si være aktiv både på jobb og ettertid, eller studie og ettertid, fleksibel gange fleksibilitet med aktivitet med å være forberedt. Det er, da skaper du flaks. Da får du veldig mase flaks. Sant fordi du er å sånt «å du er heldig». Du er ikke heldig. Du har en sånn semistrukturert måte å drive din karriere på. Helhetlig karrierer. (Thomas).

Gjennom intervjuene kom det frem at flere av deltakerne var fleksible og tenkte utenfor boksen. De var nyskapende og fant nye løsninger til problemer og hadde ideer som skape muligheter. For eksempel gikk Laila på folkehøyskole for å integrere seg, og Thomas «tenkte utenfor boksen» med å starte et prosjekt med sine kollegaer. Daniel tenkte også utenfor boksen med å starte et firma blant annet for å fylle et samfunnsbehov og skape arbeidsplasser.

Ja så det handler veldig mye om entreprenørskap så kanskje, kanskje vi tenkte litt at vi trenger å være litt mer kreative siden, du kjenner til problemet og at kanskje når du har en innvandrers navn, søker jobb og får kanskje ikke noe svar, som jeg og mange av mine venner har opplevd når vi søker jobb. Men med entreprenørskap du får ting istedenfor at du søker og søker og venter, men ting skjer med en gang med entreprenørskap, så bare tenkte at ja kanskje det kan være noe vi kan satse på for fremtiden. (Daniel).

Videre vurderte deltakerne sine egenskaper og anvendte dem på en gunstig måte for å dra nytte av muligheter. Daniel anvendte sin kunnskap fra tidligere arbeidserfaringer til å utforme et produkt. Eric ble informert om muligheten til å klage og tok den muligheten som gjorde at søknaden ble revurdert og han fikk jobben. Cassandra engasjerte seg i de jobbene hun ble

tilbudt. Thomas tok nytte av at han kom fra en annen kultur, som skapte aksept for at han ikke kunne de norske normene.

Jeg kan bare late som om «ja den koden skjønte jeg ikke», [...]. «Den har jeg ikke skjønt enda», du vett det. Du skjønner det. Og du spiller på det, og du spiller på det bevist, men en nordmann kunne ikke gjøre det fordi det er de er litt mer rigide, du vokser i disse rammene, jeg kan bare spille på min egen dumhet, uvitenhet. Du blir tilgitt for det. Jeg blir tilgitt for det, men du blir ikke det. I (land i Asia) så hadde det vært omvendt. Du blir tilgitt for hva som helst som du gjør i (land i Asia), men jeg blir ikke det fordi jeg er en av dem. Det er den mekanismen, hvis du oppdager det, så kan du bare, du gjør gode intensjoner og du bryter lover og sosiale normer, ikke lover men sosiale normer, når du ønsker det, for å røyke ut, skape vennskap, bryte barrierer, shortcuts. Sant. Du går til (mannlig bekjent), menn tar ikke på hverandre fordi da er du homo med en gang. I sånt som (land i Asia) så tar vi på hverandre. Du går til (mannlig bekjent) også bare banker du han på skulderen også bare «utrolig glad for at jeg og du er på samme loppemarkedet», eller sånt «vi er dream team». Også blir det sånt «okei er han homo, eller er han bare hyggelig?». Du skaper en kaskade av følelser og virvelvind av følelser sant. Som som bare du kan. Også kan du på en måte hijack blir feil ord, men du kan på en måte skape sånt snarvei til deres innerste følelser uten at det blir kleint og flaut. Det er veldig viktig som utlending så har vi kjemperom, kjempemulighet. (Thomas)

Gjennom livet møtte deltakerne ulike opplevelser som de tok videre lærdom av. Daniel og Laila bodde i utlandet før de kom til Norge. Erfaringen ga dem kunnskap om at andre land ikke er paradiset, noe som skapte et mer realistisk bilde av å bo i Norge.

Men i begynnelsen trenger man å være litt fleksibel og være litt klar for å bli skuffet. [...] Også at man kom til Norge, altså Norge er et fint land med velferd og slikt, men det er jo ikke et paradiset. At man ikke kommer bare til paradiset, at alt blir lett. Mange ting som er lett i Norge. Det hjelper meg å kanskje at det kan være nyttig å nevne at fordi jeg følte min reise til (land i Europa) hjalp meg veldig mye i Norge. At for eksempel hvis jeg kom fra (land i Asia) og kom til Norge at jeg kunne tenkt at «kanskje nå blir alt bra med en gang», så kanskje bli skuffet på en måte. At jeg blir ikke en som har energi til å gjøre noe. Men i (land i Europa) jeg ble veldig veldig skuffet. Så det

hjalp meg å bare det å tenke at jeg kanskje kan håndtere denne skuffelsen på en måte, fordi jeg ser noe positivt. (Daniel)

Thomas opplevde vonde hendelser i sin barndom som han håndterte med å danne forståelse for å skape kontroll over situasjonen. I Norge opplevde han vansker med å forstå den norske kulturen og samfunnet, og håndterte det med samme strategi. Gjennom å lese bøker tilegnet han kunnskap om norske normer, som hjalp han med å orientere seg i samfunnet.

Altså som liten så opplevde jeg veldig mye ting som et barn bør ikke oppleve, skal ikke oppleve. Og en måte for meg å gjøre noe med det er å prøve å se hvorfor meg? Hvorfor opplever jeg dette? Og hvorfor føles det vondt? Også har jeg lest veldig mye. Jeg har brukt mye av sommerferiene mine på å ikke gå ut for å ikke bli slått og heller lese bøker. Så når jeg var 16/17 år var jeg veldig god i sjakk, hadde lest det meste som Karl Marx hadde skrevet, evolusjonsteori, jeg hadde lest bibelen, jeg hadde lest koranen, buddhisme, alt, jødedom, alt mulig, alt jeg kunne lese måtte jeg lese for å forstå hva er det som skjer med meg. Og etter hvert er det noe jeg kan få kontroll over. [...] Også endte jeg opp her [Norge]. Også kommer du her også havner du i en annen setting som ligner veldig mye på barndom, igjen så har du ikke kontroll, igjen så vet du ikke hva som skjer, igjen er det kaldt og du fryser og hva skal du gjøre? Altså jeg tror ubevist så brukte jeg samme mekanisme, les, prøv å forstå for å se om du kan kontrollere ditt eget liv. Og det fikk jeg til til slutt da. Deler av det, i hvert fall karrieren. (Thomas)

Deltakerne uttrykte positive relasjoner og tanker angående den norske kulturen og samfunnet. Samtidig opplevde de utfordringer med å tilpasse seg samfunnet og ivareta seg selv og sine verdier. De var åpne for å møte den norske kulturen, samtidig som de hadde ønsker om å bevare verdier fra opphavskultur. For eksempel opplevde Thomas utfordringer med økonomisk støtte fordi det ikke samsvarer med hans verdier. Han løste dette med å reflektere over situasjonen og skapte forståelse av samfunnet, og bidro til fellessamfunnet.

Jeg kommer jo fra sånn middelklasse familie som har alltid hatt det veldig bra. Jeg har aldri trengt noe. Også kommer du til Norge også får du penger i et asylmottakssystem. Og det tok livet av meg. Jeg vil ikke ha penger. Jeg vil ikke ha penger som jeg ikke har jobbet for. Så for meg så var det om å gjøre å vise at jeg er

ikke en tung gjest å ha i landet. Jeg har lyst til å bidra. [...] Men hvis du vil lykkes så må du stille de grunnleggende kjipe spørsmålene. «Hvorfor er du her? Hvorfor ble jeg ikke i (land i Asia)? Hvorfor rømte jeg fra (land)? og hvis jeg kommer til Norge, hvorfor Norge skal ta inn mot meg? ok jeg gir tilbake igjen». Sant. Fordi det er litt sånn på en måte så det ble jo en slags koldtbord-system. [...] Det ble en slags koldtbordfest eller sånn, du kommer ut til Norge og du får veldig mye av nordmenn, «hva du,, hva du har tatt med deg?» Og de første årene så var det veldig vanskelig å sette fingeren på noe. Fordi du .. hva jeg kan bidra med? Du kan ikke så mye. Men hvis du bare gir det .. deg selv tid og lærer språket og er nysgjerrig nok så finner du ut at både opplevelser, gitt at de blir blandet riktig inn. Så det er en veldig stor berikelse for oss. (Thomas).

Videre kom det frem at Daniel, Cassandra og Laila er sosiale personer som formet deres nettverk med at de var åpne og interesserte i å møte nye mennesker. Jeg presenterer nettverk utdypende under ressurser i samfunnet. Selv om de er sosiale personer opplevde de utfordringer når det kom til å sosialisere seg i det norske samfunnet og med nordmenn. Som Laila sa «Det er rart hvis du vil møte noen, noen nordmenn å snakke med, så må du møte dem full. Og etter på når de er edru kjenner de deg ikke. Det er rart». Det kom også frem at flere av deltakerne opplevde at de er mindre sosiale i Norge.

Det som jeg vil si hvis jeg tenker sånt generelt så er mine egenskaper som ble endret etter jeg kom til Norge fordi jeg ser det ble litt sånn negativt. Enn det som var, jeg ble litt mer isolert på en måte. Jeg ble litt mer eh at jeg for eksempel var ikke supersosial person, men nå føler jeg det er sånn A-sosial nesten da, nei ikke det, men i hvert fall mye mindre sosial enn det som var før. For eksempel jeg pleide alltid å være med sånn stor gjeng, men nå er det en person er nok. (Kassandra).

I tillegg opplevde deltakerne forvirring i forhold til hva begrepet integrering innebar. Thomas møtte instruksjonen «du må integrere deg» ved ankomst til Norge. Sener innså han at store deler av hans oppdragelse og kultur samsvarte med Norges, hvor 90% er likt. Videre var det 5% som måtte tilpasses, som den norske vinteren og tillit til staten og politiske partier. De siste 5% måtte han forkaste grunnet det ikke kunne tilpasses, som innebar atferd og normer som er lovbrudd i Norge.

De 5 % som man har fokus på som man kaller for assimilering der er du nødt til å tilpasse deg til, ellers fungerer du ikke. Da blir du en outkast. De andre 5% det er mer eller mindre frivillig, også har du en veldig stor bolk der det er prikk likt. Så da blir det, ok da vet jeg hvor jeg står, og etter hvert ble det en kjempe lettelse, fordi da jeg trengte ikke å endre personlighet og bli en annen person, til å bli den nye (Thomas) som ikke likner på den som var. Med en gang jeg oppdaget det så plutselig kunne jeg bli tøffere og modigere til å snakke om mine tidligere erfaringer før jeg kom til Norge og dra paralleller og visdom fra den. Også begynne å sitere pappa og mamma, og sitere farfar, og mormor som er min gledesstein. Så da plutselig den delen av min kulturelle bagasje begynte å bli relevant igjen, også sluttet jeg å være flau over det. Fordi de første 2-3 årene så var jeg litt flau over alt det jeg var. (Thomas)

5.2.1.2. Språk som en inngang til samfunnet

Det kom frem i intervjuene at deltakernes språkferdigheter var med på å forme deres liv i Norge. Engelsk var spesielt viktig for både Daniel og Laila under den første perioden i Norge da de var på asylmottaket. Daniel er en sosial person, og før han lærte norsk gjorde hans engelskferdigheter det mulig å ha dype samtaler og dermed bygge relasjoner og nettverk. Engelsk var også av betydning for Laila. Hun kunne engelsk da hun kom til Norge, og jobbet frivillig som tolk på asylmottaket. Dermed kom Laila i kontakt med andre frivillige, blant annet en familie. Familien tok Laila inn og lot hun bo hos dem fordi det var uroligheter på asylmottaket. Denne familien skapte en trygghet for Laila, og hjalp med å bygge opp troen på seg selv og reflektere over livshendelser og samfunnet.

Som jeg sa så jobbet jeg som tolk, jeg hjalp personer med å oversette fra (språk) til engelsk. Og det var noen lokale nordmenn som kom hver dag til mottaket for å prøve å hjelpe personer. Så jeg oversatte mellom nordmenn og oss. Og, dette var slik jeg møtte dem. Og de kom bare for å ha kaffe med oss, snakke med oss. Så noen ganger hadde jeg muligheten til å snakke personlig om min reise, og hva som skjedde. Og ja, det er slik jeg møtte de. Også selvfølgelig etter jeg bodde med de, ble vi på en måte venner, liksom de ble min familie. (Laila)

Språkferdigheter var også viktig når det kom til å ta høyere utdanning i Norge, og utdypes under ressurser i det norske samfunnet angående språkkurs og høyere utdannelse.

5.2.1.3. Drevet av ambisjoner og behov

Temaet omhandler deltakernes motivasjon, ambisjoner og deres driv til å forsøke. Deltakernes ambisjoner og behov var med på å forme deres handlinger. Motivasjon og pågangsmot var ofte sterkt knyttet til hverandre. Jeg valgte å presentere de separat fordi de kom frem som ulike ressursert i intervjuene. Ressursene motivasjon, ambisjoner og behov kom ofte frem som deltakernes driv til å jobbe hardt. Deltakernes pågangsmot og evne til å jobbe hardt kom frem som deres egenskap til å gjøre en ekstra innsats og ikke gi opp, og vil bli videre presentert under pågangsmot (se kapittel 5.2.1.4.).

Deltakernes ambisjoner og behov var med på å forme deres innsats og driv til å jobbe hardt.

Eh, jeg var jo mest av de, av de motivert. Jeg ville lære for at jeg må få jobb. Jeg vet ikke hvorfor tenker jeg på det, men jeg ville bare gjøre det og komme i gang. For eksempel jeg husker at da jeg startet med språket da. Jeg vil ikke bare si så mye positivt om meg selv, men det var jo på en måte at jeg lærte det veldig raskt, eller det pensumet da. For at jeg studerte selv veldig mye hjemme for at jeg ville bare være ferdig så raskt som mulig, så jeg på en måte ble ferdig sånn fire måneder, mens andre tok sånn 2 år eller noe sånt. (Kassandra)

Deltakerne hadde flere ambisjoner og mål og ble til tider nødt til å prioritere blant de ulike målene. Som nevnt ble Eric nødt til å vurdere hvilke ambisjoner han verdsatt mest mellom å ta høyere utdanning eller å bli Norsk statsborger. For Laila utspilte det seg annerledes. Laila understrekte viktigheten av å studere og ta høyere utdanning, samtidig var hun opptatt av egen trivsel. Hun innså at gjennom hennes tidligere yrke ville det være utfordrende å bli en del av samfunnet, og tilpasset da sine handlinger for å skape tilhørighet.

Jeg tror at det å studere og universitet og det å være i samfunnet og prøve, også er veldig viktig. Og å vite hva jeg vil. Jeg ville fra begynnelsen fortsette som (tidligere yrke) eller (tidligere yrke), men jeg innså at det er ikke hvordan jeg kan bli en del av samfunnet, fordi det er viktig for meg å bli en del av samfunnet, å ha noe i samfunnet. Så ja, jeg tenker, jeg alltid åpen for muligheter. Det er det som fungerer etter en stund. (Laila)

Videre opplevde Cassandra, Laila og Thomas perioder med fravær av motivasjon, men de ga ikke opp og prøvde videre. Deres driv og stahet er tilknyttet det neste temaet som er deltakernes pågangsmot, og der vil jeg gå mer inn på deres pågangsmot for å fortsette å prøve.

Det blir jo på en måte litt sånn variasjon. Altså det er jo kanskje ikke sånn men jeg hadde jo noen deler ikke sånn beste sånn psykologisk situasjon da, så jeg var i en situasjon i det siste året da jeg ikke var motivert i det hele tatt å jobbe eller. Ville ikke jobbe eller noe sånt, men det var jo alltid at jeg søkte på jobb uansett. Om jeg følte at jeg kan det eller ikke. Så jeg vil ikke si. Altså jeg hadde litt tvil om meg selv om jeg kan det eller ikke. (Kassandra)

5.2.1.4. Pågangsmot og mestringsforventning

Pågangsmot handler om at deltakernes selvdisciplin til å arbeide hardt, dra nytte av muligheter og ikke gi opp. Alle deltakerne jobbet hardt og ga en ekstra innsats både for å komme seg ut i arbeidslivet, men også blant annet for å lære seg norsk, lære kulturen og skaffe venner. Deres mestringsforventning var også med på å påvirke deltakernes handlinger.

Deltakernes pågangsmot kom frem gjennom deres handlinger i historiene. Som nevnt var deltakernes pågangsmot ofte drevet av motivasjoner og ambisjoner. Det viser tilknytningen mellom ressurser, som i dette tilfellet er deltakeres motivasjon og evnen til å jobbe hardt. For eksempel Daniel som «*jobbet gjennomsnittlig mer enn 12–13 timer hver dag mellom studier og jobb*», og Thomas studerte effektivt for å ikke «*miste veldig mye tid*».

Også 7 år senere så stod jeg på (offentlig bygg) på scenen til en av de store auditoriene og forsvarte jeg min doktorgrad i (felt). I den perioden så hadde jeg kommet ut av asylmottaket, flyttet til (en annen by) og jobbet som (yrke) i et år, for deretter å flytte til (by). Min utdannelse ble ikke godkjent fra (land i Asia) så jeg bestemte meg for å ta en bachelorgrad på nytt igjen, og tok en mastergrad, men for at jeg ikke skulle miste veldig mye tid så tok jeg somregel 30/40 (utydelig) hvert semester. Det vil si at jeg måtte ta dobbelt så mange fag som en vanlig norsk student. (Thomas)

Fellesnevneren i alle intervjuene var at deltakerne stod på og jobbet ekstra. Dette kom ekstra tydelig frem i perioden etter oppholdet på asylmottaket, hvor deltakerne hadde mulighet til å slappe av, men istedenfor jobbet de hardt for å komme seg videre i livet.

Så i mars var jeg ferdig med Norsk. Så jeg var ferdig, også jeg hadde lyst til å forlate (by utenfor Vestlandet). Men jeg kunne være på et annet program, bare slappet av etter en vanskelig periode på asylmottak. Jeg kunne slappet av og bare tatt introduksjonsprogram i to år, men jeg var lei, jeg skal bare sånn være ferdig med det også studere kanskje noe, bruke min energi og kanskje min utdanningslyst på noe annet enn å lære språk. (Daniel)

Deltakerne opplevde at de måtte jobbe hardere enn nordmenn for å skape muligheter for seg selv. De opplevde at det var vanskeligere å skaffe seg jobb blant annet fordi de er innvandrere. Dette var en av grunnene til at flere av deltakerne gjorde en ekstra innsats.

Det som jeg prøver å, ja det er ikke tydelig i mitt hode. Men det jeg prøver å si er .. at kanskje at man skal jobbe litt hardere på en måte. For meg, jeg har jo flere sånn norske venner eller bekjente da som var fra skolen, de fleste eller hvert fall halvdel av dem som ikke fikk jobb enda, og de er jo selvfølgelig mye bedre enn meg på norsk og sånne ting, så det er jo noe positivt for dem og ikke for meg, og derfor så jeg synes det er litt ekstra for meg at jeg skal jobbe litt mer hardt for at jeg skal kunne få det til. Det er jo selvfølgelig ikke lett for noen, men for meg jeg vet at jeg snakker ikke bra norsk nok liksom og ikke heller skriftlig og noen sånt. Og det kunne jo være et problem noen steder å få jobb for eksempel. Så man må jo bare vise at man er motivert nok og har lyst til å gjøre det, og viser arbeid. (Kassandra)

Flere reflekterte hvordan deres innsats fremmet muligheter. Eric og Thomas reflekterte underveis i livet om hvordan de kunne skape muligheter og hvordan ta nytte av dem.

Jeg jobber veldig hardt og jeg forventer gode resultater. Kanskje noen ganger får du ikke de beste resultatene eller de resultatene du forventer. [...] du gjorde ikke den jobben på den måten den skulle jobbes noen ganger. Så, jeg peker på meg selv der. Hva gjorde jeg galt? Er det kanskje bedre å jobbe smartere enn hardere. (Eric)

Thomas rettet sin innsats på å forstå samfunnet, og tilegnet seg kunnskap om viktigheten av å bidra i samfunnet og ulike verdifulle ressurser som stammer fra å engasjere seg i samfunnet.

Jeg tror det er, det er litt slik som henger veldig sammen med samfunnsforståelse. Hvis du forstår samfunnet tidlig, så ser du at Norge er todelt. Du har det formelle Norge og du har det uformelle Norge. Det uformelle Norge er den delen av isfjellet som er rett under vann. Det er frivillighetsorganisasjoner, det er alt mulig engasjement som nordmenn gjør etter jobb gratis. Være fotball trener, være på korps, være frivillig i Rødekrus, ett eller annet sted. Det formelle er utdanningsløpet. Hva du skal studere, hva har du, hva har du studert, hvilken ekspertise du har. Det er viktig. Men de fleste som kommer hit, de ser den delen av isfjellet veldig lett. Å ja da skal jeg studere, da skal jeg lære meg språk og studere. Også er de ferdige med studiene også har de ingen ben, andre bein å stå på. De kjenner jo velig lite hvordan det norske samfunnet henger sammen. De har omtrent ingen nettverk utenfor akademia eller utenfor studiene som de kan aktiveres, som de kan brukes. Som de kan få tips og hjelp ifra. Det er det som vi feiler mest på. Vi har ikke noe nettverk. (Thomas).

Gjennom intervjuene kom det frem at alle deltakerne hadde troen på seg selv, som gjorde at de forsøkte seg på muligheter. For eksempel hadde Daniel troen på at han kom til å lære norsk og ville være i stand til å bestå de ulike eksamenene raskere enn det opprinnelige språkkursforløpet. Dette gjorde at Daniel ba læreren om å sette han opp til tidligere eksamener. På den måten oppfylte han norskkravet for å studere hurtigere enn planlagt.

At de jeg var på norskkurs to måneder A1 nivå, også læreren snakket med meg og sa «(Daniel) du er veldig flik, er det noe du vil jeg kan gjøre?». Jeg sa til henne at «det eneste du kan gjøre, kanskje det kan hjelpe med, er å sende meg til B1 nivå». Så det er norskkurs, det er A1, A2, B1 og B2. [...] Så etter jeg er ferdig med A1 etter en måned, jeg sa til henne «kan du bare si til dem at han skal være B1». Men hun sa til meg «nei (Daniel) det er vanskelig», så jeg sa til hun «nei jeg vil bare ha B1, jeg klarer det». Så i løpet av sommeren studerte jeg. Som satt meg og studerte norsk norsk norsk. Også kom jeg i september plutselig med folk som var B1 nivå. Første og andre uke var det vanskelig. Også klarte jeg meg i B1 [...] Så jeg tok B1 eksamen, jeg klarte det [...] Så etter vi var ferdig med eksamen i B1 med en gang. Så sa jeg til min lærer, jeg sa til henne «jeg vil ta B2 test i mars». Også sa hun til meg «nei (Daniel), det er crazy, du

trenger ikke å gjøre det». Jeg sa «nei, jeg vil ta det, men kan du bare hjelpe meg?» og hun hjalp meg. Som for eksempel utenfor skolen. Jeg sendte tekster som jeg skrev i helgene, også hun rettet dem utenfor hennes jobb. Så det var veldig snilt av henne. Så i mars var jeg ferdig med Norsk. (Daniel).

Gjennom deltakernes historier kom det frem at de alle møtte motgang og hindre, men det som gjorde at de oppnådde suksess var at de ikke ga opp og prøvde videre. Ved å ikke gi opp oppnådde deltakerne suksess. For eksempel fikk Eric ønsket språkkurs han kjempet for, og Laila fikk den typen jobb hun hadde søkt på tidligere.

Og når, når for eksempel (jobb) annonserte stillingen, også en (venninne) så den og sendte den til meg, og sa «prøv igjen». Fordi jeg søkte på den samme stillingen i (organisasjon) og jeg kom gjennom til to intervjuer og jeg fikk ikke jobben, så jeg følte ikke at jeg hadde muligheten med (annen organisasjon). (Laila)

5.2.1.5. Ta initiativ

Deltakerne ytret at hvordan de tok initiativ og kontroll var med på å forme deres utvikling både innen arbeidslivet, men også sitt sosiale liv.

Gjennom intervjuet til Daniel og Eric kom det frem at det å ta initiativ var med på å forme deres arbeidsliv. For eksempel hadde Daniel og partneren sendt flere søknader for å få økonomisk støtte, men fikk stadig avslag. Til slutt tok Daniel kontakt for å få tydeligere instruksjoner på hva som måtte til for å få godkjenning, og fikk tilbakemelding med informasjonen. De gjorde de noen justeringer på søknaden og fikk økonomisk støtte, som hjalp med å kunne betale for arbeidskraften til prosjektet deres. Eric er også en person som tar kontakt, som var med på å gi han de mulighetene han hadde rett på. Da han opplevde urettferdig behandling av hans jobbsøknad, tok han kontakt og informerte om hvorfor det var urettferdig. Det ble utført en ny vurdering og han kom videre i prosessen, og endte opp med å få jobben.

Etter at du sender inn søknadene dine skal noe komite vurdere søknaden. Alle søkere sin søknader. Der det står litt utfordring for meg, fordi jeg mente at sakkyndig sin vurdering ikke var, upartisk. [...] Ja. Nei, ja det var partisk på en måte. Ikke sant? Jeg mente at det var diskriminering der. [...] Så jeg skrev merknadene mine. Med objektive

fakta, på den grunn, på den grunn, på den grunn, ble min vurdering nedvurdert. Med min søknad ble nedvurdert og andres søkere søknader ble over vurdert på en måte, selv om de ikke egentlig fullfører kriteriene som ble nevnt i utlysningstjenesten. Takket være (bedriften), (yrke)leder, de gikk gjennom mine merknader, tok dem veldig på alvor. Ser det på nytt også kalte meg inn til intervju. Så der, snakket jeg mye om min erfaring, min motivasjon og slike ting. Så om kort tid ble jeg fortalt at jeg ble tildelt. Eller jeg fikk plassen. (Eric)

Flere av deltakerne snakket om viktigheten om å be om hjelp. Dette innebar at personer bruker selvinnsikt ved å vurdere situasjonen etter hva en kunne klare på egenhånd og hva deltakeren kunne oppnå med hjelp fra andre.

Nei, det er jo generelt man må bare prøve å gjøre det beste som man kan, prøve, altså jeg kjenner flere som ikke prøvde å søke eller godkjenne deres utdanning heller. Og det er jo bare slikt hvis du ikke gjør det med en gang, det tar jo noe tid, altså noen måneder det kan ta noen år og noe slik. [...] Jeg husker det var jo flere som ventet på at veileder skal spørre om at du har lyst til at veileder skal sende for godkjenning eller noe [...]. De ventet at andre skal fortelle dem hva de skal gjøre, i stedet for at de gjør det selv eller starter, [...] jeg vet ikke om det er veiledere eller andres ansvar å gjøre det eller ikke, men de har jo mange andre ting å jobbe med, så de er ikke så opptatt med at du skal gjøre det her. [...]. Men det er jo ditt liv og det er tid som brukes. Så må kanskje være opptatt av det selv. Og prøve med det også og uten å vente. (Kassandra)

Videre kom det frem at alle deltakerne var engasjerte og deltok i ulike aktiviteter i samfunnet. Dette utdypes under presentasjonen av ressurser i samfunnet, ettersom de deltok i muligheter i samfunnet. Det er viktig å understreke at deltakerne var aktive som skape videre muligheter.

5.2.2. Resurser i det norske samfunnet

Det andre organiserte temaet som kom frem gjennom dataen var ressurser i det norske samfunnet. Dette innebar tilgang til ulike ressurser og muligheter som fremmet deltakernes videre sjanser innen det norske arbeidslivet.

5.2.2.1. Språkkurs

Gjennom intervjuene kom det frem at alle deltakerne deltok på språkkurset gjennom introduksjonsprogrammet, med unntak av Thomas som kom til Norge før denne ordningen. Deltakerne ytret at de lærte norsk gjennom egen innsats og deltakelse på språkkurset.

Jeg startet å lære, for det selv om jeg var sånn fire fem måneder i norskkurset, det var jo ikke nok at man skal jo bruke det. Ehm men jeg var jo, jeg ville jo bruke norsk og sånt så jeg hadde intervju på norsk, men jeg brukte masse engelsk ord imellom og noe sånt, [...] men det var jo på en måte man startet forberede seg litt da. (Kassandra)

Videre kom det som nevnt frem at deltakelse og oppnåelse av språkeksamen gjorde det mulig å ta høyere utdanning. Gjennom intervjuet med Eric kom det frem at hans språktilbud ikke var tilstrekkelig. Erics tilbud la ikke til rette for at kursdeltakerne kunne ta høyere utdanning, men «*de sier at nei du kan bare renhold. Egentlig. Den språk vi gir er nok for å bli renhold*». Eric og hans veileder diskuterte med voksenopplæringen i to måneder og fikk til slutt et tilbud som var for personer med høyere utdanning.

Måtte flytte fra sted til sted for å lære meg norsk. Fordi der jeg var på voksenopplæringscenteret for å lære meg språket ble jeg satt i en klasse med mange deltakere som ikke hadde fullført videregående skole i hjemlandet sitt. Så jeg mente at dette var ikke så bra for meg. Fordi det er det et mål for å gå videre på universitetet, vær så snill hjelpe meg med å få kritisk språkoppplæring som kan forberede meg til akademia. (Eric)

5.2.2.2. Høyere utdanning og folkehøyskole

Deltakerne ytret også at de tok høyere utdanning i Norge, og flere fikk jobb relatert til deres høyere utdanning.

Da doktorgraden var over så gikk jeg over til en post doc, og etter postdoc perioden bestemte jeg meg for å ikke følge forskerkarrieren, [...] også jobbet jeg 5 år først i (bedrift) også etterpå i (annen bedrift) der jeg var (informasjon om 2 ulike lederstillinger og 3 ulike manager stillinger). (Thomas)

Deltakelse på høyere utdanning eller folkehøyskole tilførte også økonomisk støtte.

Men for eksempel når folk går fra introduksjonsprogram til å studere noe som en får lånekasse, det er mindre enn folk får for introduksjonsprogram. Så noen klager om det. Men da jeg fikk lånekasse jeg tenkte «herregud, i (land i Asia) jeg betalte alt for universitet, altså jeg må skaffe alt selv, men nå får jeg noe som heter lånekasse». Så var veldig glad for slikt. (Daniel)

5.2.2.3. Nettverk former veien videre

Gjennom intervjuene kom det tydelig frem at nettverk spilte en vesentlig rolle for å komme ut i arbeid. Dette gjaldt både nettverk i sterke og svake bånd (Coleman, 1988). Svake bånd var kolleger, veiledere, lærere og bekjente, som ofte hadde en mer formell tilknytning. Sterke bånd var blant annet være venner, kjæreste og familie.

Flere av deltakerne brukte sitt formelle nettverk for å komme seg ut i arbeid. Eric brukte sin norsklærer og masterveileder som referanse da han søkte på jobb. Referansene hadde snakket godt om han som kan være en av grunnene til Erics ansettelse. Cassandra fikk også jobb gjennom hennes formelle nettverk. Hennes veileder undersøkte om det var ledige stillinger blant hans nettverk innenfor hennes profesjon. Dette gjorde at hun fikk jobbtilbud innen et anerkjent firma som assistent. Hun hadde ikke fullført masteren innen den tid, som gjorde at hun ikke kunne jobbe som yrket, men som assistent.

Neste jobb som jeg fikk det var også gjennom nettverk, men den andre var gjennom min veileder. Fordi da han visste at jeg fikk meg jobb, så han var jo sånn [...] så han bare snakket foran hans kollegaer, og en av dem hadde kone som var (yrke) og som trengte noen, også. Så egentlig jeg har ikke snakket med dem, men de ringte meg og de spurte om jeg hadde lyst til å jobbe hos dem når jeg blir ferdig med, for at det var jo sånn etter ti dager jeg sa ja den første jobb, så jeg fikk tilbud til å jobbe. Men jeg var allerede i annen jobb. Så bare sa jeg når jeg er ferdig så jeg kommer og jobber der. Så jeg fikk rett etter det, og der jobbet jeg i tre år. (Kassandra).

Daniel og Eric brukte sitt formelle nettverk til å lære språket raskere. Daniels språklærer så at han mestret kurset. Etter en forespørsel fra Daniel sendte hun han videre til ulike eksamener innen språkkurset for å komme til de neste nivåene. I tillegg hjalp hun med retting utenfor hennes arbeidstid. Dette gjorde Daniel i stand til å fullføre språkkurset på kortere tid enn

planlagt. Eric hadde en frivillig veileder som var til stor hjelp. Hun hjalp Eric ved å lære han norsk og gi han lekser. I tillegg skaffet hun han gode norsklærebøker og introduserte han for den norske kulturen.

Ja selvfølgelig fordi ikke bare bøker, så hun gir for eksempel hun pleide å gi meg lekser som lærer, og det å gjøre det over uken. Og neste uken måtte hun rette opp som lærer. Hvis jeg ikke gjorde riktig, eller riktig eller ikke spille noen ting. Men hvis jeg ikke gjør det får jeg juling. [...] Jeg bare koddet. Men på en måte. Hun oppfordret meg å gjøre det. [...]. Jeg husker. Jeg tok det på alvor så hun tok det på alvor. (Eric).

Hvordan deltakerne skapte nettverk varierte, men en fellesnevner blant Daniel, Laila og Thomas var at de ble kjent med personer gjennom andre venner eller bekjente. Daniel og Laila hadde én bekjent i kommunen de flyttet til for å studere og gå på folkehøyskole. Dette bekjentskapet førte til kjennskap med en rekke nye folk i kommunen, som videre hadde stor betydning for deres sosiale nettverk, noe som skapte ulike muligheter.

Ja nei det var ikke noe annonser, det var jo litt tilfeldig at jeg ble kjent med han (mannlig romkamerat) i oktober gjennom en venninne, så da jeg kom til (by på Vestlandet) kjente jeg bare en person som er en venninne, eller ikke venninne men kjæreste nå, hun var venninne på den tid. Også hun introduserte meg til han. Hun er veldig aktiv min kjæreste, hun er leder for (frivillig organisasjon) og jobber som (yrke). Og sa til meg at «(navn) det er en veldig interessant fyr som hun ble kjent med, han er fra (land i Asia) og har etablert en organisasjon». Så jeg ble kjent med den personen. Også hun inviterte meg til en fest, en sånn innflytningsfest for kollektiv, også jeg ble kjent med den andre som jeg bodde sammen med. Jeg bodde på den tid på (studentbolig), og vi bare avtalte at kanskje vi kunne flytte sammen til en leilighet og bo sammen, og det har vi gjort fra (dato). Det hjalp meg veldig mye fordi vi bodde i et kollektiv veldig sentralt i byen [...]. Vi bodde der, veldig sentralt. Så alle bare kom til oss hele tida. Det var veldig hyggelig. Men det hjalp veldig mye, og ble veldig kjent med mange mennesker i (by på Vestlandet). Spesielt siden (utdyper ulike nettvert til de to romkameratene). (Daniel)

Thomas, Laila og Kassandra ble kjent med og knyttet bånd med noen familier i Norge. Som nevnt flyttet Laila inn til en norsk familie som hun møtte gjennom å jobbe frivillig som tolk på asylmottaket. Denne familien ga henne trygghet og mulighet til å reflektere over hendelser, og sammen delte de informasjon om den norske kulturen og kulturen fra opphavslandet i Asia. Thomas ble kjent med en ressurssterk familie som inkluderte han i alt, og på den måten ble kjent med deres nettverk. Familien og deres nettverk hjalp Thomas i en periode hvor han hadde vansker med den nye kulturen og opplevelse av ensomhet. De hjalp blant annet med å fylle ut søknader, de inviterte han til middag hver dag og inkluderte han i et fellesskap.

Så, også bare ble jeg invitert til alt. [...] De fant ut at jeg var glad i sjakk, jeg spilte veldig mye sjakk. Også de hadde en sønn som hadde lyst på å lære seg sjakk. Så bruke veldig mye tid på å lære han sjakk, og i prosessen ble jeg kjent med den familien, deres venner og deres venner og venner. Så endte det jo opp med at derifra til at jeg ikke hadde mulighet til å lage middag hjemme. [...] Jeg ble invitert hver kveld til en familie oppe på (tettsted). Også når jeg flyttet til (by), det var en annen familie som fylte skjemaet for meg. Jeg ville flytte til (annen by), så sa de «hvis du flytter til (annen by) blir du en (kallenavn), det er liksom alle utlendinger nå, flytt til (by). Min datter [nabovenn] skal også flytte til (by)». Også (nabovenn) ble jeg veldig god venn med. Og (nabovenn) hadde en bestevenninne som hetter (jente 1). Og (jente 1) ble min bestevenn. (Jente 1) var kjærest med (Gutt). [...] Både meg, (de nevnte personene) flyttet samme semester til (by). (Kone) som var[ble] min kone, gikk i samme klasse som (jente 1). (Jente 1) spleiset oss sammen. (Thomas)

Eksempelet til Thomas viser også hvordan nettverk fører til nye bekjentskap, fra en familie, til ny familie og til slutt til fremtidig kone.

Gjennom «noe» i kommunen ble Kassandra kjent med et norsk pensjonistpar som ønsket å møte noen fra andre kulturer. Gjennom dette pensjonistparet fikk hun sin første jobb som assistent relatert til hennes utdanning i et stort og anerkjent firma.

Så vi bare pleide å møtes sånt to ganger i måneden eller noe slikt, så vi bare går og spiser hos dem [pensjonist par], og motsatt og sånt. Og de visste at jeg søker etter jobb. Så egentlig første jobb som jeg fikk det var gjennom dem. (Kassandra).

Venner og kjærester var også en kilde til ny kunnskap for deltakerne. Gjennom venner fikk Laila kunnskap om folkehøyskole, ulike søknader for økonomisk støtte og en frivillig organisasjon som hun ble en del av. Daniel sitt nettverk informerte om ulike søknader for å få innvilget støtte til prosjektet og hjalp med å navigere han i samfunnet.

Så det er jo egentlig om at jeg har vært med veldig forskjellige som har vært for eksempel på en førskole for entreprenørskap som er drevet av (navn) som er min kamerat og som jeg bodde sammen med i kollektiv, og de sa til meg «kanskje at du må skrive søknad, og det er for eksempel å søke ditt og datt». Også det er jo egentlig mitt nettverk som anbefalte meg om å gjøre ting. For å si det slik de hjalp meg med å navigere samfunnet. Det tar veldig lang tid når du kommer til et nytt sted og du plutselig «hva skal jeg gjøre?». (Daniel).

5.2.2.4. Tilbud i samfunnet

Deltakerne var involvert i aktivitetstilbud i samfunnet. Dette var alt fra frivillig arbeid, styreleder for fritidsaktivitet, fast møte med pensjonistpar, delta i prosjekt og møte med frivillig veileder. Gjennom involvering i disse aktivitetstilbudene i samfunnet tilegnet deltakerne seg ulike ressurser, som blant annet nettverk og kunnskap.

Gjennom involvering i frivillig arbeid, prosjekt og styre i fritidsaktivitet utvidet deltakerne sitt nettverk. Daniel deltok i et prosjekt hvor han fikk bekjentskap til mentorer og andre deltakere som hjalp han med å skaffe ansettelse. Laila ble kjent med familien hun endte opp med å bo hos gjennom hennes frivillige arbeid. Thomas var i styret til en fritidsaktivitet hvor han skaffet bekjentskap til ulike anerkjente personer i samfunnet, som styrket hans CV.

Gjennom å være på det (organisert fritidsaktivitet) til ungene mine så har jeg sittet i styremøter med direktør til (organisasjon,) instituttleder til (høyskole/universitet), sjefen for det tekniske greier i (kringkastingsselskap). Du får jo, HR lederen i (bedrift). Du får jo, og vi har jo jobbet i ulike dugnader og satt opp stoler og (utstyr) i flere timer og jobbet på loppemarked og slikt. Du blir jo venn med de. Og de kommer til å stille opp for deg. Når jeg spurte (navn) «har du lyst til å være referansen min i en jobb søknad» sier han «måtte du spør? Trenger du og spør?». [...] Han er direktør for en av de store (selskap) i (by) den dag i dag. Kjempeviktig. Også så gjorde jeg det. La til hans telefonnummer. Selvefølgelig det styrker min CV. (Thomas).

Nettverket fra denne fritidsaktiviteten var også med på å gi Thomas innsikt i ulike bransjer. På den måten kunne han orientere sin karrierkurs etter behov i de ulike bransjene.

[...] hvis du bygger nettverket ditt, så kommer de til å korrigere kursen din underveis også. Sant. Fordi det blir jo veldig mange samtaler. Det blir veldig mange uformelle veiledningstimer. Du får jo innsikt i ulike bransjer og ulike sektorer. Det er jo kjempeviktig. (Thomas)

Flere av deltakerne tilegnet seg kunnskap gjennom involvering i samfunnet. Daniel fikk kunnskap og erfaring med å utfylle og søke på ulike støtteordninger gjennom frivillig arbeid, som han brukte for å skaffe økonomisk støtte til produktet. Gjennom møter med den frivillige veilederen fikk Eric kunnskap om den norske kulturen. Laila tilegnet kunnskap om hvordan samfunnet fungerer i tillegg til kunnskap om hva hun ønsket å jobbe med.

Jeg tenker at frivillig arbeid virkelig hjalp meg med å forstå først og fremst hvordan organisasjonene jobber. Hvordan alt i systemet her og nordmenn og Norge fungerer. Ehm, og det hjalp meg også til å forstå at dette er hva jeg vil gjøre for nå. Dette er hva jeg føler jeg trenger å gjøre, eller vil gjøre. (Laila)

5.2.3. utfordringer i det norske samfunnet

I tillegg til ressurser som fremmet sysselsetting kom det også frem felles utfordringer og hindre deltakerne møtte på i prosessen. Dette innebar blant annet et rigid system som jobbet mot dem, opplevelsen av meningsløshet ved asylmottaket og diskriminering i det norske samfunnet.

5.2.3.1. Et rigid system

Flere av deltakerne hadde vansker med systemet når det kom til å tilpasse seg og integrere seg i samfunnet. Som under koronapandemien var det fortsatt like forutsetninger for tidligere flyktninger å skaffe seg jobb som før pandemien inntraff, mens til andre borgere det ble tilbudt ulike tilbud (Laila). Eric og Laila opplevde at systemet jobbet mot dem med å være rigid og ikke tilpasse tilbud etter deltakerne. I Lailas tilfelle flyttet hun vekk fra kommunen hun var bosatt i og fikk støtte. Hun flyttet for å dra på folkehøyskole og komme nærmere et nettverk hun hadde i annen kommune. Da folkehøyskolen ble stengt måtte Laila flytte tilbake

til den opprinnelige kommunen hvis hun ønsket økonomisk støtte. Det ville si at hun måtte flytte fra sine venner og vekk fra det nettverket hun hadde bygget, som hun ikke gjorde.

For meg gir det ikke mening. Du vil at jeg skal lykkes, og du vil at jeg skal være selvstendig. Og når jeg prøvde og reiste til (by) du vil at jeg skal dra tilbake til (kommune) for å kunne få støtte. Dette er liksom bare, hva skjer her? [...] når min saksbehandler snakket med meg, jeg bare «hører du hva du sier? Jeg har gått videre. Jeg er selvstendig. Jeg har lånekasse. Jeg bor på folkehøyskolen, jeg er integrert og du vil at jeg skal dra tilbake, ikke bare til null, men minus. Jeg kjenner ingen i (kommune). Jeg vil ikke bo i (kommune). Jeg har ingen nettverk der. Og jeg er her. Jeg gjør det bra. Jeg har allerede ankommet her og du vil at jeg skal dra tilbake. (Laila)

5.2.3.2. Bortkastet tid på asylmottak

Alle deltakerne ytret frustrasjon over oppholdet på asylmottaket. Denne frustrasjonen var formet av meningsløshet, langt opphold og manglende mulighet for å kunne være produktiv. Som Laila sa «Å være på mottaket i et og et halvt år uten å vite noe, bare vente er, er ødeleggende. Det ødelegger deg». Det kom også frem at Eric måtte bo på mottaket til tross for å ha oppholdstillatelse.

Isteden for å bare la meg vente der i 15 måneder med oppholdstillatelse på asylmottak kunne jeg IMIDI [imdi] integreres og mangfolds direktoratet hjelpe meg å gå tidlig som mulig slik at jeg kunne fortsette utdanningen min. Sant. Men de gjorde motsatt. De måtte, på en måte, tvunget[tvang] meg må jeg si, å være der. I 15 måneder med gyldig oppholdstillatelse. 15 måneder betyr 3 semester solid. (Eric)

Gjennom intervjuene kom det frem at oppholdet på asylmottaket opplevdes meningsløst hvor det var bortkastet tid. Det ble blant annet ytret at oppholdet på asylmottaket var den verste tiden i livet. I tillegg kom det videre frem at deltakerne forsøkte å delta i meningsfulle oppgaver, men grunnet begrenset muligheter og manglende oppholdstillatelse var det vanskelig.

Før jeg begynte på introduksjonsprogram, mens jeg var på asylmottak, jeg prøvde å gå på skole to ganger, men de sa til meg at du kan ikke være her fordi jeg søkte asyl, men fikk avslag to ganger. [...] Altså Listhaug (daværende innvandrings- og

integreringsminister) ville ikke at vi fikk oppholdstillatelse, så jeg fikk avslag på grunn av det. Kunne ikke gå på skole for 2t hver uke. Så på grunn av dette avslaget, og at jeg ikke visste om jeg skulle være i Norge, studerte jeg ikke noe norsk. Men da jeg kom til introduksjonsprogram. Jeg begynte veldig sånn begynner. Og jeg fikk den energien etter jeg fikk oppholdstillatelse. (Daniel)

5.2.3.3. Diskriminasjon i det norske samfunnet

Deltakerne ytret også opplevelse av diskriminasjon i det norske samfunnet. Dette innebar både for å komme ut i arbeid, i tillegg til hverdagslivet generelt. Introduksjonsprogrammet samlet tidligere flyktninger basert på deres status som flyktning, og ikke etter deres ulikheter ifølge Laila. Det kom også frem motgang fra ulike tjenesteytere, som ved Eric som møtte motgang i ønsket om bedre språkkurs grunnet det var tilstrekkelig for å kunne bli vaskehjelp. Dette håndterte han ved å kontakte sin veileder hvor de sammen diskuterte og argumenterte med voksenopplæringen, og til slutt fikk innvilget støtte for språkkurs ved et universitet.

Det kom også frem at deltakerne hadde vansker med å få jobb. De sendte ut flere søknader, men fikk ofte ikke noe svar.

Da jeg kom til (by på Vestlandet) jeg søkte mange plasser, for eksempel Rema 1000, vaske jobb. Noen av de vaskejobbene, de fleste har ikke svart, men noen som har sendt til meg sa «(Daniel) du er under qualified for å jobbe med vasking» og jeg var sånn «hvordan vet du at jeg er underkvalifisert». Og alle av mine venner har samme opplevelser. De har søkt sånn 100-120, og det er veldig vanskelig. Det som gjør det lettere for meg å få jobb det er skikkelig, det nettverket som jeg har. Ellers blir det veldig vanskelig. (Daniel)

Videre opplevde flere av deltakerne sysselsetting av andre personer og opplevde at de var mer kvalifisert for jobben. Som ved denne opplevelsen til Cassandra «det er jo fra min personlig, så det kan hende det er helt feil. Men for eksempel jeg vet at jeg har søkt noen steder som jeg og noen mener at jeg har mye bedre søknad enn noen som er nordmenn, og da fikk de innkalt og ikke jeg». Slike opplevelser kom frem på tvers av deltakernes ytringer. Som nevnt fremmet Cassandra muligheten for sysselsetting ved at hun brukte sin bachelorgrad og nettverk til å tilegne seg arbeidserfaring som assistent med anerkjente referanser. Jeg har også presentert

tidligere at Eric håndterte diskriminasjon under sysselsetting ved å sende inn en formell klage på avgjørelsen angående en stilling, som førte revurdering og sysselsetting.

I dette kapitlet har jeg presentert studiens hovedfunn. I det følgende kapitlet vil jeg diskutere utvalgte funn opp mot studiens teoretiske rammeverk, tidligere forskning og helsefremmende arbeid.

6. Diskusjon

I denne studien ønsket jeg å undersøke hvordan personer som kom til Norge som flyktning har anvendt sine ressurser for å oppnå suksess innen arbeidslivet. Drøftingen av studiens funn vil ta utgangspunkt i dette forskningsspørsmålet. Som vist har jeg utført en grundig litteraturgjennomgang og har presentert relevant forskning på feltet (se kapittel 4). I tillegg har jeg informert om relevante teorier om salutogenese og akkulturasjon (se kapittel 2). Disse teoriene og de tidligere forskningsartiklene (se kapittel 3.) vil brukes for å diskutere studiens funn. Jeg vil også diskutere mine funn opp mot helsefremmende arbeid. Kapittelet vil starte med at jeg presenterer de mest sentrale funnene. Jeg vil strukturere kapittelet med inspirasjon fra det tematiske nettverket, med unntak av temaet «Utfordringer i det norske samfunnet», som vil bli flettet inn i de andre temaene. Jeg vil også knytte studiens funn, teorien og tidligere forskning opp mot videre helsefremmende arbeid.

6.1. Studiens sentrale funn

Funnene viser at deltakerne aktivt brukte personlige egenskaper og ressurser i det norske samfunnet for å utvikle sin karriere i Norge. Hvordan deltakerne og samfunnet tilpasset seg hverandre var avgjørende for tilgang til videre ressurser. Det kom frem at nettverk spilte en sentral rolle for tilgang til og utvikling av ressurser, som kunnskap, orientering i samfunnet og nye bekjentskaper. Samtidig var det viktig at nettverket var villig til å hjelpe. For å utvikle nettverk spilte språket en rolle for å kunne kommunisere på et dypere nivå. Språket var også avgjørende for å kunne ta høyere utdanning. Videre kom det frem at deltakernes aktive deltakelse i samfunnet dannet sosiale nettverk, noe som spilte en rolle relatert til deltakernes tilgang til arbeidsmarkedet og deres trivsel i Norge. I tillegg kom det frem at deltakernes pågangsmot fremmet utvikling av viktige ressurser, som blant annet hjalp dem med å håndtere møter bestående av diskriminering. Funnene viser hvordan ressursene påvirker hverandre, og sammen var de med på å forme deltakernes suksessfulle karriere.

6.2. Personlige egenskaper som ressurser

Et overordnet tema viste seg å være egne personlige ressurser som bidro til å fremme sysselsetting. Deltakernes individuelle personlige egenskaper var med på å utvikle og skape tilgang til andre ressurser.

6.2.1. Akkulturasjon og tilpasningsevne

Integrering som akkulturasjonsstrategi til den dominerende og ikke dominerende gruppa kan påvirke relasjonen mellom gruppene og deltakelse i samfunnet. Gjennom intervjuene i min studie kom det frem at deltakerne hadde en integrerende akkulturasjonsstrategi, og møtte integrerende akkulturasjonsforventning fra deler av befolkningen. Integrering innebærer aksept om å leve med kulturelle ulikheter innen de sosiale rammene for begge gruppene. Dette stiller krav til at tidligere flyktninger tilpasser seg grunnleggende verdier til det norske samfunnet, og at det norske samfunnet legger til rette nasjonale føringer (Berry, 2003, s. 24; Berry & Sam, 2016, s. 23). Integrasjon som akkulturasjonsstrategi til gruppene skapte mulighet for at deltakerne kunne dele sin kultur, samtidig tilegne kunnskap om andres kultur. Dette førte til at deltakerne knyttet sterke sosiale bånd på tvers av gruppene, skapte tilhørighet og opplevelse av nytteverdi. Dette samsvarer med akkulturasjonsteoriene til Berry (2003, s. 24) og Bourhis et al. (1997), som hevder at integrasjon som akkulturasjonsstrategier blant begge gruppene kan skape positive relasjoner mellom gruppene. Det kan føre til positive sosiologiske og psykologiske innvirkninger, som åpen kommunikasjon mellom gruppene, gode holdninger mot hverandre, lavt akkulturasjonsstress og fravær av diskriminasjon.

Uenigheter av valgte akkulturasjonsstrategier mellom den dominerende gruppa og den ikke dominerende gruppa kan redusere tidligere flyktningers muligheter i samfunnet. Dette støttes av funn fra min studie hvor det kom frem at deltakerne møtte assimilasjon som akkulturasjonsforventning. Assimilasjon innebærer at personen går fra sin opprinnelseskultur og tilegner seg den dominerende kulturen (Bourhis et al., 1997). Ifølge IAM til Bourhis et al. (1997) kan uenighetene føre til en problematisk relasjon mellom gruppene. Problematisk relasjoner kan innebære dårlig kommunikasjon mellom gruppene, som dannelse av negative stereotypier, diskriminerende atferd og øke akkulturasjonsstress. Akkulturasjonsstress kan blant annet innebære usikkerhet, angst og depresjon (Berry & Sam, 2016, s. 15). Dette samsvarer med funnene i denne studie, hvor deltakerne møtte instruksjonen om at de «måtte integrere seg» fra medlemmer av samfunnet. Dette var med på å skape akkulturasjonsstress hvor deltakerne var usikre angående ressursene fra opphavskulturen. Flere av deltakerne opplevde at store deler av deres opprinnelseskultur og de norske verdier var like, som gjorde det lettere å bevare viktige verdier. Videre tilpasset de deler av sin opprinnelseskultur som ikke passet inn i den norske kulturen og samfunnet. Til tross for denne tilpasninger møtte de motgang fra samfunnet, som gjorde det vanskelig å anvende ressurser fra deres opprinnelseskultur, som å trekke paralleller og kunnskap fra tidligere erfaringer i

opphavslandet. Med grunnlag i dette kan det indikere at uenigheter relatert til akkulturasjon kan begrense tidligere flyktningers ressurser og muligheter i samfunnet.

Hvordan tidligere flyktninger håndterer tidligere erfaringer kan påvirke deres videre håndtering av fremtidige erfaringer. Gjennom intervjuene i denne studie kom det frem at deltakerne tok lærdom fra tidligere vonde erfaringer. Noen fortalte at de har bodd i andre land enn deres opphavsland. Denne opplevelsen gjorde at de ble forberedt på at andre land ikke nødvendigvis ville oppleves som et paradiset uten problemer. Deltakerne ytret at de dermed hadde de mer realistiske forventninger til livet i Norge. Dette kan sees i lys av Antonovskys salutogene helsemodell med at deltakeren skapte ressurser av tidligere erfaringer (Vinje et al., 2017, s. 35). Livserfaringene innebar en opplevelse av forståelighet, belastningsbalanse og en opplevelse av å kunne påvirke utfallet (Vinje et al., 2017, s. 35). Tidligere flyktninger kan ta lærdom av tidligere erfaringer og anvende det som en ressurs i møte med fremtidige utfordringer. Dermed kan det tenkes at deltakerne utviklet tilgjengelige ressurser til å håndtere utfordringen på en helsefremmende måte senere i livet. Det kan også tenkes at deltakerne hadde en høy opplevelse av sammenheng ved å bruke ressursene på en helsefremmende måte i møte med Norge, som kan være en stressende situasjon.

Tidligere flyktningers tilpasningsevne i form av deres innstilling i møte med utfordringer kan påvirke utfallet. Tidligere forskning viser at innstillingen var avgjørende for valg av strategi relatert til å gjennomføre utdanning på nytt i vertslandet (Piętko-Nykaza, 2015). Det kom frem at deltakerne med tilnærming som innebar aksept over manglende annerkjennelse av tidligere utdanning, utviklet en forståelse over behovet for utdanning etter vertslandets krav. De var villig til å utføre samme utdanning som de hadde fra hjemlandet, noe som resulterte at de med aksept ble i større grad sysselsatt innen deres tidligere yrke i vertslandet. I egen studie kan det tolkes at deltakerne hadde en innstilling som bestod av aksept og pågangsmot. Aksept i form av at de var villige til og tok høyere utdanning i Norge. Deltakernes innstilling kan også tolkes som aksept i form av at de har opplevd og møtt traumatiske og urettferdige hendelser. Flere ytret at de kunne ha vært foruten disse opplevelsene, samtidig uttrykket flere at erfaringene var med på å forme dem. Gjennom deres historier kom det frem at de hadde akseptert at de har opplevd disse traumatiske hendelsene, og at de nå velger å jobbe mot en positiv fremtid. De opplevde ikke noe verdi ved å dvele videre med disse opplevelsene. Denne innstillingen kan være en av forklarende ressursene til hvordan suksessfulle tidligere flyktninger effektivt bygget sin videre karriere i Norge. Deres innstilling til å ikke sitte og

dvele med det vonde de hadde opplevd, med isteden gå videre i livet, kan indikere at deltakerne hadde en sterk opplevelse av sammenheng. Deltakerne var drevet av deres mål og mening i livet, som er en livsinnstilling tett knyttet til opplevelse av sammenheng (Eriksson, 2017, s. 95; Linström & Eriksson, 2015, s. 28). Dette kan brukes til å forklare hvordan deltakerne, til tross for disse vonde opplevelsene, fortsatt jobbet mot sine mål.

6.2.2. Språkferdigheter som en inngang til samfunnet

Gode språkferdigheter kan påvirke tidligere flyktningers tilgang til samfunnet ved å fremme muligheten for å danne sosiale nettverk. I den tyske studien til Hahn et al. (2019) kom det frem at bedre selvrapporterte språkferdigheter var assosiert med antall venner i vertslandet. Deltakerne i min studie vurderte ikke egne språkferdigheter og ikke alle ytret antall venner i Norge. Det kom derimot frem at deltakernes gode engelskferdigheter bidro til å danne sosiale nettverk kort tid etter ankomst til Norge. Engelskferdigheter gjorde at deltakerne kunne kommunisere med andre innbyggere på et dypere nivå og på den måten dannet nettverk før de hadde tilsvarende norskferdigheter. Videre kom det frem at alle deltakerne utviklet gode engelsk og/eller norskferdigheter og tilegnet seg sosiale nettverk. Dette kan indikere at evnen til å kunne ha dype samtaler på norsk eller engelsk i Norge kan være gunstig for å danne nettverk i form av sterke og svake bånd. Jeg vil gå nærmere inn på nettverks betydning senere i kapittelet (se kapittel 6.3.). Sosiale nettverk har vist seg å være viktig for inngang til arbeidsmarkedet, integrering og skape sosial tilhørighet (Eisnecker & Schacht, 2016; Gericke et al., 2018). Ved å legge til rette for å fremme utvikling av språkferdigheter kan det fremme tidligere flyktningers mulighet for å danne sosiale bånd, og som videre kan øke deres kontroll over eget liv og helse.

Tidligere flyktningers språkferdigheter kan være avgjørende for deres tilgang til høyere utdanning i Norge. Deltakerne i denne studien opplevde at gode norskferdigheter var avgjørende for å ta høyere utdanning. Dette samsvarer til dels med studiene til Hahn et al. (2019) fra Tyskland og Hebbani og Khawaja (2019) fra Australia, med tidligere flyktninger fra ulike land i Afrika og Asia. Det kom frem i studiene at språkferdigheter var viktig for å ta høyere utdanning. Derimot kommer det ikke frem om språkferdigheter gjorde det lettere å gjennomføre høyere utdanning eller om språkferdigheter var et krav, slik som det er i Norge. Deltakernes språkferdigheter i min studie gjorde at fire av de fem deltakerne kunne ta høyere utdanning, hvor manglende språkferdigheter hindret en deltaker. Innsatsen i forsøket for å nå språkkravet var høyt, men etter hvert tilpasset deltakeren atferden etter andre behov, som i

dette tilfellet var å komme ut av systemet. Tidligere flyktninger møter på flere utfordringer i reetableringsfasen, hvor det kan oppstå behov for å prioritere hvilken utfordring som skal håndteres først. Språkkravet ble etter hvert nedvurdert av denne deltakeren, og gikk videre til å håndtere andre utfordringer. På den måten var språkkravet med på å hindre deltakeren for å tilegne seg høyere utdanning i Norge, og dermed reduserte muligheten for akademiske karrieremuligheter i Norge.

Språkkravet for høyere utdanning kan påvirke fremtidig karriere for tidligere flyktninger. Tidligere flyktninger med høyere utdanning fra Norge har større mulighet for å sysselsettes innen akademiske-, høyskole- og militære yrker enn tidligere flyktninger med utdanningen fra utlandet (Olsen & Askvik, 2021, s. 43). Høyere utdanning fra utlandet verdsettes lavere i form av utdannelsen ofte ikke tildeles formell godkjenning, samtidig som arbeidsgivere sysselsetter tidligere flyktninger med høyere utdanning fra utlandet i mindre grad (Olsen & Askvik, 2021, s. 43). Dette kan indikere systemets rigiditet og manglende tilpasningsevne for anvendelse av tilgjengelige ressurser, som tidligere flyktnings utenlandske høyere utdanning. Utdannede tidligere flyktninger blir nødt til å ta ny høyere utdanning i Norge for å sysselsettes innen relevante yrke, og kan dermed vurdere om det norske samfunnet ikke tar nytte av tilgjengelige ressurser (Olsen & Askvik, 2021, s. 43). På den måten mister Norge ressurser ved å ikke anvende tilgjengelig kompetanse, samtidig som det kan være en økonomisk bekostning for samfunnet å tilby ny høyere utdanning. Videre kan et høyt språkkrav begrense tidligere flyktnings mulighet for å ta høyere utdanning i Norge, som kan påvirke fremtidige karrieremuligheter for individet og ressurser for samfunnet. Det kan tenkes at språkkravet kan være en av flere forklarende årsaker til at tidligere flyktninger med høyere utdanning fra utlandet sysselsettes innen yrker med ingen eller lave krav til utdanning (Olsen & Askvik, 2021, s. 43). Disse yrkene består ofte av lavere lønn, samt lavere stillingsprosent og midlertidige stillinger. Språkkravet kan på den måten påvirke sysselsettingen, og dermed spille inn på sosiale forskjeller mellom tidligere flyktninger og den øvrige befolkningen.

Tidligere flyktnings holdning til å bli værende og integrere seg i vertslandet kan påvirke interessen og innsatsen for å lære vertslandets språk. Dette samsvarer med studiene til Smith et al. (2020) i Australia, Verwiebe et al. (2019) i Tyskland og Udayar et al. (2021) i Sveits med tidligere flyktninger fra ulike land i Afrika og Asia. Gjennom studiene kom det frem at vertslandets språk var viktig for å komme inn på arbeidsmarkedet, utdanning og danne nettverk. I likhet med egen studie hadde deltakerne en interesse i å etablere et liv i Norge, og

investerte stor innsats i å lære norsk for å kunne ta høyere utdanning. I tillegg kan fravær av språkferdigheter til vertslandet oppleves stressende og ekskluderende, noe som kan vanskeliggjøre integrasjonen (Hahn et al., 2019). Tidligere flyktnings villighet til å lære språket var formet deres ønske om å kunne studere, skaffe jobb og fremme integrering. I lys av den salutogene helsemodellen kan utfordringen vurderes som meningsfull (Vinje et al., 2017, s. 32). Dersom utfordringen vurderes meningsfull, kan det påvirke hvordan tidligere flyktninger møter utfordringen å lære et nytt språk. Motivasjonsfaktoren som befinner seg i meningsfullheten kan fremme individets innsats for å lete etter ressurser og struktur for å håndtere utfordringen (Lindström & Eriksson, 2015, s. 29). Dette kan gjøre utfordringen mer overkommelig. I lys av den salutogene helsemodellen kan tidligere flyktnings motivasjon til å bli værende påvirke deres tilnærming og håndtering av utfordringen å lære norsk. Dette viser viktigheten av å utforme et samfunn som oppleves meningsfullt å involvere seg i, for at tidligere flyktninger opplever en interesse for å utvikle ressurser i det norske samfunnet.

Tidligere flyktninger kan anvende deres språkerfaringer i prosessen med å lære norsk. Gjennom intervjuene i egen studie kom det frem at flere av deltakerne hadde en forventning om at å lære norsk ville være overkommelig. Flere av deltakerne hadde tidligere erfaringer med å lære språk, og hadde en mestringsforventet tilnærming til norskkurset. Det kan tolkes at deltakerne hadde en begripelig tilnærming med en forståelse over hva det ville innebære å lære norsk. Samtidig kan funnene indikere at disse deltakerne opplevde tilgjengelige generelle motstandsressurser, som tidligere språkferdigheter og arbeidsvilje, og spesifikke motstandsressurser, som språkkurstilbud, noe som kan forklare at utfordringen opplevdes håndterbar. Deltakerne identifiserte tidligere brukte egenskaper og anvendte tilgjengelige ressurser på en helsefremmende måte (Lindström & Eriksson, 2015, s. 28). I lys av den salutogene helsemodellen kan det vurderes at deltakerne opplevde å lære norsk var håndterbar, begripelig og meningsfull, som kan påvirke deltakerne til å lykkes i utfordringen (Lindström & Eriksson, 2015, s. 29). Deltakernes håndtering av utfordringer og anvendelse av tilgjengelige ressurser kan indikere at deltakerne hadde en sterk opplevelse av sammenheng. Dette kan være med på å forklare hvordan disse deltakerne i min studie lærte norsk på høyt nivå innen kort tid.

6.2.3. Pågangsmot for sysselsetting

Tidligere flyktninger må ofte jobbe hardere for å komme inn på arbeidsmarkedet enn andre borgere. Studien til Verwiebe et al. (2019) viser at hardt arbeid i form av aktiv tilnærming og innsats var en viktig ressurs for sysselsetting blant tidligere flyktninger fra Asia i Østerrike. Gjennom min studie ytret deltakerne at de ofte stiltes svakere enn andre borgere, og dermed måtte kompensere med å jobbe hardere for å øke muligheten for sysselsetting. Diskriminering er en av årsakene til at personer med innvandrerbakgrunn møter vansker for å oppnå ansettelse (Midtboen, 2014). Dette kan være en årsak til at tidligere flyktninger opplevde behov for en ekstra innsats for å kunne sysselsettes. Deltakerne i egen studie hadde sterkt pågangsmot og dermed tilegnet seg sterke ressurser, blant annet ressurssterkt nettverk, språk og arbeidserfaring, noe som fremmet deres sysselsettelse. I lys av den salutogene helsemodellen kan det tolkes at tidligere flyktninger i egen og tidligere studier hadde kjennskap til og en begripelighet angående diskriminering som en utfordring med sysselsetting (Vinje et al., 2017, s. 32). Begripeligheten for den diskriminerende komponenten kan være en av årsakene til at tidligere flyktninger ga en ekstra innsats. Samtidig kan det være utfordrende for tidligere flyktninger å ha kunnskap om hvordan de kan håndtere de diskriminerende komponentene for å oppnå sysselsetting.

Hardt arbeid kan vurderes som en viktig ressurs for å fremme sysselsetting blant tidligere flyktninger. Deltakerne i egen studie ytret at de ga en ekstra innsats for å fremme muligheten for ansettelse. I lys av den salutogene helsemodellen kan en tolke deltakernes tilnærming av sysselsetting som håndterbar til en viss grad (Vinje et al., 2017, s. 32). Deltakerne utførte en ekstra innsats som kunne gjøre dem mer attraktive på arbeidsmarkedet. Med hardt arbeid økte deltakerne norskferdigheter, fullførte høyere utdannelse i Norge, tilegnet seg arbeidserfaringer og sosiale nettverk, som ifølge flere studier og min egen, er verdsette ressurser for sysselsetting (Gericke et al., 2018; Hahn et al., 2019; Verwiebe et al., 2019). Samtidig kan det tenkes at sysselsetting ikke opplevdes håndterbart ettersom at diskrimineringen kan være utenfor deres kontroll. På den måten kan prosessen for å komme i arbeid redusere deres opplevelse av håndterbarhet. Hvis tidligere flyktninger stadig opplever manglende håndterbarhet forårsaket av diskriminering, kan det svekke deres opplevelse av sammenheng. Opplevelse av sammenheng er som nevnt en sentral faktor innenfor håndtering av utfordringer (Vinje et al., 2017, s. 35). Svekket opplevelse av sammenheng kan videre påvirke håndtering av fremtidige utfordringer.

Tidligere flyktnings innsats for å oppnå sysselsetting kan påvirkes av sysselsettingens betydning. Det å søke etter jobb kan være stressende, hvor stadig opplevelse av avslag og diskriminering kan være demotiverende for videre forsøk. Samtidig kan sysselsettingens betydning for den tidligere flyktingen påvirke om personen opplever en verdi i å forsøke på ny. Gjennom studier utført i Tyskland (Verwiebe et al., 2019), Australia (Smith et al., 2020) og England (Ganassin & Young, 2020) med tidligere flyktinger fra ulike land fra Afrika og Asia, viser at tidligere flyktinger opplever det som meningsfullt å skaffe seg jobb og med en sterk motivasjon for sysselsetting. Dette kom også frem i min studie hvor deltakerne opplevde det som meningsfylt å oppnå ansettelse, og ekstra meningsfullt innenfor ønskede yrker. Til tross for opplevelser av avslag, diskriminering og til tider manglende mestringstro, fortsatte deltakerne å søke på disse jobbene. Ifølge den salutogene helsemodellen kan meningsfulle utfordringer påvirke motivasjonen for involvering i utfordringen (Lindström & Eriksson, 2015, s. 29). Dette kan forklare deltakernes ekstra innsats for å tilegne seg begripelse for sysselsettingens krav, og deres handlinger som førte til økt tilgang av viktige ressurser som fremmet mestring.

6.3. Ressurser i det norske samfunnet

Deltakelse i samfunnet er en viktig kilde til utvikling av og tilgang til ressurser for tidligere flyktinger. Både gjennom egen og tidligere studier kommer det frem til at tidligere flyktinger tilegnet seg og utviklet ressurser gjennom aktiv deltakelse i samfunnet (Elliott & Yusuf, 2014; Ganassin & Young, 2020). Deltakelse kan blant annet innebære å jobbe i frivillige organisasjoner og delta i eller være leder for fritidsaktiviteter. Ved å delta i samfunnet kan det skape muligheter for å danne nettverk, tilegne kunnskap om samfunnet og jobbmuligheter, erfaringer og språk, noe som kan fremme muligheter for sysselsetting (Elliott & Yusuf, 2014; Ganassin & Young, 2020). Dette kan gi tidligere flyktinger økt kontroll over egen helse, som er en del av den helsefremmende ideologien (WHO, 1986). Med grunnlag i dette kan det være essensielt å tilrettelegge muligheter for deltakelse.

6.3.1. Nettverk former veien videre

Sosiale nettverk kan være en viktig ressurs i form av en kilde til kunnskap og informasjon. I studien til Gericke et al. (2018) kom det frem at tidligere syriske flyktinger i Tyskland tilegnet kunnskap om det nye samfunnets kultur gjennom deres sosiale nettverk. Funn fra egen studie viste også at deltakerne aktivt innhentet kunnskap gjennom deres sterke og svake bånd i Norge. Kunnskapen omhandlet ulike elementer, som samfunnets struktur, kultur,

ledige stillinger, ulike søknader som ved økonomisk støtte og jobbsøknader, forskjellige frivillige organisasjoner og mer. Denne kunnskapen brukte deltakerne for å kunne interagere med samfunnet på en nyttig måte. Med bruk av den salutogene helsemodellen kan deres aktive bruk av sosiale nettverk forklares som generelle motstandsressurser (Idan et al., 2017, s. 57). I et møte med et nytt samfunn kan det oppleves vansker med å forstå de nye normene og verdiene. Ved å aktivt oppsøke kunnskap i sosiale nettverk, kan ressurser økes, og videre fremmet samhandling med det nye samfunnet. På den måten kan det forklares at tidligere flyktninger tilegnet kunnskap som fremmet muligheten for sysselsetting.

Tidligere flyktninger kan anvende sine sterke sosiale bånd for å hjelpe dem med å komme inn på arbeidsmarkedet. Sterke sosiale bånd kan være nære relasjoner, som for eksempel familie, kjæreste og venner (Coleman, 1988). Funn fra egen studie viser at flere av deltakere fikk jobb gjennom hjelp fra deres sterke sosiale bånd. Deltakerne innhentet blant annet informasjon om ledige stillinger og fikk hjelp til å skrive søknader av sine venner og kjærester. Dette samsvarer også med studien til Eisnecker og Schacht (2016) og Gericke et al. (2018) som ble utført i Tyskland, hvor tidligere flyktninger kom raskere ut i arbeid gjennom hjelp fra sterke sosiale bånd. Som nevnt er det et samfunnsproblem i Norge at tidligere flyktninger møter vansker ved oppnå ansettelse (Olsen & Askvik, 2021, s. 31). Sysselsetting kan være viktig grunnet det skaper mulighet til å bli selvforsørget. I tillegg er arbeidsplassen en viktig arena for inkludering og integrering (Kunnskapsdepartementet, 2018). I lys av samfunnsproblemet kan sterke sosiale bånd vurderes som viktige ressurser for tidligere flyktninger i form av at de kan fremme sysselsetting. Videre kan det diskuteres hvilke arbeid tidligere flyktninger oppnår ved bruk av sterke sosiale bånd.

Sysselsetting gjennom sterke sosiale bånd kan formes av nettverkets ressurser. Gjennom studien til Gericke et al. (2018) kom det frem at de som sysselsettes ved bruk av sterke sosiale bånd ofte førte til arbeid med lave eller ingen krav til høyere utdanning. Slike yrker kjennetegnes ofte med lavere lønn og midlertidig eller deltidsstilling. Dette kan tenkes å være en av årsakene til samfunnsproblemet hvor tidligere flyktninger er overkvalifisert i deres yrker (Olsen & Askvik, 2021). Sysselsetting innen lavere stilte yrker enn personens utdanning kan være med på å opprettholde sosiale ulikheter i samfunnet, hvor tidligere flyktninger sysselsettes innen lavtlønnede yrker med reduserte muligheter for videreutvikling. Det kom derimot ikke frem i egen studie at sterke bånd førte til lavere sysselsetting. Deltakerne oppnådde sysselsetting innen lederstilling eller yrker relatert til sin utdanning ved bruk av

sterke bånd. Gjennom intervjuene kom det frem at deltakernes sterke bånd bestod av ressurssterke personer i form av høyere utdanning, kunnskap, brede sosiale nettverk og/eller status. I lys av den salutogene helsemodellen kan en vurdere det sterke båndets ressurser som deltakernes ressurser i samfunnet (Eriksson, 2017, s. 95). Det kan tolkes at deltakerne identifiserte og brukte ressursene i det sterke båndet som bestod av ressurssterke personer på en gunstig måte, noe som fremmet sysselsetting innen relevante jobber. Funnet fra min studie kan indikere at nettverkets innvirkning for sysselsetting ikke nødvendigvis avgjøres basert på styrken av relasjonen, men av ressursene nettverket bringer.

Videre kan svake sosiale bånd styrke tidligere flyktnings mulighet for å komme inn på arbeidsmarkedet som krever høyere utdanning. Svake sosiale bånd kan kjennetegnes som mer formelle relasjoner, som for eksempel kollega, lærer eller veileder (Coleman, 1988). Svake bånd kom frem i studien til Eisnecker og Schacht (2016) som viktige for å komme inn på relevant arbeidsmarked. Samtidig kom det frem at det ofte tok lengre tid for å oppnå sysselsettelse, som vil blant annet si lengre periode uten lønnsinntekter. Et krav for å kunne få innvilget statsborgerskap er å ikke motta økonomisk sosialhjelp de siste 12 månedene (UDI, u.å), noe som kan gjøre det vanskelig med lang søknadsprosess. Sysselsetting gjennom svakere bånd kan derfor være utfordrende dersom personen har et behov for hurtig sysselsettelse. Derimot kom det ikke frem i egen studie at sysselsetting tok lengre tid med svakere bånd. De av deltakerne som ytret at de brukte svake bånd hadde ingen ytringer som indikerte til at denne prosessen var lengre enn dem med sterke bånd. Deltakernes svake bånd besto av veiledere og lærere, og hjalp dem med å sysselsettes innen yrker relatert til deres høyere utdanning. De brukte dette nettverket som referanser på CV-en eller kilde til informasjon om ledige stillinger. Her kom det frem viktigheten av nettverkets villighet til å hjelpe deltakerne i form av å stille opp som referanse, eller oppsøke informasjon om ledige stillinger innen nettverkets privatliv. På denne måten fikk deltakerne hjelp og brukte ressursene til sine svake bånd, noe som fremmet ansettelse relatert til deres utdanning.

6.4. Studiens implikasjoner for helsefremmende arbeid

Tidligere flyktnings suksess innen arbeidslivet kan påvirkes av ressurser fra ulike livsarenaer. Dette kommer frem fra tidligere studier og egen studie hvor tidligere flyktninger brukte ulike ressurser fra varierende livsarenaer for å oppnå sysselsettelse (Eisnecker & Schacht, 2016; Ganassin & Young, 2020; Gericke et al., 2018). Dette innebar ressurser de utviklet i deres fritid, som sosiale nettverk, og ressurser fra deres formelle arena, som

akademisk kompetanse. I lys av den salutogene helsemodellen kan samspillet med flere ressurser økes muligheten for å håndtere utfordringer på en gunstig måte, noe som kan fremme muligheten for opplevelse av sammenheng (Vinje et al., 2017, s. 35). Dermed er det av interesse å implementere tiltak rettet mot tidligere flyktnings arbeidsliv i tillegg til andre livsarenaer, som fritid, for å fremme sysselsetting.

Introduksjonsprogrammet kan være en ressurs for tidligere flyktninger som kan utvikle ressurser relatert til sysselsetting. Introduksjonsprogrammet er et målrettet tiltak, og har til formål at innvandrere tidlig integreres i det norske samfunnet og blir økonomisk selvstendig (Integreringsloven, 2020, §1). Målrettet tiltak er ordninger rettet mot bestemte grupper, og er viktig for å utjevne ulikheter (Meld. St. 19 (2018–2019), s. 55). Programmet innebærer blant annet et norskkurs som tidligere flyktninger har rett til og plikter til å delta i, og som er støttet av staten. Dette er til kontrast til flere andre land hvor tidligere flyktninger må selv betale for liknende tilbud (Ganassin & Young, 2020). På den måten er språkkurset tilgjengelig for tidligere flyktninger i Norge uavhengig av deres økonomiske situasjon. Gjennom egen studie kom det frem at språkkurset fremmet deltakernes mulighet for å oppnå språkravene for høyere utdanning og var en arena for å utvikle bånd. Som diskutert tidligere er språkferdigheter viktig for utdanning, sysselsetting og utvikling av nettverk. I lys av den salutogene helsemodellen kan introduksjonsprogrammet vurderes som en ressurs i miljøet (Idan et al., 2017, s. 57). Programmet kan vurderes som et helsefremmende tiltak gjennom å utvikle personlige egenskaper, som kan øke kontrollen over eget liv og helse (WHO, 1986). Samtidig kom det frem at programmets kvalitet opplevdes ulikt. Historien til Eric indikerer at tilbudet var basert på deltakernes fellesnevner som flyktning, og ikke deres utdanningsbakgrunn og kompetanse. Det opprinnelige språkkurset til Eric var ikke utformet for å kunne ta høyere utdanning. Tilbudet ville begrenset Erics norskkferdigheter, noe som ville hindret han i å ta høyere utdanning i Norge. Eksempelet viser en svakhet ved introduksjonsprogrammet med manglende krav om å tilpasse tilbudene etter flyktingenes kompetanse, og ikke deres bakgrunn som flyktning. Historien til Eric utspilte seg under introduksjonsloven (2003), som har blitt erstattet med integreringsloven (2020). Integreringsloven ble ikraftsatt i 2020 og har tatt høyde for denne svakheten. Loven har innført et krav om gjennomføring av kompetansekartlegging, som skal brukes for å tilrettelegge introduksjonsprogrammet etter den enkeltes behov. Dette kan indikerer at integreringspolitikken er i endring mot det bedre.

Samtidig kan det diskuteres om systemet og lovverket er for rigid og lite fleksibel, som kan være et problem ettersom tidligere flyktninger er en heterogen gruppe med store forskjeller. Lovverk med tydelige og bestemte rammer kan påvirke utførelsen etter klare instruksjoner og regler, og kan fremme samsvarende utførelse på tvers av kommuner. Samtidig kan det være utfordrende med begrensede rammer i arbeid med en gruppe med store forskjeller. Dette samsvarer med ytringer fra noen av deltakerne i studien hvor noen opplevde at systemet jobbet imot dem, istedenfor med dem. De opplevde at systemet gjorde det vanskeligere å integrere seg. Et eksempel er muligheten for økonomisk støtte. Ifølge integreringsloven² (2020, §8) kan tidligere flyktninger bosette seg hvor de ønsker i Norge, men for å kunne få tilgang til introduksjonskurs og introduksjonsstønad må de være bosatt i deres utdelte kommune. Dette ble en utfordring for deltakeren Laila som var i prosessen med å etablere seg i en annen kommune. Der hadde hun nettverk og var integrert, men da koronapandemien kom fikk hun behov for økonomisk støtte. Ifølge systemet skulle hun flyttet tilbake til kommunen hvor hun «hadde ingenting» hvis hun ønsket den økonomiske støtten (Integreringsloven, 2020). Eksempelet kan indikere at introduksjonssystemet kan innebære noen utfordringer, hvor systemet jobber imot sin hensikt.

I Norge er det et problem med diskriminasjon som påvirker tidligere flyktnings muligheter i samfunnet (NOU 2021:2, 2021). Gjennom egen studie kom det frem at alle deltakerne opplevde vansker med å komme inn på arbeidsmarkedet i Norge grunnet deres bakgrunn. Deltakerne ytret hendelser hvor andre personer ble tildelt stillingen, til tross for at de selv opplevde at de stilte med en sterkere CV. Dette samsvarer også med andre rapporter utført i Norge hvor personer med innvandrerbakgrunn opplevde diskriminering under prosessen for å finne jobb (Midtbøen & Rogstad, 2012). Vansker for å komme inn på arbeidsmarkedet kan redusere muligheten for å utvikle ressurser ettersom arbeidsplass er en viktig arena for å møte andre borgere og utvikle sosiale nettverk (Kunnskapsdepartementet, 2018). Arbeid er også med på å fremme økonomisk selvstendighet, mulighet for selvrealisering og integrering. Diskrimineringen motarbeider regjeringens mål om integrering innen arbeidslivet, som dreier seg om at tidligere flyktninger skal ha et stabilt og godt fotfeste i arbeidslivet (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 33). Den viste diskriminering innen sysselsetting kan være en indikasjon til behov for holdningsendring blant arbeidsgivere. Videre er arbeidsgivere en del av den øvrige befolkningen. En måte å stimulere til holdningsendring kan være å legge til

² I dette tilfellet var det introduksjonsloven fra 2003 som var gjeldende. Den har flere likheter med integreringsloven 2020, blant annet friheten til å bo hvor de ønsker, med konsekvenser for den økonomiske stønaden.

rette for samling av ulike grupper. Det å samle tidligere flyktninger og den øvrige befolkningen basert på felles interesser, for eksempel idrett, religion og kultur, kan være viktig for å styrke tillitten mellom de ulike gruppene (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 44).

Et samfunn som stimulerer og muliggjør tidligere flyktnings deltakelse kan fremme ressurser for individet og samfunnet. Gjennom intervjuene kom det frem at flere av deltakerne opplevde tilhørighet og et ønske om å bidra til det norske samfunnet. Dette ble gjort gjennom aktiv deltakelse i samfunnet, både gjennom arbeid og fritid. For å oppnå et samfunn som stimulerer til deltakelse kan det være viktig med politikk som legger til rette for deltakelse, samtidig at borgerne er åpne for deltakelsen. Norge har innført politiske føringer for å fremme integrering (Integreringsloven, 2020; Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017). For at disse politiske føringene skal ha en nytte er det viktig at de praktiseres. Gjennom studien kommer det frem et mulig forbedringspotensial for å forhindre utførelse av diskriminerende handlinger. Dette innebar situasjoner hvor loven ikke ble håndhevet og deltakerne opplevde diskriminasjon i ulike hendelser. Videre kan tilbud i lokalsamfunnet som fritidsaktiviteter og frivillige organisasjoner fremme sosial integrering (Elliott & Yusuf, 2014; Ganassin & Young, 2020). Samfunnet består av borgere med ulik bakgrunn. For å kunne være et samfunn som fremmer og stimulerer til deltakelse kan det være gunstig at borgerne har en åpen tilnærming (Bourhis et al., 1997). Gjennom intervjuene kom det frem at deltakerne, til tross for opplevelse av diskriminering, også opplevde imøtekommende personer med genuin interesse, som var med på å utvikle bånd, kunnskap og tilhørighet. Med grunnlag av dette kan det sies at det er viktig med innsats fra alle plan for at samfunnet skal kunne stimulere til deltakelse. Dette innebærer blant annet innsats fra statlig, kommunalt, frivillige organisasjoner, media, samfunnet og borgerne (Folkehelseloven, 2011; WHO, 1986).

De nevnte ressursene til tidligere flykningene kan også være relevant for hele befolkningen. Ressursene var som nevnt knyttet til å oppnå suksess innen arbeidslivet. Disse ressursene kan også vurderes som viktige for den øvrige befolkningen for å fremme deres sysselsettelse og suksess. Blant annet kan sosiale nettverk og mulighet til deltakelse i samfunnet være kilder til informasjon og andres ressurser (Eisnecker & Schach, 2016; Gericke et al., 2018; Smith et al., 2020). Deltakelse i samfunnet kan skape bånd med personer som bærer på ulike ressurser, og blir til ressurser i personens miljø (Elliott og Yusuf, 2014; Smith, et al., 2020). Som diskutert tidligere kan det være av interesse å fremme aktivisering av tidligere flyktninger. Dette kan også være av relevans for den øvrige befolkningen. Universelle tiltak rettet mot alle borgerne,

ikke bare tidligere flyktninger, som stimulerer til deltakelse kan treffe en større gruppe. Universelle tiltak er ordninger rettet mot hele befolkningen, og kan være med på å utjevne sosiale forskjeller (Meld. St. 19 (2018–2019), s. 55). Dette kan gi flere borgere mulighet til å ta del i samfunnet og utvikle videre ressurser, blant annet nettverk, tilhørighet og kompetanse. Videre kan universelle tilbud samle personer fra ulike grupper basert på samme interesse, noe som kan styrke tillitten mellom ulike gruppene (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 44). På grunnlag av dette kan innføring av stimulerende aktivitetstilbud for alle fremme mulighet for utvikling av nettverk og øke tillitten mellom grupper i befolkningen. Innføring av tiltak og tilbud som samler og aktiviserer befolkningen kan derfor være av folkehelsens interesse.

6.5. Studiens begrensinger

I oppgavens kapittel om metodologi har jeg forsøkt å formidle i detalj hvordan studien er blitt utført og hvilke grunnlag det er basert på (se kapittel 4). Dette ble gjort med intensjon om å fremme oppgavens transparens og med en intensjon om å øke studiens kvalitet. Samtidig har studien noen begrensninger som jeg vil redegjøre og diskutere i dette kapitlet.

Studiens utvalg på fem personer kan vurderes som relativt få deltakere, som vil si at studiens funn ikke er representativ for tidligere flyktninger, eller flyktninger fra deltakernes opphavsland. Det er viktig å understreke at flyktninger er en heterogen gruppe, og vil i utgangspunktet være utfordrende å utføre studier som er representativ for flyktninger. Denne studien vektla hvilke ressurser de selv opplevde som viktige, noe som kan skape variasjoner i dataen. Til tross for at det er store ulikheter mellom tidligere flyktninger kom det frem felles ressurser på tvers av deltakerne, som også samsvarte med tidligere studier. Deltakerne har flyktet fra ulike land som kan berike studien ved å få frem perspektiver fra ulike kulturer. Samtidig er det viktig å understreke at informasjonen er fra enkelt individer, og ikke tilstrekkelig til å representere en kultur, folkegruppe eller et land. Videre hadde ikke deltakerne forpliktelser i form av barn ved ankomst til Norge. Dette kan ha gjort deltakerne mer fri til å jobbe etter egne ambisjoner, som å ta ny utdanning, istedenfor å jobbe for å forsørge sin familie.

Videre er det også store variasjoner mellom varigheten på oppholdet i Norge. Dette har en innvirkning på hvilke politiske føringer, tilbud og samfunnets tilnærming til tidligere flyktninger deltakerne møtte ved ankomst til Norge og livsløpet etter. Det norske samfunnet er i stadig endring med nye lover og føringer, samtidig som ulike relasjoner og forbindelser til

ulike kulturer og folkegrupper kan påvirke akkulturasjonsstrategier (Sam & Berry, 2010). Deltakernes ankomst og opphold i Norge var formet av ulike lovverk. I 2003 ble introduksjonsloven innført, og var dermed ikke gjeldende for Thomas som hadde ankomst før ikrafttredelse av denne loven. Introduksjonsloven er videre blitt erstattet med integreringsloven i 2020, som vil være gjeldende for de som får innvilget oppholdstillatelse etter lovens ikraftsettelse, som var 1. januar 2021 (Integreringsloven, 2020, §50).

Et lite utvalg av ulike deltakere kan begrense informasjonen om ressurser. Til tross for dette kom det frem flere ressurser som opplevdes viktige på tvers av deltakerne. Disse ressursene samsvarte også med tidligere funn og studier. I tillegg ga deltakerne informasjon om ulike måter ressursene ble anvendt på, og dermed en bredere forståelse av ressursene. Funnene kan overføres til andre tidligere flyktninger med høyere utdanning. Det må sies at alle deltakerne i min studie hadde høyere utdanning, som også kan være en begrensning ved utvalget. Samtidig var høyere utdanning en relevant ressurs når det kom til min definisjon for suksess, som var sysselsetting innenfor yrker relatert til høyere utdanning, lederstilling eller startet egen virksomhet. På den måten var det naturlig at alle deltakerne hadde høyere utdanning for å kunne svare på mitt forskningsspørsmål.

Alle deltakernes historier var hovedsakelig positivt vinklet med lite fokus på negative hendelser og aspekter ved det norske samfunnet. Dette kan være forårsaket av at deltakerne ikke ønsket å støte meg med norsk bakgrunn. Jeg forsøkte å forhindre dette ved å stille spørsmål som var åpne for kritikk til norske føringer. I tillegg forsøkte jeg å bekrefte og vise forståelse ved kritiske ytringer angående det norske samfunnet og politikken. Samtidig kan den positive vinklingen til deltakernes ytringer være grunnet studiens helsefremmende fokus på ressurser som fremmer suksess, istedenfor vansker og utfordringer som hindrer suksess.

Datainnsamlingen ble utført gjennom narrative intervju, som skal være åpent og fritt. Mitt intervju kan vurderes å være litt for åpent ettersom det ble innsamlet informasjon om ulike livsperioder i ulik grad. Intervjuguiden kunne med fordel vært utført med en mer tydeligere ramme for å innhente denne informasjonen i jevnere grad. Til tross for dette innhentet jeg tilstrekkelig og relevant informasjon til å besvare mitt forskningsspørsmål.

Min kulturelle bakgrunn kan ha påvirket hvordan jeg tolket informasjonen fra deltakerne. Ved å være oppvokst i ulike kulturer har vi ulike referanserammer og forståelse av verdensbilde. Dette kan gjøre at deltakernes ytringer og mine forståelser kan være noe ulike. Samtidig forsøkte jeg å forhindre dette med å stille bekreftende spørsmål til tider basert på hvordan jeg tolket ulike ytringer. Videre ble alle intervjuene utført på norsk eller engelsk, som er grunnet mine språkferdigheter. Dette ekskluderte muligheten for tidligere flyktninger uten norsk eller engelskferdigheter til å kunne delta i studien. Samtidig har jeg ikke kjennskap til og ble ikke tipset om noen mulige deltakere uten engelsk eller norskferdigheter.

Jeg er en uerfaren forsker som kan ha påvirket utførelsen av denne studien. Gjennom min utdanning har jeg utført et gruppeintervju og et individuelt intervju, og hadde dermed lite erfaring før jeg startet med intervjuene i denne studien. Samtidig har jeg tilegnet meg kunnskap om kvalitativ metode og utviklet mine intervjuegenskaper under studiens intervjuopprosess. Etter hvert intervju tilegnet jeg økt kunnskap om intervjuutførelse, som ble anvendt ved neste intervju. Det kan tenkes at mer erfaring relatert til intervjuutførelse generelt og utførelse av narrative intervju kunnet fremmet oppfølgingsspørsmålene underveis i intervjuene.

6.6. Videre forskning

Gjennom tidligere forskning er det uenigheter angående betydningen av nettverk. Studien til Eisnecker og Schach (2016) viser at sterke bånd fremmer sysselsetting i større grad enn svake bånd. Ifølge studien til Gericke et al. (2018) kommer det frem at sterke bånd fremmer undersysselsetting, mens svake bånd fremmer sysselsetting som samsvarer mer med kompetansen. Gjennom egen studie kom det frem at det ikke nødvendigvis er styrken på det sosiale båndet, men ressursene til nettverket som spiller en rolle for hvilke yrker personene sysselsettes i. Gjennom deltakernes sterke og svake bånd innhentet de kunnskap om ulike ledige stillinger, studieløsninger, økonomiske stønader og hjelp med å lære norsk. Begge strykene av bånd var med på å fremme suksess innen deltakernes karriere. Etersom at forskning kommer med ulik kunnskap relatert til nettverk kan det være av interesse å utføre større studier på dette feltet. Det kan blant annet være av relevans for det helsefremmende arbeidet å se nærmere på ressursene til nettverket, og dens rolle for sysselsetting og reetablering i samfunnet.

Det vil være behov for å øke kunnskapen om språkets rolle for tidligere flyktninger i en norsk kontekst. Norsk er et språk få personer utenfor Skandinavia har en relasjon til før ankomst til Norge. Videre er engelsk et utbredt språk i Norge. Gjennom egen studie kom det frem at deltakerne med engelskferdigheter ved ankomst brukte denne ressursen, og utviklet tidlige ressurser i form av nettverk og frivillig arbeid. Fremtidige studier med flere deltakere kan øke kunnskapen om norsk- og engelskferdigheters betydning for tidligere flyktninger i Norge. Videre kan det også være av relevans å undersøke om tidligere flyktninger kan oppnå suksess i Norge uten norskferdigheter.

7. Avslutning

Studien har vist hvordan tidligere flyktninger anvendte sine ressurser for å oppnå deres suksessfulle karriere. Felles blant deltakernes historier var deres tilpasningsevne, språkferdigheter, sosiale nettverk, pågangsmot samt deres aktive deltakelse og muligheten for å delta i samfunnet. Studien viser at ressursene påvirket hverandre, og at samspillet mellom ressursene formet deres suksessfulle karriere. Dette kan forklares med bruk av den salutogene helsemodellen som illustrerer at ressursene påvirker hverandre, hvor flere ressurser skaper økt mulighet for å håndtere en utfordring (Vinje et al., 2017, s. 35). Studiens funn kan indikere at tidligere flyktninger som anvender ressurser på en gunstig måte, kan fremme tilgangen til flere ressurser, som kan øke muligheten for suksess innen arbeidslivet.

Videre indikerer studien at ressursene utvikles på ulike livsarenaer. Helsefremmende arbeid innebærer å utvikle personlige evner og skape et støttende miljø (WHO, 1986). For at tidligere flyktninger skal kunne ha tilgang til og utvikle disse ressursene er det viktig å utvikle og utføre helsefremmende politikk og tiltak på alle livsarenaer. Dette innebærer blant annet at politiske føringer praktiseres, tilbud tilpasses, stimulering til deltakelse i samfunnet og at borgerne har en integrerende tilnærming med åpenhet for andre kulturer. Samtidig innebærer det at tidligere flyktninger også har en åpen tilnærming og er deltakende i samfunnet.

Videre kom det frem at nettverk spiller en viktig rolle for tilgang til ressurser. Ifølge tidligere studier spiller styrken på det sosiale båndet en rolle for sysselsetting (Eisnecker & Schach, 2016; Gericke et al., 2018), dette kom ikke frem i egen studie. Deltakerne i denne studien hadde et ressurssterkt nettverk, noe som fremmet deres suksessfulle karriere. Det kan være av interesse å utføre større studier for å se nærmere på tidligere flyktningsnettverk og nettverkets ressurser. Videre kan det også være av interesse å skape en dypere forståelse over tidligere flyktningsnettverkets språkferdigheters innvirkning på tilgang til og utvikling av ressurser ved ankomst til Norge.

Referanseliste

- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. *Qualitative research : QR*, 1(3), 385-405. <https://doi.org/10.1177/146879410100100307>
- Berry, J. W. (2003). Conceptual approaches to acculturation. I K. M. Chun, P. B. Organista & G. Marin (Red.), *Acculturation: Advances in theory, measurement, and applied research* (s. 17-37). Washington: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10472-004>
- Berry, J. W. & Sam, D. L. (2016). Theoretical perspectives. I D. L. Sam & J. W. Berry (Red.), *The Cambridge handbook of Acculturation Psychology* (Second edition. utg., s. 11-29) (Cambridge handbooks in psychology). Cambridge University Press.
- Bourhis, R. Y., Moïse, L. C., Perreault, S. & Senécal, S. (1997). Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach. *International Journal of Psychology*, 32(6), 369-386. <https://doi.org/10.1080/002075997400629>
- Carter, S. M. & Little, M. (2016). Justifying Knowledge, Justifying Method, Taking Action: Epistemologies, Methodologies, and Methods in Qualitative Research. *Qualitative health research*, , 17(10), 1316-1328. <https://doi.org/10.1177/1049732307306927>
- Cheng, I. H., Drillich, A. & Schattner, P. (2015). Refugee experiences of general practice in countries of resettlement: a literature review. *British journal of general practice*, 65(632), E171-E176. <https://doi.org/10.3399/bjgp15X683977>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, 94, S95-S120. <https://doi.org/https://doi.org/10.1086/228943>
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). *Research design : qualitative, quantitative & mixed methods approaches* (5th edition. utg.). Sage.
- Creswell, J. W. & Miller, D. L. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory into practice*, 39(3), 124-130. https://doi.org/10.1207/s15430421tip3903_2
- Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry & research design : choosing among five approaches* (4th ed., international student ed. utg.). Sage.
- Eisnecker, P. & Schacht, D. (2016). Half of the refugees in Germany found their first job through social contacts. *DIW Economic Bulletin*, 6(34/35), 414-421.
- Elliott, S. & Yusuf, I. (2014). 'Yes, we can; but together': social capital and refugee resettlement. *Kōtuitui*, 9(2), 101-110. <https://doi.org/10.1080/1177083X.2014.951662>

- Eriksson, M. (2017). The Sense of Coherence in the Salutogenic Model of Health. I S. Sagy, M. B. Mittelmark & M. Eriksson (Red.), *The Handbook of Salutogenesis* (s. 91-96). Cham: Springer Open.
- FN-Sambandet. (2022). *Flyktninger*. <https://www.fn.no/tema/flyktninger/flyktninger>
- Folkehelseloven. (2011). *Lov om folkehelsearbeid* (LOV-2011-06-24-29). Helse- og omsorgsdepartementet. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>
- Ganassin, S. & Young, T. J. (2020). From surviving to thriving: 'success stories' of highly skilled refugees in the UK. *Language and intercultural communication*, 20(2), 125-140. <https://doi.org/10.1080/14708477.2020.1731520>
- Gericke, D., Burmeister, A., Löwe, J., Deller, J. & Pundt, L. (2018). How do refugees use their social capital for successful labor market integration? An exploratory analysis in Germany. *Journal of vocational behavior*, 105, 46-61. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2017.12.002>
- Gottvall, M., Sjölund, S., Arwidson, C. & Saboonchi, F. (2019). Health-related quality of life among Syrian refugees resettled in Sweden. *Quality of life research*, 29(2), 505-514. <https://doi.org/10.1007/s11136-019-02323-5>
- Hahn, E., Richter, D., Schupp, J. & Back, M. D. (2019). Predictors of Refugee Adjustment: The Importance of Cognitive Skills and Personality. *Collabra. Psychology*, 5(1), 23. <https://doi.org/10.1525/collabra.212>
- Haj-Younes, J., Strømme, E. M., Igländ, J., Kumar, B., Abildsnes, E., Hasha, W. & Diaz, E. (2020). Changes in self-rated health and quality of life among Syrian refugees migrating to Norway: a prospective longitudinal study. *International journal for equity in health*, 19(1), 188-188. <https://doi.org/10.1186/s12939-020-01300-6>
- Hebbani, A. & Khawaja, N. G. (2019). Employment Aspirations of Former Refugees Settled in Australia: a Mixed Methods Study. *Journal of international migration and integration*, 20(3), 907-924. <https://doi.org/10.1007/s12134-018-0635-4>
- Helsedirektoratet. (2018). *Sosial ulikhet påvirker helse – tiltak og råd*. <https://www.helsedirektoratet.no/tema/sosial-ulikhet-i-helse/sosial-ulikhet-pavirker-helse-tiltak-og-rad>
- Idan, O., Eriksson, M. & Al-Yagon, M. (2017). The Salutogenic Model: The Role of Generalized Resistance Resources I *The Handbook of Salutogenesis* (s. 57-70). Springer International.
- IMDI. (2021). Indikatorer for integrering 2021. <https://www.imdi.no/om-imdi/rapporter/2021/indikatorer-for-integrering-2021/>

- Integreringsloven. (2020). *Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid* (LOV-2020-11-06-127). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-11-06-127>
- Kunnskapsdepartementet. (2018). *Integrering gjennom kunnskap: Regjeringens integreringsstrategi 2019*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/710bc325b9fb4b85b29d0c01b6b6d8f1/regjeringens-integreringsstrategi-20192022.pdf>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering* (LOV-2017-06-16-51). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51>
- Lin, N., Fu, Y. & Hsung, R. M. (2001). Measurement techniques for investigations of social capital. *Social capital: Theory and research*, 57-81.
- Lindström, B. & Eriksson, M. (2005). Salutogenesis. *Journal of epidemiology and community health* 59(6), 440-442. <https://doi.org/10.1136/jech.2005.034777>
- Lindström, B. & Eriksson, M. (2015). *Haikerens guide til salutogenese : helsefremmende arbeid i et salutogent perspektiv*. Gyldendal akademisk.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, 358(9280), 483-488. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)05627-6)
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning : en innføring* (3. utg. utg.). Universitetsforlaget.
- Mangrio, E., Carlson, E. & Zdravkovic, S. (2020). Newly arrived refugee parents in Sweden and their experience of the resettlement process: A qualitative study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 48(7), 699-706. <https://doi.org/10.1177/1403494819893535>
- Meld. St. 19 (2018–2019). *Folkehelsemeldinga — Gode liv i eit trygt samfunn*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20182019/id2639770/>
- Meld. St. 40 (2020 –2021). *Mål med mening, Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/bcbcac3469db4bb9913661ee39e58d6d/no/pdfs/stm202020210040000dddpdfs.pdf>

- Midtboen, A. H. (2014). Discrimination of the Second Generation: Evidence from a Field Experiment in Norway. *Journal of international migration and integration*, 17(1), 253-272. <https://doi.org/10.1007/s12134-014-0406-9>
- Midtbøen, A. H. & Rogstad, J. (2012). Diskrimineringens omfang og årsaker, Etniske minoriteters tilgang til norsk arbeidsliv. *Institutt for samfunnsforskning*.
- Mittelmark, M. B. & Bauer, G. F. (2017). The Meanings of Salutogenesis. I M. M.B, S. S. E. Eriksson, G. F. Bauer, J. M. Pelikan, B. Lindström & G. A. Espnes (Red.), *The Handbook of Salutogenesis* (s. 7-14). This Springer.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods : qualitative and quantitative approaches* (7th ed.; Pearson new international edition. utg.). Pearson.
- NOU 2021:2. (2021). *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring, Tiltak for økt sysselsetting* <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2021-2/id2832582/>
- Olsen, B. & Askvik, T. (2021). *Flyktninger i og utenfor arbeidsmarkedet 2019* (0806-2056 978-82-587-1269-2). Statistisk sentralbyrå.
- Piętka-Nykaza, E. (2015). 'I want to do anything which is decent and relates to my profession': Refugee doctors' and teachers' strategies of re-entering their professions in the UK. *Journal of Refugee Studies*, 28(4), 523-543.
- Punch, K. F. (2014). *Introduction to social research : quantitative & qualitative approaches* (3rd ed. utg.). Sage.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Sage Publications.
- Sam, D. L. & Berry, J. W. (2010). Acculturation: When Individuals and Groups of Different Cultural Backgrounds Meet. *Perspectives on psychological science*, 5(4), 472-481. <https://doi.org/10.1177/1745691610373075>
- Samordna opptak. (2021). *Krav til norsk og engelsk*. https://www.samordnaopptak.no/info/utenlandsk_utdanning/sprakkkrav/krav-til-norsk-og-engelsk-for_hoyere_utdannning/
- Smith, L., Hoang, H., Reynish, T., McLeod, K., Hannah, C., Auckland, S., Slewa-Younan, S. & Mond, J. (2020). Factors Shaping the Lived Experience of Resettlement for Former Refugees in Regional Australia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(2), 501. <https://doi.org/10.3390/ijerph17020501>
- Teodorescu, D. S., Heir, T., Hauff, E., Wentzel-Larsen, T. & Lien, L. (2012). Mental health problems and post-migration stress among multi-traumatized refugees attending outpatient clinics upon resettlement to Norway. *Scandinavian journal of psychology*, 53(4), 316-332. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2012.00954.x>

- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder* (5. utg. utg.). Fagbokforlaget.
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative Quality: Eight “Big-Tent” Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative inquiry*, 16(10), 837-851.
<https://doi.org/10.1177/1077800410383121>
- Udayar, S., Fedrigo, L., Durante, F., Clot-Siegrist, E. & Masdonati, J. (2021). Labour market integration of young refugees and asylum seekers: A look at perceived barriers and resources. *British Journal of Guidance & Counselling*, 49(2), 287-303.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/03069885.2020.1858023>
- UDI. (u.å). *Krav til å forsørge deg selv for å få permanent oppholdstillatelse*.
<https://www.udi.no/ord-og-begreper/krav-til-a-forsorge-seg-selv-for-a-fa-permanent-oppholdstillatelse/?in=3>
- UDI. (u.å.). *Skole for barn som er asylsøkere*. <https://www.udi.no/har-sokt/beskyttelse-asyl/bor-privat/skole-for-barn-som-er-asylsokere/>
- Utlendingsloven. (2008). *Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her* (LOV-2008-05-15-35). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-05-15-35>
- Verwiebe, R., Kittel, B., Dellinger, F., Liebhart, C., Schiestl, D., Haindorfer, R. & Liedl, B. (2019). Finding your way into employment against all odds? Successful job search of refugees in Austria. *Journal of ethnic and migration studies*, 45(9), 1401-1418.
<https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1552826>
- Vinje, H. F., Langeland, E. & Bull, T. (2017). Aaron Antonovsky’s Development of Salutogenesis, 1979 to 1994 IM. M.B, S. S. E. Eriksson, G. F. Bauer, J. M. Pelikan, B. Lindström & G. A. Espnes (Red.), *The Handbook of Salutogenesis* (s. 25-42). This Springer.
- WHO. (1986). Ottawa Charter for Health Promotion *Health Promotion International*, 1(4), 405. <https://doi.org/10.1093/heapro/1.4.405>

Vedlegg 1: Kvittering for godkjent søknad fra NSD

04.05.2022, 11:07

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Vurdering

Referansenummer

639925

Prosjekttittel

Flyktningers suksess innen arbeidslivet

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Bergen / Det psykologiske fakultet / Hemil-senteret

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Fungisai Puleng Gwanzura Ottemöller, Fungi.Ottemoller@uib.no, tlf: +4755583134

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Sølvi Løland Tunge, Solvi.Tunge@student.uib.no, tlf: 93857386

Prosjektperiode

11.10.2021 - 01.11.2022

Vurdering (1)

14.10.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 14.10.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, særlige kategorier av personopplysninger om helseopplysninger, etnisitet, religion og filosofisk overbevisning frem til 01.11.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes

uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

OneDrive (Microsoft 365) er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos NSD: Sturla Herfındal

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ” *Flyktningers suksess innen arbeidslivet*”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se nærmere på hva folk som har kommet til Norge som flyktning har gjort for å komme seg opp og frem i arbeidslivet. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å samle inn informasjon fra personer som har kommet til Norge som flyktning og som opplever å ha lykket innen arbeidslivet. Du er blitt kontaktet fordi du har en posisjon med autoritet eller som leder, eller fordi du har utført eller bruker erfaring fra høyere utdanning, eller fordi du har startet noe for deg selv. I tillegg kontaktes du fordi du kom til Norge som flyktning det året du fylte 21 år eller var eldre. Jeg ønsker å samle informasjon om din opplevelse og din historie om å komme opp og frem i arbeidslivet, hvilke ressurser og egenskaper du har anvendt og hvordan. Under intervjuet vil jeg oppmuntre deg til å fortelle om ditt møte med det norske arbeidsmarkedet, hvilke hindringer du møtte på, hvordan du håndterte disse hindringene og hvordan du har kommet deg dit du er i dag. Etter du har fortalt din historie vil jeg muligens stille deg noen oppfølgingsspørsmål for å få dypere kunnskaper om disse opplevelsene.

Dette forskningsprosjektet er min masteroppgave innenfor masterstudiet Helsefremmende arbeid og helsepsykologi ved Universitetet i Bergen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Bergen er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å intervjuer deg fordi du har kommet til Norge som flyktning og har lykket innen arbeidslivet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta innebærer det at du deltar i et en-til-en intervju med meg som vil ta ca. 1-2 timer. Intervjuet inneholder spørsmål angående hvordan du har kommet frem i arbeidslivet, hvilke ressurser og egenskaper du har anvendt for å lykkes innen arbeidslivet. Med ditt samtykke ønsker jeg å anvende lydopptaker under intervjuet i tillegg til å skrive notater underveis i intervjuet. Lydopptaket vil kun være tilgjengelig for meg og min veileder, og lydopptaket vil bli slettet ved prosjektets slutt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. For å beskytte personopplysningene vil opplysninger som navn og kontaktopplysninger bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Datamaterialet skal også lagres på en sikker server.

Jeg vil anonymisere deltakerne for å forhindre at noen gjenkjennes i oppgaven når den leveres/publiseres. Navn vil anonymiseres og alder vil bli oppgitt etter hvilket tiår de er i, som for eksempel 50-årene. Det vil også publiseres hvilket kontinent du har flyktet fra, men ikke hvilket land for å opprettholde anonymitet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er ca. Mai 2022, senest november 2022 hvis det skulle oppstå forsinkelser. Personopplysninger og lydopptak vil bli slettet ved prosjektslutt.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Bergen ved Sølvi Tunge Solvi.Tunge@student.uib.no / 93 85 73 86
- Universitetet i Bergen ved Fungisai Puleng Gwanzura Ottemöller (faglig veileder for prosjektet) Fungi.Ottemoller@uib.no / 47 55 58 31 34
- Vårt personvernombud: Personvernombud ved UiB Janecke Helene Veim personvernombud@uib.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Fungisai Puleng Gwanzura Ottemöller
(Veileder)

Sølvi Tunge
(Student)

Vedlegg 3: Samtykkeskjema

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Flyktningers suksess innen arbeidslivet*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Intervjuguide

Intervjuguide, «Flyktningers suksess innen arbeidslivet»

Bli kjent

- Fortell litt om deg selv
 - Oppfølgende spm.; alder, hvor en ble født, når en kom til Norge/hvor lenge en har vært i Norge
 - Kan du fortelle kort om dine tidligere arbeidserfaringer og utdanning?

Kan du fortelle meg om din historie om hvordan du har klart å komme til det arbeidslivet du har?

Møte med den Norske kulturen

Har ditt møte med den norske **kulturen påvirket deg**? I så fall på hvilken måte?
Er det noe fra **din kultur** som du opplever har vært viktig for din suksess i Norge?

Komme seg inn på arbeidsmarkedet i Norge

Hvordan opplevde du det var å komme ut på arbeidsmarkedet i Norge?

- Hvilke **arbeidsmuligheter** hadde du da du kom til Norge?
- Hvilke **hindringer** møtte du på for å komme ut i arbeid/relevant arbeid?

Hva brukte du for å komme ut i arbeid?

- Anvendte du din **tidligere utdanning/erfaringer**? (eventuelt hvorfor ikke?)
 - Hvordan har du anvendt din tidligere utdanning/erfaringer med din karriere i Norge?
- Hadde du noen **bekjentskap i Norge** som hjalp deg med å forberede deg eller til å komme ut i arbeid? Hvordan? Hvor har du dette bekjentskapet fra?
- Hadde **språk** noe betydning tror du? Hvorfor/hvorfor ikke
- Hvordan vil du beskrive din **innsats** for å komme ut i arbeid?
- Hvilke **personlige egenskaper** opplever du har hjulpet deg på veien hit du er i dag?
 - Mestringstro, villig til å ta risiko, stå-på-evne,

Hva har du opplevd som var **viktig eller støttende/hjulpet** for å komme dit du er i dag?
Hvordan og hvorfor var det viktig?

Din drivkraft/motivasjon

Avsluttende spørsmål

Hvilke råd vil du gi til andre som har kommet til Norge som flyktning og har ambisjoner for arbeidslivet/vil ut i arbeid?

Hvis du skulle trekke ut tre ting som du mener er det viktigste vi har snakket om, hva ville det vært?

Har du noe å tilføye?

Vedlegg 5: Oversikt av utdrag fra den tematiske nettverksanalysen

Organisert tema	Grunn tema	Kode	Tekstutdrag
Personlige egenskaper	Tilpasse etter muligheter	Lærdom av tidligere erfaringer	<p><i>«At man kom til Norge, altså Norge er et fint land med velferd og slikt, men det er jo ikke et paradys. At man ikke kommer bare til paradys, at alt blir lett. Mange ting som er lett i Norge. Det hjelper meg å kanskje at det kan være nyttig å nevne at fordi jeg følge min reise til (land i Europa) hjalp meg veldig mye i Norge. At f.eks. hvis jeg kom fra (land i Asia) og kom til Norge at jeg kunne tenkt at «kanskje nå blir alt bra med en gang», så kanskje bli skuffet på en måte. At jeg blir ikke en som har energi til å gjøre noe. Men i (land i Europa) jeg ble veldig veldig skuffet. Så det hjalp meg å bare det å tenke at jeg kanskje kan håndtere denne skuffelsen på en måte, fordi jeg ser noe positivt»</i></p>
Personlige egenskaper	Språk er inngangen til samfunnet	kunne prate på engelsk	<p><i>«Folk er litt sjenerte. Det vet jeg. Men det som var også bra med at jeg kunne engelsk fordi jeg kunne ha sånn dyp samtale med mennesker siden dag én for meg i Norge. Men hvis jeg skulle ha ventet til at jeg lærte godt norsk for å bli kjent med mennesker, det hadde tatt veldig lang tid tror jeg. Ja»</i></p>

Personlige egenskaper	Drevet av ambisjoner	Lyst til å bidra	«Jeg jeg kommer jo fra sånn middelklasse familie som har alltid hatt det veldig bra. Jeg har aldri trengt noen. Også kommer du til Norge også får du penger i et asylmottak system. Og det tok livet av meg. Jeg vil ikke ha penger. Jeg vil ikke ha penger som jeg ikke har jobbet for. Så for meg så var det om å gjøre å vise at jeg er ikke en tung gjest å ha i landet. Jeg har lyst til å bidra.»
Personlige egenskaper	Pågangsmot og mestringsforventning	Fortsette å prøve	«And when, when for example (job) announced about the position, also (venninne) saw it and sent it to me and was like “try again”. Because I applied to the same position in (organisasjon) and I get through two interview and I didn't get the job so, I didn't feel like I had the chance with the Norwegian organization»
Personlige egenskaper	Ta initiativ	Tok kontakt og endret utfallet	«min søknad ble nedvurdert og andres søkere søknader ble over vurdert på en måte, selv om de ikke egentlig fullfører kriteriene som ble nevnt i utlysningstjenesten. Takket være (bedriften), (yrke)leder, de gikk gjennom mine merknader, tok veldig dem på alvor. Ser det på nytt også kalte meg inn til intervju»
Ressurser i samfunnet	Nettverk former veien videre	Venners venner ble mine venner	«Også når jeg flyttet til (by), det var en annen familie som fylte skjemaet for meg. Jeg ville flytte til (annen by), så sa

			<p><i>de «hvis du flytter til (annen by) blir du en (kallenavn), det er liksom alle utlendinger nå, flytt til (by). Min datter [nabovenn] skal også flytte til (by)». Også (nabovenn) ble jeg veldig god venn med. Og (nabovenn) hadde en bestevenninne som hetter (jente 1). Og (jente 1) ble min bestevenn. (Jente 1) var kjærest med (Gutt). [...] Både meg, (de nevnte personene) flyttet samme semester til (by). (Kone) som var[ble] min kone, gikk i samme klasse som (jente 1). (Jente 1) spleiset oss sammen»</i></p>
Ressurser i samfunnet	Språkkurs	Lærer hjalp ekstra med norsk	<p><i>«å etter vi var ferdig med eksamen i B1 med en gang. Så sa jeg til min lærer, jeg sa til henne jeg vil ta B2 test i mars. Også sa hun til meg «nei (Daniel), det er crazy, du trenger ikke å gjøre det». Jeg sa «nei, jeg vil ta det, men kan du bare hjelpe meg?» og hun hjalp meg. Som for eksempel utenfor skolen. Jeg sendte tekster som jeg skrev i helgene, også hun rettet dem utenfor hennes jobb. Så det var veldig snilt av henne. Så i mars var jeg ferdig med Norsk»</i></p>
Ressurser i samfunnet	Høyskole og folkehøyskole	Tok utdanning på ny	<p><i>«Min utdanning ble ikke godkjent fra (land i Asia) så jeg bestemte meg for å ta en bachelorgrad på nytt igjen, og tok en mastergrad, men for at jeg ikke skulle miste veldig mye tid så tok jeg somregel 30/40 hvert semester. Det vil si at jeg</i></p>

			<i>måtte ta dobbelt så mange fag som en vanlig norsk student»</i>
Ressurser i samfunnet	Tilbud i samfunnet	Opplevde nytteverdi gjennom frivillig arbeid	<i>«Yes and also in the camp I worked voluntary for all my stay in the camp I let also again was the god that like, was the thing that helped me to be understood and to be heard. Try. I was able to explain myself, uhm and I had met a lot of good people who saw what's going on and who saw that I can do something for example, not only stay and wait for the answer»</i>
Utfordringer i samfunnet	Et rigid system	Må tilbake til kommune for å få støtte	<i>«“do you listen to what you are saying? Like I moved on. I'm independent, I have lånekasse, I'm living in folkehøyskole, I'm integrated, you want me to go back, to not only zero, but as minus. I don't know anyone in (commune). I don't want to live in (commune). I have no network there. And I'm here. I'm doing fine. I already arrived here, why you want them to go back»</i>
Utfordringer i samfunnet	Bortkastet tid på asylmottaket	Uvissheten var ødeleggende	<i>«Staying in the camp for one and a half year not knowing anything, just waiting is, is destroying. It destroys you»</i>
Utfordringer i samfunnet	Diskriminasjon i det norske samfunnet	Andre får jobben til tross for bedre søknad	<i>«jeg vet at jeg har søkt noen steder som jeg og noen mener at jeg har mye bedre søknad enn noen som er nordmenn, og da fikk de innkalt og ikke jeg.»</i>